

L A D

LIETUVA

1941. VI. 22

1973
LAPKRITIS
Nr. 9

KARYS

KARYS

1973
Nr. 9 (1496)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoją:

S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam
Pasaulyje"
BRONIUS BALCIŪNAS
"Karinės žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Lietuvos Savisaugos Dalinių ženklas, 1941.VI.22	viršelis
P. Dirkis — Lietuvos Karių Dienos proga	301
Dr. P. Rėklaitis — Mažoji Lietuva ir jos pasienis	302
A. Tyruolis — Hunų Pralaimėjimas	307
A. Motuzas — Darbo Tarnyba	308
A. Budreckis — Napoleono karo veiksmai Lietuvoje, V d. ...	314
J. Pyragius — Lapkričio 23-čiosios proga	318
S. Baipšys — Žemaičiai sujudo	321
TREMTIES TRIMITAS	323
Karinės žinios	334
Kronika	335

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKONAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ZADVYDAS,
Australia — V. ŠALKONAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus
CHICAGO, ILL. — L. Griauzdė,
"Gifts International", "Parama"
DETROIT, MICH. — V. Perminas,
Čičauskas
GRAND RAPIDS, MICH. — J. Belinis
OMAHA, NEBR. — J. Kantanavičius
WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"
WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas
TORONTO, ONT. — Augustinas Kuo-
las, P. Misevičius
MONTREAL, QUE. — "Parish Lib-
rary"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 14 Priory Road, Kew
Surry

V. VOKIETIJOJE — Juozas Venys
6796 Schoenenbert-Kuebelberg 1,
Duererstr. 13 Postfach 242

AUSTRALIJOJE

A. Kubilius
S. Slavickas — 44 Slevin St., Gee-
long North, 3215, Vic. Australia
L. Vasiliūnas — 3 Wall Street, Nor-
wod 5067

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — \$9.00, pusmečiui — \$4.50, atskiro nr. — \$1.00

Pinigų siųsti šiuo adresu: KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.

KARYS, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world.
Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.
Subscription \$9.00 per year. Single copy \$1.00 • SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 9 (1496)

LAPKRITIS - NOVEMBER

1973

Lietuvos Karių Dienos

Proga

POV. DIRKIS

Šiandieną esame išvakarėse visiems žinomos datos — 1918 metų lapkričio 23 dienos — naujai atsistačiusios Lietuvos valstybės ginkluotų jėgų atkūrimo. Jau 55 metai prabėgo nuo tos dienos, kai buvo išleistas ministerio pirmininko adv. Mykolo Šleževičiaus atsišaukimas į savanorius ir krašto apsaugos ministerio Augustino Voldemaro įsakymas organizuoti Lietuvos kariuomenę.

Kai tik per kraštą nuskambėjo vyriausybės atsišaukimo žodžiai: "Vyrų, ginkime Lietuvą!" tuoj ir sujudo aukštaičiai, žemaičiai ir sukruto visas kraštas. Užtat, nejučioms, mintys nuskrieja į 1918-21 metų karių žygius.

Savanoriai, skurdžiai ginkluoti, pusalkani, apiplyšę, bet patyrusių vadų ir patys be patyrimo, bet, dvasioje milžinai, sukilo. Išėjo iš po šiaudinių pastogių, iš kumetynų, iš lūšnų ir iš po Didžiojo Karo griuvėsių. Mat, jie jau buvo Basanavičiaus "Aušros", Kudirkos "Varpo" prikelti, pažadinti didžiajam žygiui, ir išėjo tvirtai pasiryžę sutraukti vergijos pančius, grąžinti savo tėvynei laisvę.

Kėdainiai — Šėta — Alytus — Jėznas — Panevėžys — Zarasai — Dauguva — Radviliškis — Šiauliai, Širvintai — Giedraičiai — Perloja — Merkinė — buvo sprendžiamas Vasario 16 dienos Akto likimas. Atseit, savanoriai savo krauju apibrėžė krašto sienas ir įgyvendino Vasario 16 d. nutarimus. Taip įvyko tik todėl, kad tautos moralė buvo labai aukšta. Tai buvo triumfas — nugalėjimas teisingumo prieš neteisybę, laisvės prieš priespaudą, moralės prieš pakrikimą . . .

Tautos veteranai Nepriklausomybės Aktą paskelbė, o savanoriai per kovas ir pasiryžimą sudarė sąlygas tam kilniam aktui tapti realybe. Tai buvo nepalaužiamos dvasios, tvirto būdo, plieninio ryžtingumo ir begalinės drąsos vyrai, nors ir pradžiūmoksliai ir dalinai net nepilnamečiai.

Lietuvos karys — savanoris pelnytų garbės pats sau netroško, kaip netroško nei mirties. Lietu-

vos karys — savanoris troško tik laisvės ir nepriklausomybės savo tėvynei Lietuvai, ir tą laisvę jis apvainikavo nevystančiu garbės vainiku.

Atseit, Lietuvos kariuomenė nebuvo iš daugybei nukritusi, bet buvo lietuvių tautos kūdikis; kūdikis savo atsidavimu, meile ir besąlyginiu paklusnumu. Tenka labai abejoti, ar 1918 m. Vasario 16 d. paskelbtą Lietuvos nepriklausomybės deklaraciją būtų buvę galima įgyvendinti be kariuomenės pagalbos. Tat niekas šiandien negali sakyti, kad kariuomenė Lietuvai nebuvo reikalinga.

Kariuomenė yra ir buvo svarbiausias Lietuvos kaip senosios, prieš 700 metų, taip ir prieš 55 metus, veiksnys ir gyvavimo laidas.

Jei Šiaulių, Durbės ir Žalgirio kraujo upeliuose nebūtų buvusi paskandinta teutonų ordino galybė, lietuvių tautos likimas būtų tikrai nuėjęs kitu keliu — užmarštin.

Užtat, būtų labai prasminga minėti ne vien 55 metų kariuomenės atkūrimo sukaktį, bet kartu ir senosios Lietuvos kariuomenės susikūrimo, mažiausiai septynių šimtmečių, sukaktį. Jei toks mūsų žiliosios karinės praeities minėjimas nėra įėjęs į tradiciją, tai dėlto, kad mes neturime vientisos Lietuvos kariuomenės istorijos.

L.V.S. RAMOVĖS CENTRO VALDYBOS
BENDRARAŠTIS NR. 109 Čikaga, 1973.X.25

Lietuvos Ginkluotų Pajėgų atkūrimo — Lapkričio m. 23-sios dienos metinės sukakties išvakarėse, LVS "Ramovė" Centro Valdyba sveikina visus Sąjungos Skyrius, Skyrių Valdybas ir ramovėnus šios, taip giliai prasmingos ir, mums, buvusiems Lietuvos Kariuomenės kariams, didingos bei svarbios šventės proga.

Lapkričio 23-sios dienos prasmės dvasia testiprina mūsų visų viltis Nepriklausomos Lietuvos laisvam prisikėlimui ir težadina mumyse tvirtą pasiryžimą, kaip iki šiolei, taip ir toliau, tvirtai stovėti Lietuvos laisvės kovos avangardo gretose. Kritisųjų dėl Lietuvos laisvės kraujo auka ir pavergtos Tėvynės brolių bei sesių laisvės troškimo šauksmas testiprina mūsų valių aukotis siekiant bendro visų tikslo — laisvės pavergtai sesei, broliui, laisvės Tėvynei Lietuvai.

MAŽOJI LIETUVA IR JOS PASIENIS PRŪSIJOS KARINĖJE KARTOGRAFIJOJE — XVIII AMŽ. PABAIGOJE

DR. POVILAS REKLAITIS

Neramūs laikai Prancūzijos revoliucijos metu paspartino visoje Europoje karinės technikos aktyvumą. Prūsijos karalystei tais metais būdingas įvairios rūšies kartografavimo darbų gausumas. Prūsijos karininkų nupieštieji žemėlapiai ilgus metus saugomi, kaip karinė paslaptis, karaliaus vad. Plan-kammer t. y. žemėlapių kabinete, arba generalinio štabo archyve Berlyne, mūsų amžiuje tapo prieinami civiliniams tyrinėtojams. Mums rūpi pažvelgti į šią kartografinę medžiagą klausiant, kaip juose vaizduojama *Mažoji Lietuva*, kaip nubrėžtos jos ribos, kaip formuluojamas jos vardas?

Labai gausūs yra Prūsijos kartografijos piešiniai-eskizai atlikti kariuomenės operacijų lauke. Jau karalius Friedrichas II (Didysis) reikalavo, kad jo *karininkai* svarbiausius stebėjimus karo žygio metu žymėtų žemėlapiu piešiniu. Šie karo lauko eskizai būdavo atliekami iš akies be matavimo instrumentų, todėl jų tikslumas nėra didelis. Tokių ranka skubiai nupieštų žemėlapių išliko ir iš tos Mažosios Lietuvos dalių, kuriose tuo metu vyko kariuomenės judėjimas. Būdingas pavyzdys yra eski-

zinis žemėlapis jo autoriaus pažymėtas šitaip:

“Gegend von *Litthauen* längst der Polnischen Gränze, wo das Regim. *Bosniacken* cantoniert und den Gränz—Postierungs Cordon formirt” (Lietuvos šalis išilgai Lenkijos — t. y. Lietuvos-Lenkijos —sienos, kur *Bosniakų* pulkas kantonavo ir suformavo pa. enio pozicijos kordoną.)

Pirmą kartą publikuojamasis žemėlapis nupieštas ant popierio lapo 62x52 cm dydžio; mastelis apie 1: 300.000. Jo autorius, pagal įrašą užpakalinėje lapo pusėje, yra leitenantas *Schultz*. Atvaizduotas yra Mažosios Lietuvos rytinis pakraštys Šešupės alkūnėje, kur Šešupė įteka į Nemuną — kraštas nuo Pilkalnio bei Stalupėnų apylinkių iki Lietuvos (Lenkijos-Lietuvos karalystės) pasienio. Prūsijos karininkas šią teritoriją apibūdino kaip prie *Lietuvos*, t.y. Mažosios Lietuvos, priklausančią. Būdingas gausumas vietovių sujungtų taškų linijomis — raitelių jojimo ruožai; sykiu gausiais vietovardžiais sužymėti kaimų bei miškų lietuviškieji vardai prūsiškai-vokiškoje transkripcijoje. Pažymė-

BENDRARAŠTIS — — —

Artėjant Lapkričio 23-jai Centro Valdyba atkreipia dėmesį ir ragina Skyrių Valdybas, organizuojant minėjimus atskirose vietovėse, nepamiršti sujungti juos su:

a. Vilniaus Lietuvos Sostinės 650 mt. įkūrimo sukakties paminėjimu ir

b. Klaipėdos Krašto atvadavimo bei prijungimo prie Didžiosios Lietuvos 50 mt. sukaktimi.

Sudarant tam programas pravartu būtų rasti tinkamus prelegentus, kurie, akademinėje dalyje, išryškintų Vilniaus reikšmę Lietuvai, mūsų tautos karybai, švietimui, kultūrai ir tautinės dvasios ugdymo aspiracijoms 650 mt. laikotarpyje, o taip pat ir atsikūrusios Nepriklausomos Lietuvos jaunutės kariuomenės Karo Mokyklos mokinių dviejų kuopų, atliktus žygius, kovose dėl Klaipėdos Krašto atvadavimo, 1923-siais metais.

Šios dvi pagrindinės temos turėtų būti vedamąja mintimi programoje, šių metų Lietuvos Kariuomenės atkūrimo metinės šventės — Lapkričio 23 sios minėjimuose.

CV-bos Padėkos

LVS “Ramovė” Centro Valdyba reiškia nuoširdžiausią padėką:

a. Gen. M. Reklaičiui, Lietuvos Laisvės Kovų muziejaus organizavimo iniciatoriui, įdėjusiam daug darbo ir pastangų, kad toks muziejus,

prie LVS “Ramovė” Čikagoje, būtų įsteigtas.

B. Mjr. Šeštakauskui, buvusiam ilgamečiui muziejaus vedėjui, už technišką muziejaus įrengimą, tvarkymą ir ekspонатų telkimą.

c. LVS “Ramovė” Čikagos Skyriaus Valdybai ir jos pirmininkui kpt. A. Juškevičiui už padėtas pastangas pastatyti Lietuvos Respublikos Prezidentams paminklėlius ir 1973.IX.10 International Friendship Gardens suorganizavimą ir pravedimą šių paminklėlių pašventinimo ir atidengimo iškilnių.

Skyrių Valdyboms priminimas

Primenama Sąjungos Skyriams — Skyrių Valdyboms, kad Centro Valdyboje yra laukiama atsakymo, nuomonės pareiškimo, į CV-bos Bendraraštį Nr. 108, dėl galimo CV-bos būstinės iškelimo iš Čikagos, CV-bos sudarymo kitoje vietovėje.

Pastebima, kad šiuo klausimu iki šiol pasisakė, tik vienas Philadelphijos skyrius.

Prof. S. Dirmantas
CV-bos Pirmininkas

E. Vengianskas
Sekretorius

Geopad
 von Altkamer Langst der
 Polischen Gräfte, von
 der Regiment Normannen
 commandet seit des kriegs
 Befehlshaber Corder Jomix

1. Bosniakų kavalerijos pulko operacijų žemėlapis Statupėnų apylinkėje 1790-91 metais. Piešinys.

2. Bosniakų pulko raiteliai saugoję pasienį Mažojoje Lietuvoje (1786 m.).

tos taip pat kaipurios vietovės Didžiosios Lietuvos (Suvalkijos) pusėje: Wirballen (Virbalis), Kibarten (Kybartai), Neustadt (Kudirkos Naumiestis) ir kt. Žemėlapis neturi datos, todėl jo datavimui nustatyti reikia pažvelgti į jame pažymėto karinio dalinio istoriją.

Bosniakų pulkas buvo vienas iš Prūsijos sveitautinių dalinių. Mat, Prūsijos kariuomenė nuo pat pradžios nebuvo, nei pilietiška, nei tautiška vienybė, bet joje, šalia vokiškų dalinių, buvo taip pat dalinių sudarytų iš nevokiečių: 1) daliniai iš *nevokiškų* Prūsijos piliečių rekrūtų, tokie buvo pvz. lietuvių dragūnų (1) ir lietuvių ulonų pulkai (2), iš lenkų bajorų sudaryti "Towarczys" daliniai, arba 2) daliniai iš *svetimšalių savanorių* — totorių, bosniakų ir kt. Bosniakų pulkui priklausė ne vien tik savanoriai iš Bosnijos, bet ir iš kitų Balkanų kraštų bei Ukrainos, kazokai ir kt. Bosniakų pulkas buvo įsteigtas Friedricho II-jo (Didžiojo) laikais po Brezdeno taikos 1745 m. jo branduolį, vadovaujamą albano Serkiso, gavus iš Saksonijos; pirmoji stacionavimo vietovė pulkui buvo parinkta pietinėje Mažojoje Lietuvoje — *Galdapėje*. Arkliai bosniakų pulkui buvo perkami Ukrainoje. Pulkas sudarė

lengviausią kavalerijos rūšį Prūsijos kariuomenėje — ji buvo paruošta greitoms operacijoms, žvalgybai ir staigiems užpuolimams. Bosniakai nešiojo specialią egzotišką uniformą, kurioje dominavo raudona spalva (žr. pav. 2.). 1788 m. Bosniakų pulkui vadovauti paskirtasis generolas Güntheris savo štabui pasirinko miestą *Lycką* (Lušę) (3). Gen. Güntheris atvykęs Lyckan įsakė jo apylinkes išmatuoti ir kartografuoti, ir jo rūpesčiu sudarytas didokas žemėlapių rinkinys sudarė reikšmingą senosios Prūsijos rytinio pakraščio topografijai medžiagą, kurios dalis vėliau pateko į Generalinio Štabo archyvą (4). 1790 metų pavasarį, po to kai Rusija ir Austrija laimėjo karą prieš turkus, Prūsija, tuometu dar Lenkijos-Lietuvos sąjungininkė, saugumo sumetimais pradėjo koncentruoti kariuomenę Silezijoje ir Mažojoje Lietuvoje. Bosniakų pulkas gavo įsakymą užimti postus *Stalupėnų* apylinkėje. Jų gen. Güntheris tada savo štabą perkėlė į Bildervaičius (Bildersweitschen) prie kelio į Širvintus, sekančią žiemą — Viliūnuose (Willuhnen) prie kelio į Pilkalnį. Prūsijai sudarius su Austrija taiką Reichenbache 1791 m. Bosniakų pulkas grįžo į savo buvusias garnizones vietoves (5). Šitos aplinkybės iš pulko istorijos leidžia leitenanto Schultzso nupieštą *Stalupėnų-Piliakalnio* eskizinį žemėlapij gan gerai datuoti 1790-1791 metais.

Buvusios Prūsijos karalijos karybos organizaciją ir jos padėtį Mažojoje Lietuvoje vienu žvilgsniu nušviečia kitas būdingas, ranka pieštas, žemėlapis:

"Cantons-Carte von *Litthauen*, Ost-und West-Preussen" (Kantonų žemėlapis Lietuvos, Rytprūsijų ir Vakarų Prūsijos.)

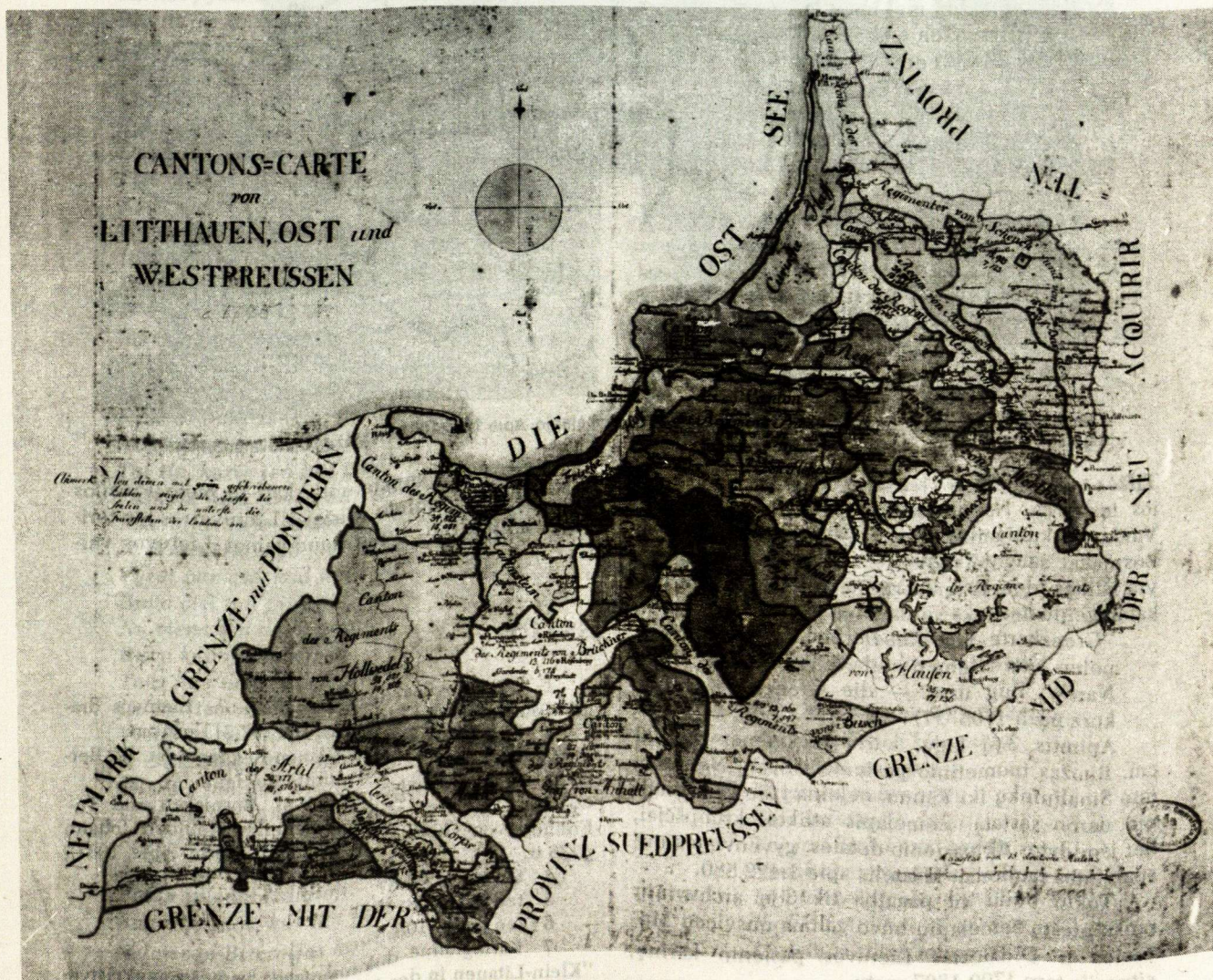
Šis žemėlapis išpildytas ant 63x49 cm popieriaus lakšto, mastelis apie 1:900.000. Žemėlapis sudarytas jau po Lenkijos-Lietuvos padalijimo 1795 m. bet ne vėliau Tilžės taikos 1807 metais; vėlesnis archyvo datavimas pažymi: "ca. 1798". Tai jau patvirtina žemėlapyje esą įrašai: "Grenze mit der Provinz Suedpreussen" ir "Grenze mit der neu acquirirten Provinz" — siena su naujai įgyta provincija. (Pastarasis įrašas klaidingai nutęstas net per Žemaitiją — 1795-1807 tik Užnemunė arba Sūduva buvo priskirta Prūsijai, Žemaitija gi tada buvo tekusi Rusijai.) Mums šiame žemėlapyje įdomiausia, kad žodis LITTHAUEN, t.y. Mažoji Lietuva, žemėlapio titule, kaipo teritorinė sąvoka Rytprūsijams ne subordinuotas, kaip bus vėlesniuose XIX amžiaus žemėlapuose, bet *koordinuotas* šalia Rytprūsijų ir Vakarų Prūsijos, eina net pirmiau jų (žr. pav. 3.). Atseit, Mažoji Lietuva tada dar nebuvo laikoma Rytprūsijų dalimi, bet sudarė savarankišką provinciją tada priklausiusią Prūsijos kara-

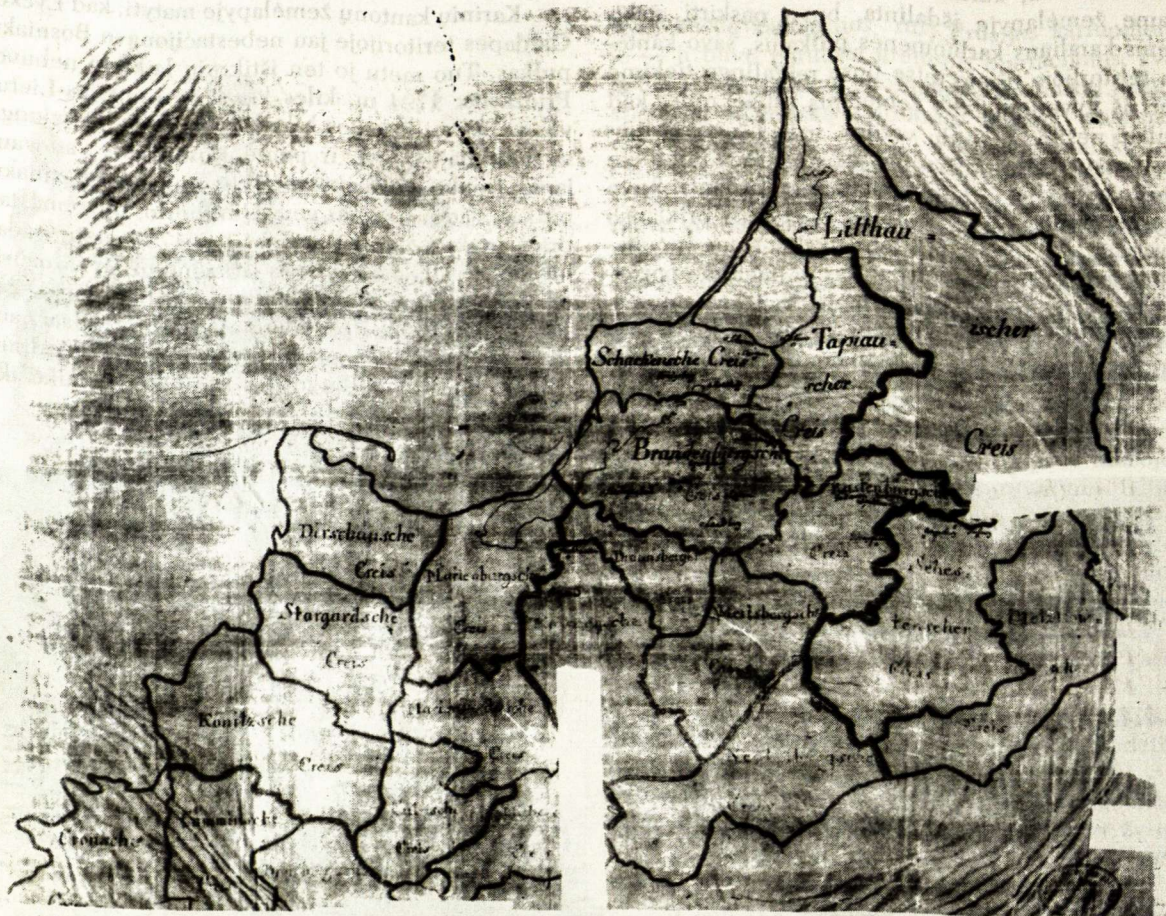
liui. Kantonai, kuriais senosios Prūsijos teritorija šiame žemėlapyje išdalinta, buvo paskirti atskiriems karaliaus kariuomenės pulkams, savo kantonu teritorijoje turėję teisę pusę reikalingo tiekimo imti iš gyventojų. Šis žemėlapis toliau rodo, kad pulkai nešiojo jų vadų vardus, ir kad jų teritorijos nesutapo su administracinėmis sienomis. Betgi karinei vadovybei, administraciniam tikslams, buvo svarbu žinoti, kurios kantonų teritorijos priklauso kurioms apskritims, tad tam tikslui šiam žemėlaioi buvo dar pagamintas antras permatomo popierio to pačio mastelio žemėlapis, kuriame nupieštos administracinės apskričių sienos, ir kuris taip pat yra išlikęs (Pav. 4.). Čia matome, kad ant Mažosios Lietuvos teritorijos užrašyta „*Litthausischer*

Kreis” — lietuvių apskritis.

Karinių kantonų žemėlapyje matyti, kad Lycko-Galdapės teritorijoje jau nebestacionavo Bosniakų pulkas. Tuo metu jo ten ištikrųjų laikinai nebuvo. Priežastis: 1794 m. kilęs karas su Lenkijos-Lietuvos valstybe. Prūsijos karalija sulaužė savo sąjungą su Lenkija-Lietuva ir puolė Kosčiuškos vadovaujamą Lenkijos kariuomenę iš nugaros, bosniakų pulkas, vadovaujamas gen. Güntherio, buvo mestas prieš lenkus Narevo srityje. Kai 1795 metų padalinimo pasėkoje Lietuvos Užnemunė ir Mozūrijos ruožas iki Varšuvos buvo paskirti Prūsijai, generolo Güntherio Bosniakų pulkas užėmė visai naujai susidariusį pasienį nuo Nemuno ties Gardinu, išilgai Narevo, iki Bugo (6). Ši siena išsilaikė iki

3. Karinių kantonų Lietuvos, t.y., Mažosios Lietuvos, Rytprūsijų ir Vakarų Prūsijos žemėlapis. Apie 1795-1807 m. Piešinys.

4. Senosios Prūsijos apskritys. Oleatas prie Karinių kantonų žemėlapis. Apie 1795-1807 m. Mažoji Lietuva pažymėta "Litthauischer Kreis".

Tilžės taikos 1807 m., kuria Užnemunės ir Mozūrijos teritorija, Napoleono įsakymu, buvo priskirta Varšuvos kunigaikštystei. Iš ano laikotarpio, kai bosniakai saugojo pasienį prieš rusus 1795-1807, yra išlikęs įdomus ranka pieštas žemėlapis, kuriam kataloge duotas toks vardas:

"Grenzkarte von Kauen bis in die Zentralpolen, von Niemen entlang bis Grodno, dann Narew, Bug usw. — die Grenze Preussens kurz nach 1795".(7)

Apimtis 3-jų lapų, kurių kiekvienas 67x102 cm. Ruožas tuometinio pasienio išilgai Nemuno, nuo Smalininkų iki Kauno, neįeina į šio kartografinio darbo sąstatą. Žemėlapis atliktas kruopščiai, bet išpildytos tik pasienio detalės, gyvenvietės nuspalvintos raudonai. Mastelis apie 1:122.580.

Tokiu būdu su pagalba tik 3-jų archyvinių ranka pieštų žemėlapių buvo galima nušviesti Mažosios ir Didžiosios Lietuvos pasienio karinę, situaciją tarp 1790-1807 metų.

Sykiu buvo konstatuota, kad to meto Prūsijos karinėje kartografijoje Mažajai Lietuvai — jos teritorijai apibūdinti, buvo naudojamas Lietuvos vardas.

IŠNAŠOS

1. Plg. Povilas Reklaitis: Mažosios Lietuvos dragūnų pulkas. "Karys" 1969, nr. 9, p. 307-311 su 6 pav.
2. Plg.: Litthauisches Ulanen-Regiment Nr. 12. Berlin 1886. 325 p. su 2 spalv. uniformų lent.
3. Max Dufner-Greif: Von Bosniaken und Towarczys. Das Leben ihres Generals Heinrich Johann Freiherr von Günther (1736-1803). Berlin (apie 1937), p. 38 tt.
4. ten pat p. 66-67.
5. ten pat p. 68.
6. ten pat p. 108.
7. Kartografinė dokumentacija paruošta rankraštyje "Klein-Litauen in der Kartographie Preussens". 1972.

Vertė A. TYRUOLIS

Hunų pralaimėjimas Prūsiose — Biterolfo nelaisvė

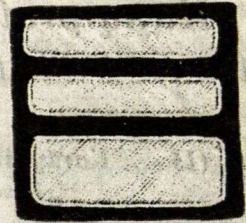
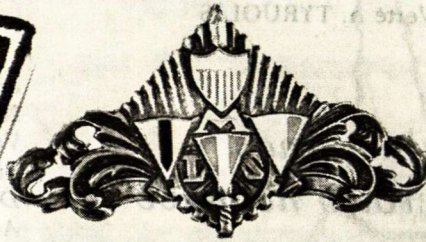
(Iš "Karžygių knygos")

Atilos narsūs karžygiai,
Tarnavę jam vis nuolankiai,
Biterolfas su Rudegėriū,
Kartu su Šratanu tauriu,
Gražiai jį linksminti mokėjo,
Kada tik priešą nugalėjo.
Bet šį kartą jis liūdnas buvo:
Daug jo karių nelaisvėn kliuvo
Prie vienos Baltijos pilies,
Kaip skelbia sakmės tos šalies.
Ji Prūsų žemėje stovėjo,
Ir Gamaliu vadino jie ją,
Daug durų vedė ton pilin,
Ir einant hunams ten artyn,
Jos nelengvai, negreit jiems vėrės,
Ir kai narsusis Rudegėris
Ir Biterolfas karžygyss
Nešė brangų ženklą, kuris
Aukščiausiam bokšte kilt turėjo,
Tai tie, kurie ten būt galėjo,
Paskum juos slinko nūn gudriai:
Biterolfas ir jo kariai
Ir Rudegėris ir jo jaunieji
Vyrai pamatė, kad jau suėję
Buvo visi ton pilin jie.
Ne viena ten durų grandinė
Buvo kapojama kardu.
Taip jie į nelaisvę pakliuvo:
Jie per toli nuklydę buvo
Viena to miesto gatve.
Ir Biterolfas, kurs save
Iškėlė į šaunius herojus,
Ir šūviais ir lankais kovojes,
Karštai tuoj metėsi prie durų,
Bet jas jau gynė susibūrę
Prūsų pilėnai išdidieji,
Sugrobę tuos, kur ten įėjo.
Nelaisvėn Biterolfas kliuvo,
Su juo ir Rudegėris buvo

Su aštuoniasdešimt kitų;
Kiti išnešt iš tų slastų
Vargiai kudašių begalėjo.
Pilėnai džiaugės nugalėję
Didžiai kovingą savo priešą.
Atila gi dantį griežė,
Kad pralaimėti teko skaudžiai,
Ir Helchė skundės graudžiai,
Kad Atila išties tokių
Šaunių neteko karžygių,
Kad mirties jie parblokšti,
O ten nelaisvėje kiti,
Ir buvo tai net dar skaudžiau,
Ir jeigu kada jam anksčiau
Nuo priešo teko nukentėti,
Tai dėl karių jam taip liūdėti
Nėra dar tekę niekados
Tenai prie tos pilies aukštos.
Gal šimtas tūkstančių ten krito,
Kol iš bėdos tos išsiritu.

Taip pasitraukt iš ten turėjo
Karalius ir išlikusieji.
O Helchė iškilnioji
Dar gailiai dėl garbės rauduoja,
Kurią turėjo tie kariai.
O prūsai, tai žinau tikrai,
Nelaisvėn paimtus visus
Išlaikė ketverius metus
Tenai Gamalio pilyje.
Neišvaduoti liko jie
Paties Atilos milžinų,
Kol pagaliau laimei jų
Tik Biterolfo sumanumas
Duris išlaužė pilies rūmuos.
Ten šalies valdovą patį
Įlėjęs jis pamatė,
Taip pat ir karalienę,
Ten jie miegodavo toj menėj.

Taip žemė buvo pralaimėta,
Nes prasikast į kitą vietą
Biterolfas sugebėjo:
Ilgiau jis nebenorėjo
Toje nelaisvėje daleti,
Kai jau nieko jam padėti
Nevaliojo pats Atila
Ir joje vyrų igula,
Kad iš tos pilies garsiosios
Išvestų svečius šauniuosius.

Darbo Tarnyba prie Amerikiečių Kariuomenės Vokietijoje

ANTANAS MOTUZAS

ORGANIZACIJA, UŽDAVINIAI, APRŪPINIMAS

Antram Pasauliniam karui pasibaigus amerikiečių kariuomenė gan skubiai buvo demobilizuota ir grąžinta į J. A. Valstybes. Vokietijoje liko tik okupacinė kovos armija, be pagelbinio personalo, kuris buvo būtinais reikalingas besikuriant pastoviam gyvenimui: esamo karinio turto apsaugai, trobesių remontui, naujų barakų statybai ir visokiems kitiems patarnavimams. Amerikiečių karinė vadovybė sumanė panaudoti D.P. stovyklose gyvenusius draugiškų tautybių darbingus vyrus. Pirmiausia pradėjo organizuoti Darbo Tarnybos dalinius iš lenkų tautybės žmonių. Kiek vėliau į šią organizaciją buvo įjungtos baltų tautybės: estai, lietuviai, latviai. Dar vėliau, emigracijai įsisiūbavus ir darbo jėgai daliniuose bei tremtinių stovyklose sumažėjus, buvo pradėta imti vokiečių tautybės vyrus. Darbo Tarnybos daliniai, kaip taisyklė, buvo sudaromi iš vienos tautybės vyrų, bet retkarčiais pasitaikydavo ir maišytų tautybių dalinių, ypač emigracijos metu.

Darbo Tarnybos daliniai, atsižvelgiant į jiems skiriamus uždavinius, buvo organizuojami kelių rūšių, būtent: sargybų kuopos, inžinerijos kuopos,

tiltų apsaugos — remonto kuopos, auto kuopos ir grynai darbo kuopos. Pradžioje šie daliniai buvo pavadinti *Civilian Guard*, bet vėliau šis pavadinimas buvo pakeistas *Labor Service* vardu. Darbo Tarnybos daliniams organizuoti ir pradinį apmokymą praveisti karinė vadovybė buvo įsteigusi Koefertalyje, prie Manheimo, *Labor Service Training Center*. Per šį centrą ėjo dalinių formavimas ir pradinis apmokymas, bet buvo ir keletas išimčių, kada tremtinių stovyklose sudarytos kuopos buvo pasiūstos tiesiai į darbovietes.

Labor Service Training centrą tvarkė trys amerikiečiai karininkai ir gan didelis lenkiško personalo skaičius.

Koefertalyje lenkai buvo plačiai išsiplėtę ir atkūrę mažą lenkišką provinciją su lenkiškais miestų pavadinimais ten buvusių kareivinių ir su lenkiškais gatvių pavadinimais tarp kareivinių. Ten buvo įsteigti karininkų ir puskarininkų klubai.

Apart Koefertalio, amerikiečių okupacinėje zonoje, prie didesnių kariuomenės stovėjimo centrų buvo įsteigti amerikiečių vadovybėje *Labor Supervision Center*-ai, kuriems priklausė ten buvę Darbo Tarnybos daliniai ir ryšių sekcijos personalas. Dalinių betarpiškai priežiūrai dar buvo skiriami amerikiečių karininkai bei puskarininkiai.

Darbo Tarnybos daliniai buvo organizuojami ir tvarkomi karinės organizacijos pagrindais. Sargybų kuopoms buvo taikomi griežtesni drausmės reikalavimai negu kitų rūšių daliniams. Sargybų kuopose būdavo praktikuojama ypatinga aprangos ir ginklų inspekcija, kurią vykdavo amerikiečiai karininkai. Ši inspekcija priversdavo kuopos perso-

Darbo Tarnybos Baltų vyrams atžymėjimo ženklai; viršuje:

a) Trikampis su užrašu "Baltic" ir tautybės spalvomis buvo dėvimas ant rankovės žemiau antpečių.

b) Specialus garbės ženklas buvo segamas krūtinės dešinėje pusėje.

c) Gd. kapitono, leitenanto ir jaun. leitenanto laipsniai buvo dėvimi ant antpečių. Kapitonas — 3 juostelės, leitenantas — 2 juost. jaun. leitenantas — 1 juostelė. Puskarininkiai laipsnius dėvėjo ant rankovės. Karininkų laipsnių juostelės buvo šviesiai raudonos spalvos ant juodo fono.

nalą stipriai pasitempti, kad neužsitarnavus bausmės. Kiekvienas dalinys, baigęs apmokymą, gaudavo dalinio nr., etatus, kuriuose buvo nurodyti karininkų, puskarininkų, eilinių, prižiūrėtojų (supervizorių) amatininkų bei darbininkų skaičiai ir jų atlyginimai. Pagal gautus etatus kuopos vadas privalėdavo suskirstyti personalą ir sudaryti dalinio sąrašus prieš išvykdamas į paskyrimo vietą. Lenkų tautybės daliniai buvo pradėti organizuoti 1946 m. Pradžioje 1947 metų lenkai jau turėjo suorganizuotą ir išsiuntę į darbovietes keletą dešimčių kuopų, tuo tarpu baltų tautybės tik pradėjo organizuoti savo dalinius. Naujų dalinių organizavimas 1947 m. pradžioje Koefertalyje vyko gan intensyviai, bet birželio mėnesį visi sustojo ir *Labor Service Training Center* buvo pradėtas likviduoti.

1947 m. kovo-balandžio mėn. Koefertalyje buvo vykdomas politinis patikrinimas (škryningas) ten buvusių tuo metu baltų dalinių ir ryšių tarnybos personalo. Baltų ryšių sekcija per šį patikrinimą stipriai nukentėjo. Visi latviai ir dalis estų iš sekcijos buvo pašalinti.

Laikui bėgant darbovietėse esantiems daliniams prireikė žmonių papildymo, o kadangi Koefertalio *L.S.T. Center* buvo likviduotas tai 1948 m. pradžioje Fuldoje buvo suorganizuotas naujas *Labor Service Replacement Center* amerikiečio karininko vadovybėje. Be to, balandžio mėn. 1948 m. prie Vyr. Kariuomenės Būstinės Heidelberge buvo įsteigtos atskiros lenkų ir baltų Ryšių Sekcijos, *Polish and Baltic Liaison Sections at Logistic Division H. Q. EUCOM*. Bendrai paėmus, Darbo Tarnybos dalinių skaičius ir ryšių žmonių sąstatas bei jų laipsniai buvo nepastovūs: tai didinami, tai vėl mažinami. Kuopų vadams ir ryšių personalui buvo duodami kariniai laipsniai su priedu *Guard*. Pavyzdžiui: **Guard Captain, Guard Sergeant** ir t. t.

Darbo Tarnybai buvo skiriami sekanti uždaviniai: sargybų kuopoms karinio turto apsauga ir nuteistų karo nusikaltėlių Nuerenbergo saugojimas, inžinerijos kuopoms — trobėsių remontas ir naujų barakų statyba, tiltų priežiūros kuopai — tiltų remontas ir apsauga, darbo kuopoms — lėktuvų pakrovimas Berlyno apgulos metu ir kiti paprasti darbai kariniuose rajonuose.

Aprūpinimas visiems daliniams buvo vienas. Alga buvo skiriama pagal užimamą etatinę vietą. Kiekvienas vyras gaudavo: juodai dažytą amerikiečių kariuomenės aprangą su priedais, patalynę, karinį maisto daavinį, gyvenamas patalpas karieivinėse, arba barakuose, 5 dol., taip vadinamais, skriptais ir atlyginimą vokiečių markėmis. Duodami skriptai buvo skiriami rūkalams bei kitiems menkniekiams pirktis. Darbovietėse, kur

nebuvo trobėsių, sargybų kuopoms tekdavo gyventi lauko palapinėse.

BALTŲ RYŠIŲ TARNYBA

Baltų ryšių sekciją Koefertalyje pradėjo organizuoti 1947 metų pabaigoje estas majoras V. H. Purrand, gavęs iš amerikiečių karinės vadovybės leidimą organizuoti baltų tautybių dalinius. Pradžioje šią sekciją sudarė: estas majoras Purrand, latvis gen. Skaistlauks ir lietuvis, ten buvusios kuopos vadas, plk. ltn. Andriušaitis. Mjr. Purrand buvo sekcijos vyresniuoju, o kiti du — jo pavaduotojai. 1947 m. sausio mėn. pradžioje į Koefertalį, darbo ieškodamas, atvyko lietuvis plk. A. Motuzas. Plk. ltn. Andriušaitis jam pasiūlė paimti lietuvių ryšininko pareigas. Lietuvis ryšininkas sekcijoje buvo seniai reikalingas ir laukiamas. Mjr. Purrand plk. A. Motuzą mielai priėmė ir tuo būdu susidarė pradinė Baltų ryšių sekcija prie *Labor Serv. Training Center* Koefertalyje. Lenkai ryšių sekciją priėmė palankiai ir užleido jai du kambarius viršuje savo raštinės patalpų. Baltų organizuojamiems daliniams amerikiečiai paskyrė atskiras kareivines. Ryšių personalui teko apsigyventi kareivinėse prie savo kuopų.

Pradžioje ryšių sekcijos darbas buvo gan sunkus dėl menkų patalpų ir raštinės reikmenų stokos. Kiek vėliau darbo sąlygos pagerėjo, bet prasidėjęs politinis patikrinimas-skryningas Koefertalyje buvusių baltų dalinių ir ryšių personalo vėl apsunokino darbą. Baltų ryšių sekcija per šį skryningą stipriai nukentėjo: latviai ir estai, išskiriant mjr. Purrand, iš sekcijos buvo pašalinti kaip vokiečių bendradarbiai karo metu. Baltų ryšių sekcijai teko iš naujo pasipildyti kitais pareigūnais. Latvių tautybės ryšininku buvo priimtas senatorius, buvęs leitenantas M. Ratermanis. Pagaliau, susidarė Baltų ryšių sekcija sekančio sąstato: Gd. mjr. V. Purrand — sekcijos vyresnysis, Gd. kpt. A. Motuzas ir Gd. kpt. M. Ratermanis — pavaduotojai su reikiamu žemesniuoju personalu. Šis ryšininkų sąstatas neilgai išsilaikė: Gd. mjr. Purrand gegužės mėn. buvo perkeltas į Vyr. Kar. Štabą Frankfurte, o Baltų ryšių sekcijos veikimas gegužės 30 d. buvo sustabdytas. Birželio mėn. 24 d., karinės vadovybės įsakymu, ryšių sekcijos personalas buvo išskirstytas į kitas ryšių sekcijas, arba — į kuopas. Lietuviai ryšininkai buvo perkelti į 192 *Labor Supervision Center*, prie Nuerenbergo inspektoriatu bei kitokioms pareigoms ten buvusioje ryšių sekcijoje. Sekcijos vyresniuoju buvo Gd. kpt. Drabišius. Spalio mėn. 1 d. lietuvis Gd. kpt. A. Motuzas ir latvis Gd. ltn. K. Braslis, karinės vadovybės įsakymu, buvo perkelti į 197 *Labor Supervisio Cen-*

ter, Frankfurte kaip ryšio karininkai baltų daliniams, nes tuo metu Nuerenbergo rajone buvo mažinamas darbo dalinių skaičius.

1948 m. pradžioje Darbo Tarnybos reikalai pagerėjo. Fuldoje įsteigiamas naujas *Labor Service Replacement Center* amerikiečio majoro vadovybėje. Vėl prasidėjo naujų dalinių organizavimas. Ryšių sekcijoje baltai gavo du karininkus, o lietuvius lt. Karbūnas buvo paskirtas sekcijos vyresniuoju.

1948 m. balandžio mėn. karinė vadovygė leido įsteigti savystovių Baltų ryšių sekciją Vyr. Kariuomenės Būstinėje, Heidelberge. Sekcijoje buvo leista turėti kiekvienai tautybei po vieną karininką ir vieną puskarininkį sekančių laipsnių: 1 — Gd. majoras, 2 — Gd. kapitonai ir 3 — Gd. sergeantai. Tuo būdu sekcijos sudėtį sudarė: Gd. majoras V. Purrand — sekcijos vyresnysis, Gd. kapitonas A. Motuzas ir Gd. kapitonas M. Ratermanis — pavaduotojai ir trys sergeantai, po vieną kiekvienai tautybei.

Ryšių sekcijos uždaviniai buvo sekanti: darbo vietėse esamų dalinių inspektavimas, žinių tiekimas karinei vadovybei, ryšių palaikymas su savo daliniais ir kitomis ryšių sekcijomis, savo dalinių atstovavimas amerikiečių karinėje vadovybėje.

Liepos 19-20 d. 1948 Manheim-Koefertelio rajone įvyko baltų dalinių vadų ir ryšių personalo

konferencija. Konferencijos metu amerikiečių generolas Magruder pasakė sekančio turinio kalbą:

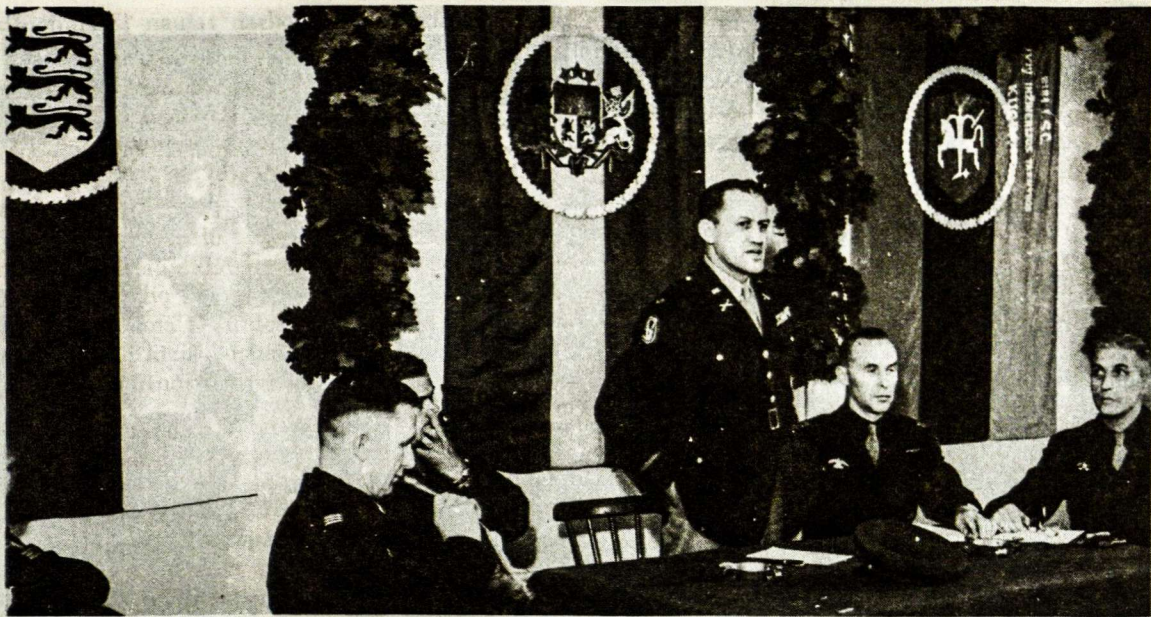
“Mes, tarnaujantys Amerikos armijoje, čia Europoje, stebėjome jus ir jūsų žmones per ištikus trejus metus. Jūsų Darbo Tarnybos kuopos stipriai padėjo mums vykdant mūsų okupacinę misiją. Be jų mes nebūtume galėję įvykdyti statybų programos, kuri aprūpino mus barakais ir sandėliais. Mums ypač padarė įspūdį tas tvirtumas, kurį jūsų žmonės parodė gyvendami išvietintųjų stovyklose niekad nesiskųdami ir visad pasiruošę visomis pastangomis pagerinti savo ir savo kaimynų likimą.

Mes jaučiamės maloniai patenkinti, kad mūsų Kongresas, kuris iš mūsų gaudavo pranešimus apie jus ir pranešimus iš savo narių, pernai atvykusių į Vokietiją pasižiūrėti, nusprendė, kad jūsų žmonės yra toki, kurie, jų nuomone, būtų Jungtinių Valstybių vertingi piliečiai. Amerikos Kongreso sprendimas nėra koks labdaros aktas, bet apgalvotas saviems interesams tarnaujantis aktas, iš kurio, mes tikime, mūsų šalis gaus didelę naudą, kai įgis piliečius, kuriais mes visi didžiuosimės. Aš tikiuosiu, kad turėsiu progą daugelį iš jūsų ateityje pasveikinti Amerikoje, kaip mano tautiečius.”

Po konferencijos buvo suruoštas pasilinksminimas ir vaišės konferencijos dalyviams. Vaišėse daly-

Baltų Darbo Tarnybos konferencijos dalyviai. Priešakyje, iš k. dešinėn, stovi: Gd. kpt. A. Motuzas, Gd. mjr. V. Purrand ir Gd. kpt. M. Ratermanis.

Baltų Darbo Tarnybos konferencijoje pradinę kalbą pasakė plk. ltn. E. D. White, Logistik Division atstovas. Iš k. dešinės sėdi: Gd. kpt. A. Motuzas, Gd. mjr. V. Purrand ir Gd. kpt. M. Ratermanis.

vavo gen. Magruder ir keletas aukšto laipsnio amerikiečių karininkų.

Baltų ryšių personalo pastangomis buvo suprojektuotas, pagamintas ir karinės vadovybės patvirtintas specialus ženklas baltų dalinių vyrams. Ženklas buvo dėvimas prie uniformos.

1948 m. gruodžio 1 d. *Labor Service Replacement* centras Fuldoje buvo likviduotas. Jame dirbę baltų ryšių personalas liko išskirstytas į baltų dalinius. Naujų dalinių organizavimas buvo galutinai sustabdytas.

Darbo Tarnybos klestėjimo metu lietuviai ir latviai turėjo vienodą dalinių ir ryšininkų skaičių. Estai turėjo dviem daliniais mažiau ir mažesnę ryšių personalą. Iš viso baltų daliniuose tarnavo apie 4,700 vyrų.

LIETUVIŲ DARBO TARNYBOS DALINIAI IR RYŠIŲ SEKCIJOS

Darbo Tarnybos dalinių organizavimas lietuvių tremtinių stovyklose buvo sutiktas su gera viltimi. Iš karto buvo neaišku, ar tai bus tik darbo daliniai, ar tai pradžia svetimšalių legiono. Manau, kad ir kitų tautybių stovyklose šis reikalas buvo sutiktas palankiai, nes kiekviena tautybė stengėsi gauti didesnę darbo dalinių skaičių ir ryšių sekcijoje kildavo varžytynės dėl naujų dalinių organizavimo. Mat, tuo metu Vokietijoje tremtinių buvo daug, o darbo gauti buvo neįmanoma. Tremtinių stovyklose ekonominė būklė buvo bloga, visako stigo. Stigo net gyvena-

mų patalpų. Stovyklų komitetai neturėjo lėšų būtiniausiems reikalams. Darbo daliniai įdarbino daugelį be užsiėmimo buvusių vyrų, pagerino ekonominę šeimų būklę ir stovyklų komitetų padėtį, nes dirbantieji vyrai mokėjo stovyklų komitetams tam tikrą nuošimtį iš savo algų. Be to, dirbantieji vyrai pramoko amato, susipažino su amerikiečių technikos reikalavimais ir tuo būdu pasiruošė ateičiai.

Pirmieji lietuvių daliniai, ypač sargybų kuopos, buvo sudaryti, beveik išimtinai, iš karių tarnavusių Lietuvos kariuomenėje. Ne visi darbo daliniai buvo organizuoti Koefertalio ir Fuldos centruose. Viena inžinerijos kuopa buvo sudaryta amerikiečio kpt. Moxley, Augsburgs tremtinių stovykloje ir betarpiai pasiūsta darbovietėn. Per Koefertalio *Training Center* ir Fuldos *Replacement Center* praėjo sekanti lietuvių daliniai:

1-ji sargybų kuopa atvyko į Koefertalį iš Furtho rajono gruodžio 15 d. 1946 metų, sąstate buvo 260 vyrų, leitenanto P. Drabišiaus vadovybėje. Ši kuopa, atlikusi apmokymą, išvyko 1947 m. sausio 15 d. darbovietėn turėdama sąstate 258 vyrus.

Baltų mišrioji sarg. kuopa iš Bambergo atvyko 1947 m. sausio 15 d. apmokymą praėti. Kuopos sąstate buvo 74 lietuviai. Ši kuopa, atlikusi apmokymą, išvyko darbovietėn 1947 m. vasario 5.

2-ji sargybų kuopa atvyko iš Scheinfeldo stovyklos 1947 m. sausio 5 d., sąstate 282 vyrų plk.

NAPOLEONO KARO VEIKSMAI LIETUVOJE

ALGIRDAS BUDRECKIS

V DALIS

9. NAPOLEONO KATASTROFA RUSIJOJE

Napoleonui nužygiavus už Smalensko į Rusiją, Lietuva aprimo. Atsirado prancūzų įgulos miesteliuose. Okupacinės komisijos su žandarais vykdė rekvizicijas. Transporto laiveliai atgabeno atsargas į Kauną ir į Vilnių. Provincijoje nuolat veikė rusų partizanų ir kazokų būreliai, kurie puldinėdavo dvarus ir mažesnes prancūzų įgulas. Taipogi veikė plėšikų ir Didžiosios Armijos dezertyrų gaujos. Lietuva težinojo, jog įvyko baisus mūšis ties Borodinu, kuris neišsprendė karo, jog Napoleonas nužygiavo Maskvon. Arčiau, padauguvyje, Makdonaldo korpas apgulė Rygą...

Napoleono karo veiksmai Rusijos teritorijoje yra atskira tema. Vistiek reikėtų bent bendrais bruožais atpasakoti įvykius, kurie privedė prie Napoleono tragiško pasitraukimo atgal per Lietuvą.

Rusai Maskvos negynė nuo prancūzų. Vienintelis pasipriešinimo žestas buvo rugsėjo 15-17 d.d. gaisras. Maskvos gubernatorius grafas Rostopčinas įsakė policijos agentams padegti miestą. Bet šis gaisras neatsiekė savo tikslo. Rostopčinas norėjo visiškai sunaikinti miestą, kad neliktų prancūzams ko užimti. Bet ketvirtadalis miesto, įskaitant ir Kremlių, išliko. Rusų intencija buvo išvaryti Napoleoną. O paradoksas buvo tame, kad *la Grande Armee* dar turėjo vietos viešėti. Tas prancūzų užsibuvimas buvo fatališkas. Napoleonas letargiškai gaišino laiką, veltui laukdamas caro derybų, nepasiruošdamas žiemai. Šis lūkuriavimas davė caro strateginei situacijai persvaros. Su Napoleonu buvo 95,000 kareivių, o Kutūzovo kariuomenė siekė 110,000. Bendrai, rusų pajėgos pradėjo imti viršų. Šiaurės sektoriuje, ties Polocku, Vitgenšteino 40,000 kariuomenės stovėjo prieš Oudinoto ir Saint Cyro 17,000 junginį. Makdonaldas laikė Dauguvos liniją tarp Rygos ir Daugavpilio su 25,000 karių. Prieš jį stovėjo Essenė 14,000 armija, kurią dar sustiprino Steinheilio 10,000. Pietų sparne admiralas Čičagovas susijungė su Tormazovo III armija, sudarydamas 65,000 kariuomenę. Švarcenbergas ir Reynier teturėjo 34,000. Tiesa, prancūzai dar turėjo VII korpusą ties Borodinu ir IX korpusą Smalenske, viso 39,000 kareivių. Bet juos nuolat puldinėdavo kazokai. *La Grande Armee* telkė viso 225,000 kareivių Rusų imperijoje. Tik-tai 225,000 iš 600,000! Kiti buvo arba ligoninė-

se, arba išmėtyti įgulose, ar užmušti. Rusai vakaruose turėjo 239,000 reguliarios kariuomenės.

Intendantas generolas Matthieu Dumas apskaičiavo, kad Napoleono armijai truktų 50 dienų pasitraukti nuo Maskvos iki Vilniaus. Napoleonas vis dėjo viltis į Aleksandro nuolaidumą. Spalio 17 d. prancūzų imperatorius nusprendė pasitraukti iki Smalensko žiemojimui. Tą pačią dieną Kutūzovas nutarė pradėti priešpuolį. Denisovo kavalerija davė smūgį Miurato priekiniams postams ties Vinkovu. Spalio 18 d. Miuratas pradėjo pasitraukimą ir pranešė apie tai savo imperatoriui. Po 35 dienų viešnagės Maskvoje, spalio 19 d., Napoleonas pradėjo pasitraukimą, išvesdamas 95,000 kareivių, 500 patrankų ir 40,000 vežimėlių. Jo armija pradėjo kriksti jau prie Smalensko. Pirmas sniegas iškrito lapkričio 3 d. Už savaitės užėjo speigas ir dideli šalčiai. Lapkričio 9 d. Napoleonas atvyko į Smalenską. Tą pat naktį armiją ištiko baisi šalna.

Napoleonas turėjo ir kitų rūpesčių. Kilo pavojus, kad keletas rusų armijų užstos kelią *la Grande Armee* pasprukti per Bereziną į Lietuvą. Pats Napoleonas suprato padėties rimtį. Čičagovo armija užėmė Berezinos prietilčius. Kutūzovas atskubėjo Napoleonui iš paskos, o Vitgenšteinas artėjo iš šiaurės. Lapkričio 20 d. ištiko netikėtas atlydis. Užtat buvo neįmanoma pereiti per Bereziną ledu betkur. Reikėjo rasti tiltą. Atrodė, kad caro strategų planas būsiąs įgyvendintas. Būtent, Vitgenšteino ir Čičagovo armijos iš dviejų pusių suvarys Victor, Oudinot, Wrede ir Švarcenbergo korpusą į Napoleono maršrutą ir — į maišą. Antra, Vitgenšteinas ir Čičagovas susijungs ties Borisovu, Berezinos aukštupyje, tuo būdu užstodami Napoleonui kelią. Tuo tarpu, Kutūzovas su 80,000 rusų turėjo atvykti iš rytų ir iš pietų, uždarydamas maišą. Pagaliau, visos trys rusų armijos turėjo pulti ir sunaikinti Napoleono armiją. Nors Švarcenbergas ir Wrede išsisuko iš rusų kilpos, tačiau pagrindinės Napoleono jėgos atsidūrė pavojuje. 140,000 rusų žygiavo prieš Napoleoną iš trijų pusių. Bet rusų planai liko planais. Mat, ir rusai žiauriai kentėjo nuo šalčių. Pavyzdžiui, kol Kutūzovas pasiekė Berezinos apylinkes, jo armija prarado 30,000 karių dėl speigo ir dezertyravimo. Iš tikro, rusų armijų vadai nebuvo linkę tuojau stoti į kovą prieš Napoleoną.

Napoleono nugalimumo mitas juos dar gąsdino. Iš visų rusų karvedžių Kutūzovas labiausiai delšė. Jis norėjo, kad rusiška žiema pribaiigtų Napoleono kariuomenę. Be to, jis tiksliai nežinojo, kiek kareivių Napoleonas dar galėjo išrikiuoti mūšio lauke. Nors prancūzų rikiuotės nuolatos tirpo, atsiskyrėlių aibės maskavo prancūzų vorų silpnumą. Taip rusai pražiopsojo progą pagauti Napoleoną ties Berezina.

10. BEREZINA

Napoleono armija buvo blogoje padėtyje; ties Borisovu stovėjo admirolo Čičagovo rusų daliniai. Upė buvo atlyžusi. Regis, rimtos kliūtys. Bet lapkričio 23 d. Napoleonui buvo lemta surasti išeitį. Brigadininkas Cordineau, grįždamas iš Glubokų, tikslu susijungti su II korpu, vos neužbėgo su savo reiteliais ant Čičagovo dalinių palei Bereziną. Gudo valstiečio dėka Cordineau rado brastą ties Studienka. Studienka buvo 8 mylių nuotolyje nuo Borisovo, į šiaurę. Brastos vietoje Berezina buvo tik vieno metro gilumo. Cordineau perėjo per upę ir pranešė maršalui Oudinotui apie šį atradimą, o pastarasis suskubo pranešti Napoleonui.

Nakvodamas su štabu Lošnicoje Napoleonas tuoju suprato, kad paruošti brastą ties Studienka būtų lengviau negu kirsti į šiaurę, tikslu susijungti su Wrede, ir lengviau negu traukti Bobruisko link pas Svarcenbergą. Studienka buvo čia pat.

Bet ir ši operacija buvo sunki, kadangi tilto statymo medžiaga buvo sudeginta Oršoje. Taipogi Čičagovo 34,000 kariuomenė stovėjo palei upę. Napoleono geniališkumas, bent šįkart, prasiveržė į viršų. Jisai išdirbo detalizuotą planą.

Pirma, reikia padaryti užpuolimus (desantus) prieš Stachovą, Borisovą ir Ušolofus. Prasiveržimų tikslas būtų atitraukti rusų admirolo dėmesį nuo Studienkos. Po to, Cordineau pereitų su raiteliais ir lengvaisiais pėstininkais per Bereziną ir skersai nuo Studienkos įrengtų prietiltį. Tuo pačiu metu inžinierių generolai Chasseloup ir Eblė surinktų statybinę medžiagą, reikalui esant, net išardytų Studienkos namus. Sutemus Eblė turėtų visu greitumu pastatyti tris tiltus. Tuo pačiu metu maršalo Victorio korpas sulaikytų Vitgenšteiną ties Kostrica, o maršalo Davouto korpas sulaikytų Kutūzovo avansą Bobre, tuo būdu laimėdami laiką armijos formuotėms ir nekombatantams pasitraukti nuo Borisovo į Studienką. Armija turėtų dieną ir naktį naudoti tiltus. Oudinot korpas turėtų pereiti pirmas ir sudaryti skydą prieš Čičagovą. Jį paremtų, iš kairės, Ney. Po Ney pereitų Gvardija su štabu. Po jų eitų Eugenijaus IV korpas, kurio paskirtis dengti Sembino miestelį šiaurės link. Po jo, Davoutas su savo daliniais pereitų Victorio divizijų pro-

tarpiais. Galų gale, Victoras pasitrauktų nuo Borisovo ir sutelktų savo ariergardą ties Studienka. Visai armijai perėjus, generolas Eblė sudegintų tiltus. Tada visi nužygiuotų, pro Sembina, Vilniaus link.

Tai buvo gerai apgalvotas ir išdirbtas planas, tačiau buvo vienas dalykas praleistas, būtent: kaip su miniom pakrikėlių bei atsilikėlių? kaip su nekombatantais? Buvo daroma prielaida, kad jie, kaip nors, pereis Bereziną. Kaip bebūtų, detalių stoka planavime tuos vargšus pasmerkė žuvimui ir agonijai.

Greitis buvo svarbiausias dalykas. Lapkričio 25 d. rytmetinė šalna sutvirtino Berezinos krantus. Šis faktorius buvo labai naudingas generolo Eblės sapiorams. Laimė, kad Eblė buvo tiek apdairus, kad išsaugojo "dvi kalves, anglies du vežimus, 6 įrankių ir vinių vežimus"⁶³ iš pontonų gurguolės Oršoje. Jam pakako įrankių ir reikmenų pastatyti du tiltus. Paryčiais (lapkričio 25 d.) jo sapiorai išardė Studienkos gryčias ir pradėjo statyti pirmuosius pastolus.

Prieš statybą reikėjo atitraukti priešo dėmesį nuo Studienkos. Tad užpuolimai prasidėjo lapkričio 25 d. Oudinot kirasirai su pėstininkais ir keliais pabūklais kėlė triukšmą prie upės Učolo apylinkėse. Jie darė įspūdį, jog prancūzai ruošiasi toje vietoje pastatyti tiltus. Admirolas Čičagovas buvo suviliotas. Be to, jis gavo klaidinančią depešą iš Kutūzovo, girdi Napoleonas, greičiausiai, mėginsias padaryti brastą prie Bobruisko. Oudinoto veiksmai admirolą dar labiau suklaidino. Užtat, nežiūrin karininkų protestų, Čičagovas įsakė savo armijai traukti į Sabaševičius, apleidus pozicijas ties Studienka ir Borisovu.

Prancūzų štabistai netikėjo savo akimis, kai pastebėjo rusų sujudimą ir jų žygį pietuosna. Generolas Rappas atbėgo pas Napoleoną su gera žinia. — Aš apgavau admirolą! — sušuko imperatorius, — jisai galvoja, kad esu tame taške, kur įsakiau daryti klastingą išpuolį — jis vyksta Borisovan!"⁶⁴

Rusai buvo suvedžioti. Prancūzai tučtuojau ėmė veikti. Corbineau permetė savo 400 vyrų rinktinę per Bereziną ir atmušė paskutinius kazokų patrulius. 44 pabūklų baterija buvo išrikiuota palei Berezinos kairįjį krantą dengti prancūzų prietiltį anapus upės. Trumpa kanonada nutildė kelis užsiliokusius rusų pabūklus. Eblės 400 sapiorų dirbo kiau-rą naktį iš lapkričio 25 į 26 d. kaip velniai. Jie įsmai-gė ožius-pastolus ir permetė 100 metrų tiltą skersai upės. Buvo daug sunkumų, bet prancūzų sapiorų nagingumas nugalėjo tuos sunkumus. Taip 23 komplektai pastolų buvo įrengti, nors inžinieriai turėjo dirbti šaltame vandeny. Visą lapkri-

čio 26 d. Napoleonas stebėjo jų triušą, ragindamas ir girdamas juos. 13 valandą pirmas tiltas buvo užbaigtas. Netrukus per tiltą persimetė, maršalo Oudinoto ir gen. Dąbrovskio vadovaujamas, 11,000 karių korpas. Paskui juos žygiavo Dumerc kirasirų divizija ir keletas pabūklų. 15 valandą jau ir antras tiltas buvo užbaigtas ir per jį prasidėjo eismas.

Generolas Eblė su savo inžinierių saujale atliko šį nepaprastą darbą per 20 valandų. Tačiau ir tada jie negalėjo ilsėtis, nes dažnai reikėjo taisyti ar sudrūtinti tuos provizorinius tiltus. Berezinos perėjimo tikrieji didvyriai buvo sapioriai. Iš jų po 1912 m. kampanijos teišliko tik 40 gyvų. Pats generolas Eblė žuvo po keletos savaičių.

Napoleono pastangos buvo sėkmingos. Oudinoto komanda užėmė stiprią poziciją ties Stachovu jo kavalerija užėmė medinius tiltelius išilgai pulto vieškelio į Zeminą, o už Zemino ėjo plentas nuo Minsko į Vilnių. Laimė, kad piltasis vieškelis nebuvo rusų saugojamas. Anapus upės Vitgenšteinas vėlino žygiuoti prieš besitraukiantį Victorą. Pagaliau kai Vitgenšteino 30,000 armija pajudėjo, ji traukė Borisovo link, o ne į Studienką. Kutūzovo armija dar buvo atsilikusi už Kopiso, ties Dniepru.

Sunku nustatyti Napoleono karinį pajėgumą tuo metu. Galima duoti tik apytikslus duomenis. Kai *la Grande Armee* pasitraukė nuo Oršos, ji turėjo

Lietuvių raitieji šauliai Napoleono kariuomenėje

24,000 kombatantų, 110 patrankų ir 40,000 atsiskyrėlių. Po to, prie Napoleono prisidėjo Oudinoto ir Victorio korpai. Tad, lapkričio 27 d. galėjo būti 49,000 ginkluotų karių. Jie rikiavosi šiose formacijose: Gvardija — 8,500, I korpas — 3,000, II korpas — 11,000, III korpas su papildymais — 3,000, IV korpas — 2,000, V ir VIII korpai — 1,500 IX korpas — 13,500, štabas — 2,500 ir kavalerija — 5,500. Patrankų buvo tarp 250 ir 300. Juos sekė 40,000 pakrikėlių minia. Tą pačią dieną netoli Berezinos rusai telkė 75,000 kareivių ir kazokų. Kutūzovo armija negalėjo prisidėti prie jų.

Pagrindinis pasitraukimas vyko lapkričio 27 d. nuo ryto iki popiečio. Kai vienas tiltas sugriuvo nuo patrankų svorio, kilo panika. Šimtai buvo sumindžioti minios spaudžiami. Tačiau iki vakaro tiltas buvo atstatytas. Eblės inžinieriams teko skintis kelią pro lavonų krūvas, kad IV ir I korpai galėtų praeiti. Tą vakarą minia tapo apatiška ir pražiopsojo Napoleono įsakymą, kad tiltai turėtų veikti dieną ir naktį. Jie kūrė laužus ir nejudėjo. Gal Napoleono paskatinimai būtų tuos nelaimingus pakrikėlius išjudinę, bet ir jo energijos žybtelėjimas krito. Jau lapkričio 27 d. vakare ir Napoleonas buvo nerangus.

Bendrai imant, lapkričio 27 d. operacijos buvo sėkmingos. Didesnė pusė armijos perėjo per Bereziną. Vien tik IX korpas budėjo kairiajame krante. Visos priešos pastangos sutrukdyti pasitraukimą buvo atmuštos. Lapkričio 26 d. vakarą Čičagovas susigaudė ir ėmė žygiuoti atgal Borisovo link. Sekantį rytą jis puolė Oudinoto komandą su visom jėgom. Žiaurios kautynės tęsėsi visą dieną pietiniame spame, bet Oudinotui pavyko stabilizuoti savo liniją ties Janivkais. Anapus upės Vitgenšteiniui pavyko suvartyti Victorą į perimetrą tarp Vieseldovės ir Borisovo, bet IX korpas laikėsi. Kutūzovo avangardas tik pasiekė Bobrą. Tačiau jo kariai nebuvo lemta dalyvauti Berezinos kautynėse. Napoleonas pasigyrė savo adjutantams: *“Voilà comment on passe un pont sous la barbe de l’ennemi”*⁶⁵

Lapkričio 28 dienos bei 29 dienos prasidėjo veiksmai abipus upės. Rytiniame krante pabėgėliai spaupte spaudė verždamiesi pereiti per tiltus. Vitgenšteinas pradėjo ataką prieš Victorio ariergardą 8 val. ryto, puldamas iš trijų šonų. IX korpas atsidūrė blogoje pozicijoje. Victorio vienas sparnas rėmėsi į upės krantą, centras stovėjo už upokšnio, bet kairysis sparnas kybojo ore, prašydamasis aprieto. Mat, Partonneaux divizijai iš vakaro buvo įsakyta pasitraukti nuo Borisovo ir žygiuoti į Studienką. Partonneaux divizija apsiriko ir nužygiavo klaidingu keliu, susidurdama su Vitgenšteino pagrindine armija. Patį Partonneaux sučiupo rusų

raiteliai. Auštant divizija buvo apsupta iš visų pusių. 4,000 pėstininkų, 500 raitelių su 4 pabūklais be reikalo pateko į rusų nelaisvę. Vos 160 prancūzų išspruko ir grįžo į Victorio poziciją. Karininiu atžvilgiu, ši nenumatyta nelaimė, buvo trijų dienų veiksmų blogiausias incidentas.

Reikėjo sustiprinti Victorio kairę. Napoleonas tuojuo įsakė badeniečių brigadai vėl grįžti atgal. Bet grįžimas atgal per tiltą nebuvo lengvas, nes pabėgėliai, it skruzdės, apspito tiltą. Nors nebuvo įmanoma pergabenti pabūklus, badeniečiai prisidėjo prie Victorio ir suteikė jam reikalingą paramą. Vakarij krante Čičagovas atnaujino avansą prieš Oudinoto plonytį frontą. Kurį laiką atrodė, jog rusai prasiskverbs pro II korpo liniją. Padėtis vienu metu pasidarė tokia rimta, kad Napoleonas įsakė Senajai Gvardijai eiti Oudinotui į pagalbą. Tačiau narsiajam Oudinotui pavyko išlyginti savo frontą ir sustabdyti priešo puolimą ir be Gvardijos paramos. Tuo metu jis buvo rimtai sužeistas. Maršalas Ney, buvęs ten pat, perėmė vadovavimą. Dumerc kirasirai nulėmė kautynių eigą. Jų puolimas padarė rusams 2,000 nuostolių ir nuvarė visą Čičagovo armiją atgal į Stachovą. Po to, Čičagovas nedrįso atnaujinti kautynės tą dieną. Šalia saporių, ties Berezina, pasižymėjo ir prancūzų kavalerija.

Vidurdienį dėmesys buvo atkreiptas į prancūzų tiltus. Aplenkdami Victorio atkaklų ariergardą, rusai išstatė keletą baterijų. Jų viena salvė sukėlė paniką prancūzų pabėgėlių minioje. Maišatis ir stumdomasis buvo baisūs. Tūkstančiai pabėgėlių buvo nustumti nuo tiltų į šaltą srovę. Artilerijos tiltas sugriuvo. Nežiūrint to, minia iš užpakalio stūmė esančius pirmose eilėse į upę.⁶⁶ Desperatiška minia pagaliau pasuko į vienintėlį sveiką tiltą.

Tačiau, rusų apėjimas Victorio kairės buvo trumpalaikis dalykas. Napoleonas įsakė saviškiams išstatyti baterijas upės dešiniame krante. Sutelktos baterijos paleido ugnį į rusų mases. Vitgenšteino kariai pakriko ir bėgo atgal, Fourier kavalerija atliko sėkmingą rusų puolimą. Temstant, IX korpas dar tebegynė tiltus. 21 valandą Napoleonas įsakė Victorui pasitraukti. Lapkričio 29 d. 1 val. ryto Victorui paskutiniai daliniai perėjo per Berezina. Auš-

tant prancūzų ariergardas perėjo į saugią pusę. Generolas Eblė padegė tiltus. Liepsnose žuvo nemaža ir bėgėlių, kurie tik paskutiniu momentu apsisprendė pereiti į dešinę pusę. Berezinos perėjimas buvo atliktas. 9 valandą ryto Berezina nunešė degančius tiltų likučius. Upė buvo pilna užšalusiu skenduolių.

Be abejo, Napoleonas galėjo girtis strategine pergale. Jam pavyko išgelbėti armijos likučius iš pražūties nasrų. Kelias į Vilnių buvo laisvas. Bet nuostoliai buvo dideli. Tarp 20,000 ir 30,000 prancūzų kombatantų krito. II ir IX korpai nustojo puses savo jėgų. 30,000 nekombatantų taipogi žuvo nuo šalčių, kada pateko į rusų nelaisvę. Kazokai paėmė daug grobio. Rusų nuostoliai siekė 10,000 užmuštųjų ir daug daugiau sužeistų.

Sunku suprasti Kutūzovo laikyseną prieš lapkričio 26 d. Atrodo, lyg jis būtų norėjęs, kad Napoleonas išspruktų anapus Berezinos. Karo žinovas ir napoleoninių karų dalyvis von Clausewitz vėliau rašė apie Berezinos operaciją: "Napoleonas pabėgo su 40,000 kariuomenės. Tarsi, kokia tai aukštesnė galybė nustatė, kad dar ne laikas jį visiškai sunaikinti. Juk jis buvo įvartytas į situaciją, kurioje turėjo prapulti. Jei admiralas Čičagovas būtų išlaikęs savo poziciją Zembine . . . jo nebūtų išskrapštę prancūzai su 10,000 kareivių. Tada būtų per vėlu prancūzams pasitraukti kitu keliu. Po vienos paros alkis — kuris yra galingesnis karvedys už Napoleoną — būtų perėmęs vadeles. Ir prancūzų armija būtų žuvusi".⁶⁷ Pagrindinė rusų klaida buvo ta, kad jie neišlaikė ar nesunaikino pulto vieškelio iš Berezinos į Zembiną. Toks liapsusas tegalėjo būti neapdairaus karvedžio Čičagovo apsileidimo vaisius. Berezinoje Napoleonas žaidė azartu ir laimėjo. Jo armijos likučiai traukė Lietuvon . . .

IŠNAŠOS:

63. De Segur, tomas II, psl. 289.

64. J. Rapp, tomas I, psl. 247.

65. Tai yra: "Štai, kaip reikia pereiti tiltą po priešo smakru!"

66. De Segur, tomas II, psl. 313.

67. A.E. Turner, *The retreat from Moscow and the Passage of the Beresina*, Woolwich, 1898, psl. 37.

LAPKRIČIO 23-čiosios PROGA

(Majoro Jono Pyragiaus paskaita, skaityta 1968 m. lapkričio 23 d. Adelaidės Lietuvių Namuose, Australijoje. Įdomios ir įžvalios paskaitininko mintys yra vertingos ir dabar kai minime mūsų šauniosios kariuomenės atkūrimą. Red.)

Minėdami mūsų kariuomenės atkūrimo auksinį jubiliejų turime nors bendromis apybraižomis nušviesti to atkūrimo priešistorę, kad susidarytų ryškesnis vaizdas.

Reikalas atkurti savo kariuomenę atsirado tada, kai jos netekom. Tai įvyko 1793 metais, didiesiems kaimynams draskant nusilpusią Lietuvos-Lenkijos valstybę. Tų metų gegužės 6 d. pasirašytu aktu Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos kariuomenė buvo oficialiai panaikinta. Rusai įjungė ją į savo kariuomenę. Laikiniai jai buvo paliktas lietuviško korpo (Litovskij Korpus) vardas, bet tas korpas ir tebuvo tik iš vardo lietuviškas. Jis tapo išvestas Rusijon ir per keliolika metų ten ištirpo.

Apie aną kariuomenę, jos sąstatą, santvarką ir paskutines dienas smulkesnių žinių pasigendame. Gal todėl, kad vėliau niekam ir nerūpėjo pasaugoti pėdsakus ateičiai, kad jų neužpustytų laikas. Mat, nėra gėda kovą pralaimėti, bet gėda pasiduoti nekovojus. Ant ra vertus, žiūrint į anuos laikus iš pusantro šimtmečio perspektyvos, daug kas gali atrodyti buvus padaryta nepateisinamai klaidingai. Bet tikėkim, kad tada mūsų protėviai turėjo problemų, kurių vienoks ar kitoks išsprendimas vis vien atrodė bus katastrofiškas.

Pasijungiant rusams mūsų kariuomenę ne visi jos vadai tada sutiko pasiduoti. Kai kovoti buvo neįmanoma, kai kurie apsisprendė pasitraukti į užsienius, ieškoti ten pagelbos atgauti valstybės statusą. Ir atrodė, kad pagelba buvo rasta. Pas tuometinį Prancūzijos ir galima sakyti, Europos Valdovą — Napoleoną. Kad Napoleonas buvo pažadėjęs, atkurti Lietuvos-Lenkijos valstybę ir kad tam jau pradėta ruošti, tada nebuvo jokia paslaptis. Ir Lietuvoje buvo neslepiai laukiama Napoleono, kaip išlaisvintojo.

Tai, suprantama, sukėlė rūpesčio rusams, nes jiems nebuvo vis viena, kokios nuotaikos veikia Lietuvoje. Kad pakreiptų savo naudai lietuvių nusiteikimą, jie imasi atgaivinti lietuviškais vardais kariuomenės dalinius. 1809 metais rusai suformuoja keturis pėstininkų pulkus: 49-tą Brastos, 50-tą Baltstogės, 51-mą Litovskij polk. ir 52-rą Vilniaus. Šie pulkai sudarė 13-tą pėst. diviziją. 1811 metais jie įsteigia leib-gvardijos Litovskij polk. atseit, rinktinės caro kariuomenės dalinį. Žinoma, visa tai tik parodymui, nes tie pulkai tik iš vardo ir tebuvo lietuviški.

Kai Napoleono kariuomenė, žygiuodama į Rusiją, pasiekė Vilnių, čia įvyksta formalus lietuviškos kariuomenės atgaivinimas. Tai mums galėtų paliudyti mū-

šių muziejuje padėtas prancūzų nukaldintas medalis. Vienoje to medalio pusėje atvaizduotas Napoleonas su įrašu *Empereur et Roi* (imperatorius ir karalius); kitoje pusėje atvaizduotas prancūzas karys, įteikiąs simbolinius ginklus — kardą ir skydą — lenkui kariui (su keturkampe kepure) ir lietuviui kariui (su meškenos kepure) ir įrašas: *Prie de Vilna* (Vilniaus paėmimas) 27. VI.1812.

Pagal išlikusius duomenis yra žinoma, kad tada buvo suformuoti 4 pėstininkų ir 5 raitelių pulkai. Šie lietuviški daliniai prancūzų kariuomenės sudėtyje dalyvavo žygyje į Rusiją. Nepasisėkus žygiui jų likučiai drauge su prancūzais pasitraukė į Vakarų ir išgyveno tą patį likimą, kaip ir visa Napoleono *Grand Armee*, atseit, išsisklaidė, pranyko. Pirmas mėginimas atkurti savo kariuomenę baigėsi tragiškai.

Rusai tada ragino lietuvius, buvusius karius, grįžti namo. Caras paskelbė jiems amnestiją: mat, sakė, jie esą nusikalte, nes kovoję prieš savo tėvynę. Ar kas ir kiek ta amnestija pasinaudojo, žinių neliko.

Tačiau lietuvių už jų tėvynės pagrobimą caro neamnestavo ir nuo tada prasidėjo pasyvus lietuvių pasipriešinimas — netarnauti rusų kariuomenėje. Pasipriešinimas, nusitesęs visą šimtmetį ir išvirtęs į antimilitarizmą.

Tarnybos laikas kariuomenėje tada buvo 20 metų, vėliau sutrumpintas ligi 15 metų ir nuo 1865 metų — lig 10 metų. Imami kariuomenėn buvo vadinami rekrūtais. Kas keletas metų būdavo nustatoma, kiek rekrūtų ponas turi pristatyti iš savo baudžiauninkų. Paprastai buvo reikalaujama po 3-6 vyrus nuo tūkstančio gyventojų. Anais laikais, kai neraštingi ir nemokantieji rusiškai kalbėti rekrūtai buvo išvaromi į tolimą Rusiją tokiam ilgam laikui, jų išėjimas kariuomenėn reiškė beveik tą pat, kaip ir atsisveikinimą ant visados. Šiauliai buvo centras, kur buvo surenkama rekrūtai iš Žemaitijos ir šiaurinės Lietuvos. Iš čia jie buvo etapu išvaromi į Rusiją (mat geležinkelio tada dar nebuvo). Iš tų laikų yra išlikę mano gimtajame krašte — biržiečiuose — dainos posmas:

Šiaulių miest's brokavot's, ašarėlėm ešmazgot's.
Tai turėtų reikšti liekančiųjų atsisveikinimą su rekrūtais. Todėl rekrūtų rinkimo metu vyrai slapstėsi, kaip išmanė: ėjo "į mišką", masėmis bėgo į Prūsias, net susižalodavo. Kas galėjo — išsipirko, nes tai buvo leidžiama. Išsipirkimo mokestis buvo nustatytas: 300-500 rublių (rekrūto metinė alga — 12 rublių). Dažnas pateko į rekrūtus, kurį pasisekė pagauti ir pristatyti surištą. Atsirado nauja profesija — persisamdancių, kurie už 100 rublių sutiko eiti vieton paimto. Tokie žinojo, kaip pabėgti ir pabėgę "parsiduodavo" kitoj apygardoj.

Amburge vaikščiojau, Amburgo žiūrėjau,

Amerikos mados sau rūbų ieškojau . . .

dainavo toks, apleisdamas Europą. Per tą šimtmetį daugtūkstantinė lietuvių vyrų armija atsidūrė Amerikos darbo fronte ir kažin ar kuri kita tauta yra davusi Jungtinėms Amerikos Valstybėms tiek panašios katagorijos ateivių. Stipraus lietuviško prakaito laistomas augo amerikinis gėrbūvis. Net amerikonas rašytojas Upton Sinclair savo

išgarsėjusiam romanui "The Jungle" veikiančius asmenis parinko iš lietuvių, gyvenančių meksfaluotose džunglėse ir dirbančių Čikagos skerdyklose.

Bajorų luomo vyrai turėjo eiti į karo mokyklas ar kadedų korpus, kad būtų paruošti karininkais. Bet ir jie išsisukinėjo nemažiau už baudžiauninkus. Nelemtas valstybės žlugimas ir trys nepasisekę sukilimai prieš rusus, į kuriuos bajorija buvo daugiausia įsivėlus ir skaudžiai nukentėjęs, atbaidė ją nuo kariškų reikalų.

Mūsų nelaisvės šimtmečio vienas būdingas reiškinys: nesigirdėjo lietuvio, iškilusio karinėje profesijoje. Jei kam iš tuometinės švietusios nepasisekė išsiskirti, tas šiaip taip atliko privolę ir tiek. Kiek prasimokėjo į vaistininkus, matininkus, kunigus, lindo kur tik įmanoma, bet ne į karo mokyklą.

Rekrutų ėmimo sistema Rusijoje buvo panaikinta 1874 metais. Nuo tada įvesta visuotinė karinė privolė ir tarnybos laikas kariuomenėje nustatytas 6 metai. Vėliau tas laikas buvo trumpinamas, bet I Pasauliniam karui prasidedant jis vis dar truko trejus metus.

Kilęs pasaulinis karas padarė galą lietuviškam antimilitarizmui. Nori-nenori, reikėjo eiti kariauti, nes ir pasprukti nebuvo kur. Ir taip ginkluotų lietuvių atsirado visuose frontuose. Daugiausia rusų kariuomenėje; mažlietuviai — kaizerio kariuomenėje; išeivių vaikai — amerikonių ar anglų kariuomenėse.

Caro kariuomenėn tada buvo mobilizuota virš 20,000 vyrų. Kartu su atliekančiais karinę privolę trijų metų šaukimo vyrais, karui prasidėjus, rusų kariuomenėje buvo arti 40,000 lietuvių. Paimti kariuomenėn šaukiami amžiaus moksleiviai ar mobilizuoti inteligentai turėjo eiti į karo mokyklas. Ten per 4-5 mėnesius jie paruošti karininkais ir pakelti į praporščiko laipsnį vyko frontan. Praporščikas atitiko mūsų jaunesnio leitenanto laipsnį.

Karui pasibaigus gal tik pusė išlikusių gyvų ir sveikų grįžo Lietuvon. Sveikų, ne vien fiziškai, bet ir dvasiniai, neapsikrėtusių kokia raudonlige. Vokiečiai užėmė visą Lietuvą 1915 metais. Per visą jų okupacijos laiką Lietuvos vyrai nebuvo imami jokion kariuomenėn. Tuo būdu 1918 metų gale Lietuvoje buvo susidaręs 4 metų naujokų rezervas.

Karui baigiantis ėmė aiškėti, kad Rytų Europoje nė viena pusė nebus jo laimėjusi. Rusai įsisiūbavo žudyti tarpusavyje; vokiečiai pasirodė per daug nukraujavę ir išbadėję. Lietuviams, lygiai kaip ir kitoms Pabaltijo tautoms, atsitiko kartą per šimtmečius pasitaikanti proga išsilaisvinti. Ir proga buvo išnaudota. Žmonėse atsirado drąsos stoti į kovą ir ryžto pakovoti dėl laisvės. Niekam tada net į galvą neatėjo svarstyti, ar esame pasiruošę kovoti. Lietuvoje savanorių du kart kviesti nereikėjo. Jie be matant sudarė kariuomenės branduolį ir įgalino vyriausybę mobilizaciją, o vėliau ir naujokų šaukimą.

Besikurianti kariuomenė iš pat pirmų dienų žengė, kaip visas vyras. Kokie silpni tada vokiečiai ar rusai atrodė, mažai Lietuvai jie vis vien buvo pavojingas priešas. Prie jų prisijungė ir trečias — tik ką laisvę atgavusi ir jau kitus grobti užsimojusi Lenkija. Šiandien ir mus pačius stebina faktas, kad tada, nei pusmečiui nepraejus nuo pirmo Lietuvos kariuomenei įsakymo, paskelbto 1918 m.

lapkričio 23 d., tos kariuomenės Vyr. štabo pranešimas apie karo veiksmus prieš bolševikus, lenkus ir bermontininkus, taigi iš trijų frontų, buvo tos pačios dienos!

Saldų mirtį už tėvynę. — tvirtina tie, kurie vis dar tebėra gyvi, kurie nesiryžo imti į rankas ginklo. Būtomėm neteisūs, jei manytumėm juos buvus menkesniais patriotais. Ne saldumų ieškojimas ir ne vien tik tėvynės meilė traukia vyrus kovoti: greičiau tai bus įgimtas ir stipriau pasirieškęs vyriškumo pajautimas. Mūsų laisvės kovų dalyviams neatrodė, kad jie rizikuoja daug ką prarasti, jei neskaityti gyvybės. Bet karo metai visada gerokai numuša gyvybės vertę, taigi ir rizika nebeatrodo būsianti didelė. Įsidėmėtinas yra mūsų atsikūrusios kariuomenės jaunumas. Didelė dauguma karininkų buvo rusų kariuomenės poružiko laipsnio; tai prilygtų mūsų vyresniam leitenantui, gal kapitonui. Mat, karui prasidėjus patekė į karo mokyklą per keturis karo metus aukščiau iškilti ir negalėjo. Tiesa, buvo ir vyresnio amžiaus bei aukštesnių laipsnių lietuvių karininkų, tarnavusių caro kariuomenėje dar taikos metu, bet jų buvo nedaug ir jie kažkaip netraukė, kai kurie atrodė lyg ir užguiti. Buvo karininkų rusiškomis ir vokiškoms pavardėmis, bet gerai kalbančių lietuviškai. Tai buvusių Lietuvoje rusų valdininkų ar įmonių tarnautojų vaikai, kurie beaugdami tarp lietuvių buvo išmokę lietuviškai. Jie nebuvo, kaip kad lietuviai, paveikti aukščiau minėto antimilitarizmo ir dar taikos metu išėję karo mokyklas. Kilus Rusijoje revoliucijai jie ten likti nepanorėjo ir grįžo į Lietuvą, kaip į savo gimtinę. Jų garbei tenka pripažinti, kad bendrai įmant jie kovojo gerai ir ne vienas tapo apdovanotas Vyčio Kryžium.

Ko atkuriamoj kariuomenėje nesigirdėjo, tai Lietuvos lenkų. Jų, kilusių iš Lietuvos ir baigusių karo mokyklas taip pat buvo nemažai, bet jie visi nuėjo į lenkų legionus, kad padėtų šiems ateiti į Lietuvą.

Vadovybės jaunumo pavizdžiu gali būti paminėtas vyresnis leitenantas Variakojis, 1919 m. sėkmingai vadovavęs 4-tam pėst. pulkui, vyresn. leitenantas Stapulionis, tais pat metais buvęs Joniškėlio Atskiro Partizanų bataliono vadu, ar leitenantas Dobkevičius, tik ką baigęs mūsų karo mokyklą ir 1920 m. paskirtas I-os oro eskadrilės vadu.

Kiek kitaip atrodė jaunesniųjų vadų būklė. Daugelis puskarininkų, grįžusių iš rusų kariuomenės, buvo 1911-tų, 12-tų ar vėlesnių šaukimo metų. Ar jie tapo puskarininkiais dar taikos metu sąlygose. Daugeliui jų vėliau buvo suteiktas karininko laipsnis nebaigus karo mokyklos; pav. mano pirmas viršila — 2-rame pėst. pulke 2-roj kuopoj — Andriunaitis išsitamavo ligi majoro ir bataliono vado, arba I-mo gusarų eskadrono vachmistras A. Kirkyla vėliau tame pat gusarų pulke buvo kapitanas ir eskadrono vadas. Besikuriant kariuomenei buvo didelis jaunesniųjų vadų trūkumas, todėl būrininkais ar skyrininkais buvo skiriami tarnavę rusų kariuomenėje eiliniai, ar iš viso kariuomenėje nebuvę žvalėsni savanoriai.

Paskubomis sudarytos puskarininkų mokyklos ruošė jaunesniuosius vadus didele greitošauda. 2-ro pėst. pulko instruktorių mokyklos (taip ją tada vadino) pirmoji laida,

kurioje ir man teko būti, buvo surinkta sausio mėn. gale ir išleista balandžio mėn. pradžioje, atseit karo mokslai išėiti per 9 savaites.

Vokiečių sakoma, kad puskarininkiai — tai kariuomenės nugarkaulis. Tas pat tiktų pasakyti ir apie mūsų atsikūrusią kariuomenę. Jei jos kareivinėse, pratimų aikštėje ir kautynėse iš pat pirmų dienų įsigyveno kariška tvarka ir drausmė, tai didele dalimi grįžusių iš karo ar jų pavyzdžiu pasekusių savų paruoštų jaunesniųjų vadų nuopelnas.

Čia verta atkreipti dėmesį į tai, kad atkuriamos kariuomenės masę sudarė rusų valdžioje buvusios, vadinamos Didžiosios Lietuvos žaliojo kaimo jaunimas ir kiek miestelėnų. Iš Mažosios Lietuvos ir iš išeivijos tebuvo pavieniai savanoriai, sakytum, atstovai, bet ir tie dažkaip nepritapo. Žinome, kad ten taip pat buvo nemažai karinį patyrimą įgijusių ir patriotiškai nusiteikusių brolių.

Pirmoji jų abejingumo priežastis gal būt buvo ta, kad iš jų pačių tarpo neatsirado nė vieno aukštesnio laipsnio vado, kuris savo autoritetu ir asmeniniu pavyzdžiu būtų patraukęs savuosius.

Kad atvykę pavieniai atstovai patys nepritapo ir nepatraukė daugiau, gal greičiausia todėl, kad jie čia rado kiek svetimą dvasią. Mat į mūsų kariuomenę tada savaime įsisunkė ir tam tikras kiekis rusiško gyvenimo būdo, kuris — geras ar ne taip geras — bet kitokioje aplinkoje augusiems ir auklėtiems buvo svetimas.

Šiuo požiūriu mums nuostabą kelia lenkų pavyzdys. Grįždami iš Rusijos lenkai generolai, pav. Dowbor-Musnickis, parsivedė net ligi divizijos dydžio vienetų, susiformavusių ten revoliucijos metu. Žemaitijos bajoras Gineta-Pilsudskis parsivedė iš Austrijos garsiąją I brigadą. Iš Prancūzijos grįžo lenkiškas legionas, vedamas generolo Hallerio. Kaizerio kariuomenėj tarnavę lenkai pulkininkai patraukė su savim mozūrus, poznaniečius ir Aukšt. Silezijos lenkus. Iš Amerikos grįžo apščiavieniai. Ar tarp jų visų buvo kokias trintis, mes nežinom, bet faktas, kad lenkams pasisekė tą savo internacionalą suliedinti į kovingą junginį.

Pasibaigus laisvės kovoms jaunoji kariuomenė suėjo į kareivines, budėti tėvynės sargyboje ir ruošti ją ginti, jei reikės. Ruošiamasi buvo kruopščiai ir atsidėjus, tvirtai tikint tuo, kas buvo sakoma. Bet kai išmušė valanda kariuomenei atlikti savo paskirtį, jai tris kart iš eilės nebuvo leista stoti į kovą. Aukštoji karinė vadovybė kas kartą pareikšdavo civilinei valdžiai, esą kariuomenė kovai neparuošta. Tai buvo netiesa. Mūsų kariuomenė, gal nuo pat Vytauto laikų, nebuvo geriau paruošta, kaip kad 1938-tais metais. Kiek vėliau ji tai įtikinamai įrodė. Nebuvo pasiruošusi pati aukštoji karinė vadovybė. Gal nepakako ryžto surizikuoti prarasti tai, kas jos asmeniškai buvo įsigyta begyvenant taikoje.

Priešasčių tam reikėtų ieškoti giliau, gal būt aname anksčiau minėtame mūsų kariuomenės vadovybės jaunume. Nepaveldėję iš seniau karinės dvasios ir istorinio kietumo, mūsų vadai buvo iškilę per paskutinius penkiolika metų, o kariuomenės gyvenime tai tėra labai trumpas laikas, sakytum pati žalioji jaunystė. Aukštoji vadovy-

bė dabar neturėjo drąsos duoti įsakymą, vis laukdama jo dar iš kažkur aukščiau. 19-tais metais tos problemos nebuvo, nes ryžtas išsiveržė iš pačios tautos.

Neįšaknijusį kovingumą Nepriklausomos Lietuvos vadovybės sluoksniuose galėtų paliudyti kad ir toks faktas. Paskutinis ministeris pirmininkas Merkys buvo atsargos pulkininkas leitenantas ir paskutinis Užsienių Reikalų ministeris Urbšys — atsargos kapitonas. Jiems esant Maskvoje, nuvykus deryboms su bolševikais, Stalino, Molotovo ir Kalinino reikalavimai buvo ne tik ne diplomatiški, bet stačiokiški ir įžūlus, stengiantis "įteisinti" ruošiamą Lietuvos užgrobigumą. Nežiūrint į tai mūsų atsargos karininkai pasirinko beviltišką diplomatijos kelią, vieton pasakę stačiai kariškai: — Sutarties nepasirašom: jei norit — eikit ir imkit jėga —

Vyriausias karinių pajėgų viršininkas, valstybės prezidentas lemiama valanda pasakė, kad reikia pasipriešinti ginklu; bet jis ir savo būdu ir padėtimi, būdamas visiškai civilinis asmuo, nemokėjo sukomanduoti, kaip reikia. Tada neatsirado nė vieno generolo, kuris būtų trenkęs, kad: — *Klausyti mano komandos.* — Bet kai prezidentas protesto ženklą nusprendė pasitraukti nuo užgriuvančio priešo į laisvą pasaulį, tada atsirado generolas ir pulkininkas kurie pasivijo jį Kybartuose ir įkalbinėjo, kad pasiduotų.

Buvęs ilgametis kariuomenės vadas S. Raštikis savo atsiminimų II tome (71 pusl.) prisipažįsta: — Pirmi paleisti iš kariuomenės vyresnieji karininkai susirinko prisistatyti krašto apsaugos ministeriui Vitkauskui (bolševikų paskirtam). Kartu su paleidžiamais buvo ir pulkininkas Čepas-Čepauskas (tada jau gavęs naują paskyrimą ir paaukštinimą). Visi buvo nusiminę ir nuliūdę, tik vienas Čepauskas buvo geros nuotaikos. — Mums kyla klausimas, kodėl jie nusiminę, tik tas vienas džiaugiasi. Išeitų, kad ir kiti būtų buvę linksmesni, jei būtų gavę "naujus paskyrimus". Atseit — verčiau raudonas, nei lavonas . . .

Šie faktai neliudija mūsų buvusios aukštosios karinės vadovybės naudai.

Dabar išeivijoje dažnai tenka girdėti pasiguodžiant, esą nors mūsų kariuomenė tada ir nekovojo, bet ji vis viena buvus reikalinga ir naudinga, nes tai buvusi mūsų jaunimui tautinio auklėjimo mokykla. Iš jos grįždavę vyrai apsišvietę ir išprusę, kiti net įgiję specialybę. Tai gražu ir dalinai teisinga, tik kad tos mokymo priemonės — tie kariški paišeliai ir sąsiuviniai tautai perbrangiai atsiėjo: per visą nepriklausomybės laiką kariuomenei, tiesioginiai ar netiesioginiai, išleista vienas milijardas litų ir dar su viršum.

Bet kariuomenės buvimas atsiliepė ne čia, o vėliau ir kur kitur. Prasidėjus II Pasauliniam karui, kai vokiečiai truškino Lenkiją, Lietuva apsisprendė likti neutrali, to neutralumo vardan net išsižadėdama priesaikos atsiminti Vilnių. Tikėjimas išlikti neutraliais pasirodė buvo nerealus ir net naivus. Pirmas to neutralumo sulaužymas įvyko, kai mes dėkingai priėmėm iš bolševikų rankų savo nuosavą Vilnių, jų atimtą iš kitų plėšikų. Netrukus Lietuva tapo ligi pačių pagrindų įvelta į karą ir jos vy-

ŽEMAIČIAI SUJUDO

ST. BAIPŠYS

(Pradžia spalio KARYJE)

RENAVA

Mūsų grupė, kurioje buvo daugiausia renaviškių, tame skaičiuje ir Renavos pradžios mokyklos vedėjas su žmona, skubėjome Renavon. Mažeikiškių atstovas Ild. Šadauskas, visą kelionę niurnėjo, kad ylakiškiai taip supadlavojo, mat, nuvargę arkliai, nepakankamai greit mus vežė nors kiekviena minutė buvo brangi — kas pirmas suspės, mūsų pagelba, ar ruskis brutalus.

Renavoje radome ramybę, bent taip atrodė iš paviršiaus. Visos Renavos apylinkės vyrai jau buvo iki dantų apsiginklavę. Net nustebau juos matydamas pasiruošusius viskam. Ypač, kad šioje vietovėje aš buvau veik naujokas. Po rusų okupacijos, čia ūkin atsikėlęs, ir beto, daugiausia Mažeikiuose dirbdamas, tik savaitgaliais čia buvdamas, neturėjau progos pažinti renaviškius vyrus. Kai šiandien atskubėjęs prisidėti prie šios vietovės gynimo, pamačiau kas čia jau padaryta ir kaip padaryta, aš pasijutau, kad ir be manęs čia viskas jaunų vyrų taip puikiai sutvarkyta, taip puikiai pasiruošta, nei pridėk, nei atimk.

Susirūpinimą jiems kėlė tik vienas dalykas, būtent, gandai, kad kiekvieną momentą gali pasirodyti rusai iš Plinkšės miškų, kaip ir Ylakuose,

rai kovojo visuose frontuose ir prieš visus. Pagaliau ir savo tėvynės fronte, tapę tik partizanais.

1940 m. sovietams pagrobus Lietuvą, jų laikraštis „Krasnoarmeiskaja Pravda“ rašė: — Lietuviškas Vytis (vitiaz) atėjo į tikslą. Raitelis nusėdo nuo žirgo, nes jis niekur toliau nebejos... — Žinome, kad raitelis buvo nusodintas klasta ir prievarta tų pačių ruskių, kaip ir anuo kart, prieš 127 metus. Istorija pasikartojo beveik pėda pėdon. Tik dabar, vos metams praėjus, kilusio karo progą išnaudodamas, nusodintas raitelis smogė ruskiui iš peties. Net jų Užsienių Reikalų ministeris Molotovas atsiliepė: — Tai, sakė, lietuviams nebus pamišta... — Šiuom kart lietuvis karys nebelaukė jokio įsakymo iš viršaus, nes ten viršuje nieko ir nebebuvo. Pasitikėdamas pagelbėjusiais išsivaduoti vokiečiais, lietuvis savanoriškai nuėjo jiems padėti. Susidarė keliolika batalionų pavadintų Savisaugos Daliniais, kurie bendrai būtų siekę dviejų divizijų skaičių. Du tų batalionų vadai yra čia su mumis, tai majoras A. Levickis ir kapitonas Bareišis. Jie galėtų paduoti, kaip gerai paruoštas pasirodė Lietuvos karys. Deja, padėję mums iš bolševikų išsilaisvinti vokiečiai pasirodė beesą tokie pat grobikai ir verti ko kito, tik ne dėkingumo.

Antru kart užeinant bolševikams 1944 m. mūsų buvusi kariuomenė persiformavo į partizanus. Persiformavimas kilo iš apačios ir įvyko automatiškai, nesivadovaujant jokiais statutais. Mat generalinio štabo akademijose

kerštui, ar šiaip sadistiniams veiksams, nes vienas vietinių žyduku, kaip tik buvo dingęs ir visi įtarė jį ta kryptimi nusinešusį su komjaunuolišku tikėjimu, gausiantį pagelbos iš „nenugalimosios“ armijos, tūnančios Plinkšių miškuose apie 14 kilometrų nuo Renavos.

Puikiausiai susitvarkę ir viskam pasiruošę vyrai, paprašė mane perimti vadovavimą.

Pasikvietęs Br. Prielgauską, vietinės pradžios mokyklos vedėją, padėjėju, tuoj padariau pirmą sprendimą ir čia pat, suskirstęs vyrus į dvi grupes, kiekvienai daviau uždavinį, kad užbėgtų už akių rusų galimam antpuoliui.

Vieną vyrų grupę pasiunčiau pora kilometrų pirmyn, Sedos link, prie Renavos dvaro, pro kurį ėjo Varduvos giloka upė, mediniu tiltu permesta. Aukšti Varduvos krantai, tankiai apaugę medžiais, buvo patogi vieta slėptis laukiant sunkvežimių ir juos iš čia veiksmingai pasveikinti rankinėmis granatomis ir kulkosvaizdžių ugnimi, besiritančius per tiltą, o po to — ir bekopiančius į labai statų kalną.

Likę, vietovei ginti, išsidėstėme bažnytkaimio vienintelėje kryžkelėje, pasislėpdami tankiuose vaiskrūmiuose, pasiruošę staigiam puolimui.

Bet rusai nepasirodė. Vyrų veiduose matėsi nusiminimas, kad nebuvo progos išlieti pykčio, atkeršyti okupantui už tiek pridarytų blogybių mūsų kraštui, už išvežtus tėvus, brolius, vaikus ir net se-

buvo mokoma vadovauti pulkams ir divizijoms, bet neaiškinta, kaip turėtų veikti partizanų grupė.

Va, čia pasirodė, kam mūsų kariuomenė buvo reikalinga ir kaip gerai ji buvo paruošta. Atsikūrusi visiškos savanorybės pagrindais ji sukovojo ilgą ir nenusakomai kietą kovą, turinčią nedaug pavyzdžių karų istorijoje. Kurie krito kovose, tie nesvaičiojo einą mirti už tėvynę. Bet žadėję mirti, dabar mini anuos žuvusius...

1944 m. rudenį susitikom su vienu buvusiu 1919 m. savanoriu, kažkur Rytprūsijoje sudaromame oro desantų dalinyje. — Tai va, stoju dar kartą; žinoma, negi kad padėčiau šitiem... Bet, manau, *jeigu kokios*, kad būtų užsikalbinimas, — išvedžiojo jis. Bet to, jo ir daugelis laukto „jeigu kokios“ neįvyko ir „užsikabinti“ neteko. Mat šio pasaulio didieji greitai mažesnius suvilioti, pasidalinti ir parduoti. Bet jie nepajudės pagelbėti mums išsilaisvinti, kol jiems patiems nesimato iš to naudos.

Minėdami Lietuvos kariuomenės atkūrimo 50 metų sukaktį vadiname tai Kariuomenės Švente. Šventinė nuotaka neatskiriama jungiasi su džiaugsmu. Mūs džiaugsmą šiandien atmiešia širdgėla. Tik nesugriaunamas tikėjimas, kad Lietuva vėl bus laisva, švelnina mūsų liūdesį. O kad ji bus laisva, yra tikra taip pat, kaip kad tikra, jog rytoj tekės saulė. Ir mes negalime įsivaizduoti, kaip ji galėtų išsilaisvinti be ginkluoto žmogaus pagelbos. Be to ginkluoto žmogaus, kuris vadinasi LIETUVOS KARYS.

nelius į Sibirą; už kankinimą jų už bestijališkus politinių kalinių masinius žudymus.

Įnirtimas nepraejo, keršto taurė nebuvo išgerta.

Po kelių dienų grupė iš aštuonių rusų kareivių mėgino iš Luobos miško prasiveržti į už Renavos esantį mišką. Ta grupė, apsiginklavus iki dantų, traukė vorele apie 200 metrų į pietus nuo Renavos bažnytkaimio, bet kai tik pamatė, kad jiems mėgina pastoti kelią, pasileido riščia mūsiškių kryptimi, paleisdami kulkosvaidžių ugnį. Bet renaviškiai visi su stažu, dauguma kariuomenę atlikę, puskarininkius išsitarnavę, įsikabino į žemę, o naujos jėgos iš kiekvieno vienkiemio, greit sumetė kur pastoti priešui kelią, kai tik pamatė priešą judesio kryptį.

Kaip netikėtai pasirodė priešas, taip, tik pirmuosius šūvius išgirdę, renaviškiai šoko iš savo namų ir leidosi į "fronto" linijas, užimdami kiekvienas savo vietą. Ir taip prasidėjo kautynės. Priešas pamatęs, kad iš visų pusių supamas ir vis naujų jėgų veik iš visų vienkiemių prieš juos atskuba, prisiglaudė prie žemės ir tik atsišaudė. O Renavos vyrai, tai besirisdami, tai šliauždami iš visų pusių veržė apsupimo lanką begaliniai greit. Priešas krito vienas po kito. Nebuvo nei pasidavimo, nei malonės pasiūlyta. Grupės vadas — politrukas, daugiausia prasiveržęs į priekį, tik 200 metrų nuo Varduvos šlaito, apsaugusio krūmais, o už upės Renavos miškai, pašoko iš gilių dobilų ir pasikišęs po pažastimi rankinę granatą, mėgino nusižudyti. Pirmas prišokęs partizanas nesusilaikė, pridėjo dar ir šūvį. Gal jis būtų pridėjęs ir daugiau šūvių, jei bebūtų buvę jų . . . Visos apkabos šovinių būtų per mažai buvę, kad padengtų skausmą širdyje, sukurtą šių budelių.

Kautynės pasibaigė. Nei vienas Renavos vyras nebuvo paliestas priešą kulipkos. Taip puikiai renaviškiai išnaudojo tereną ir savo primityviškiausias įginklais išskynė priešą iki paskutinio.

Lietuvos kareivėlis mokėjo kautis ir kovėsi narsiai, tik atsiranda vienas kitas "auksaburnis", kuris mėgina liaupsenti, kad, girdi, Lietuvos kariuomenė buvus ne tik kad nereikalinga, bet ir neparuošta, nes nesugebėjusi net šūvio paleisti į priešą. Tikriausiai tokie liaupsenimai už Judo grašį daromi.

Daugelį tokių kautynių turėjome su rusų daliniais, tada bėgusiais rytų kryptimi . . . Tada jie bėgo rytų kryptimi, o šiandien jie slenka mūsų link — į vakarus.

Kai mano ūkvedys ir kaimynai pasakojo man kas čia aplink darosi, mano mintyse, lyg kaleidoskope prabėgo laikotarpis nuo rusų pirmos okupacijos — suėmimai po suėmimų, masinis veži-

mas, slapstymasis miške; Rainių miškelio žudynės, kur žuvo ir mano buvęs mokytojas adv. ats. kar. Petraitis, mokslo drg. Dibisteris ir kiti; Išvežtas brolis su šeima, sesuo su vyru ir dukra; kaip mane patį, atvykęs į įstaigą (Valstybinio Draudimo) milicinininkas įspėjo, kad per 30 minučių būčiau saugomo viršininko kabinete.

PAS SAUGUMO VIRŠININKĄ

Bene didesnio baubo apskrityje ir nebuvo, kaip saugumo viršininkas.

Milicinininkas pasakęs, kad turiu būti saugomo v-ko kabinete, įteikė raštelį ir pats išėjo. Kad ir nesivedė kartu, bet supratau, kad pabėgti negalėsiu, nes nematyti tipeliai, einant į butą, sekė mane.

Priėmė mane koks tai tardytojas. Kalbėjo lietuviškai. Pradėjo nuo mano auto mašinos, dėl kurios nacionalizavimu buvau padavęs susisiekimo komisarui skundą. O, kadangi ta mano mašina naudojosi saugumo viršininkas, nebuvo pagrindo ką kitą galvoti, kad norima kalbėti apie tos mano mašinos gražinimo procedūrą. Ypač, kad jau žinojau, kad toks parėdymas yra atėjęs iš komisaro Knyvos, pas kurį buvau asmeniškai pakviestas, kai jo įstaigoje, Vilniuje, įteikiau minimą skundą.

Apklausinėjimas pirmais punktais prasidėjo apie automobilį, būtent, kada padaviau skundą, kur, koks esąs dabar mano pageidavimas dėl automobilio ir t.t. Toliau, mano adr., žmonos adr., tėvų adr. Kiek turiu brolių ir seserų ir jų adr. Kur gyvena dėdės ir dėdienės ir t.t.

(Bus daugiau)

Mielam bendradarbiui, buv. Šarvuočiu

Rinktinės karininkui

A.A. ADOMUI TUMUI

netikėtai mirus, liūdinčiai šeimai: žmonai, dukromis ir sūnui, bei kitiem velionies artimiesiems siunčiam nuoširdžiausią užuojautą.

Albinas Repšys

A.A. BALIUI DIČIŪNUI mirus, jo žmoną Kazimierą, sūnus Algirdą ir Rimgaudą ir visus artimuosius nuoširdžiai užjaučia

Marina ir Zigmąs Raulinaičiai

TREM TIES TRIMITAS

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

Vladas Gerardas Putvinskis-Pūtvys

VLADAS MINGĖLA

Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje šiomet, 1973 metais, mini Sąjungos įkūrėjo ir ideologo Vlado Pūtvio 100 metų gimimo sukaktį.

Vladas Pūtvys tegyveno 56 metus. Jis mirė 1929 m. kovo 5 d., o buvo gimęs 1873 m. Tad, kaip matome, šauliškos ideologijos, tėvynės meilės ir beribio jai pasiaukojimo pranašas senatvės nesulaukė.

Apie Vladą Pūtvį, visų šaulių šaulį nepriklausomoje Lietuvoje, tur būt, visi žinojo. Jo šviesų ir kilnų gyvenimą, pasiaukojimą žmogui, savo tautai ir savo valstybei, bei jo meilę ir pagarbą kaimo žmogui, kaip jo ideologiją statome pavyzdžiu kiekvienam žmogui, o ypač jaunimui.

Netrukus išeis iš spaudos turiniu gili ir šiandien labai vertinga Vlado Pūtvio monografija. Tai knyga apie jo gyvenimą ir darbus, kovas ir kančias, jo užmojus, jo meilę Lietuvai, Šaulių Sąjungai ir šauliams, jo paliktus raštus ir filosofiją, jo kovas dėl Lietuvos laisvės. Šio Lietuvos pranašo ideologija aktuali ir šiandien, nes jis norėjo ir siekė apginkluoti visus padorius patriotus lietuvius. Jis buvo įsitikinęs, kad laisvę atgauti ir laisvą savo žemę išlaikyti galima tik ginklų pagalba, t.y., visuotiniu tautos apsiginklavimu.

Vladas Pūtvys buvo malonaus būdo. Būdamas "Trimito" redaktoriumi ir nešdamas atsakomybę už visą Lietuvos Šaulių Sąjungą, niekad balso nekėlė nei prieš žemesnio laipsnio pareigūną, nei prieš eilinį šaulį. Kalbėjo tyliai ir buvo patraukliai mielas, malonus ir savas, atviros širdies. Nenuostabu, kai visi, kurie jį asmeniškai pažino, juo gėrėjosi. Buvo nepalaužiamos valios ir tvirtai tikėjo savo žmonių ir savo žemės šviesesne ateitimi. Gindamas tik savo kraštą, jis troško visai žmonijai gėrio, ekonominės gerovės, aukštos dvasinės kultūros. Optimizmas, skaidri nuotaika ir paprastumas spin-

dėte, spindėjo iš jo šviesių akių. Nevartojo jokių narkotikų, nei rūkė, nei svaigalus gėrė. Jame slypėjo visos dorovingo jaunuolio savybės. Jo puikus išsilavinimas, intelektas jungėsi su aukštu dorovingumu. Jame buvo tiek daug artimo meilės, tiek daug pasiaukojimo savo broliui lietuviui. Jo įgimtas džentelmeniškumas, mandagumas ir net nusizeminimas, savojo "aš" nerodymas, viliojo kiekvieną žmogų, o ypač jaunuolius. Jaunimas jį mylėjo. Kiekvienas jaunas žmogus, kartą sutikęs Šaulių Sąjungos vadą, vėliau sau statė jį pavyzdžiu. Tad natūralu, kad paskui jį, kaip vadą ir pranašą, ėjo jaunimas. Jaunimas savo noru imdavo iš Vlado Pūtvio rankų ginklus, ginklavosi niekieno neverčiami. Jie savo vadą mylėjo ir reikalui esant buvo pasiryžę už jį mirti.

Nepriklausomoje Lietuvoje buvo išleisti Aleksandro Marcinkevičiaus-Mantauto redaguoti Vlado Putvinskio-Pūtvio rinktiniai raštai, pavadinti "Vladas Putvinskis-Pūtvys, jo gyvenimas ir parinktieji Raštai". Iš spaudos buvo išėję jo raštų II ir III tomai. I tomas buvo Pūtvio biografija. Pirmas tomas buvo beveik baigtas spausdinti, bet 1940 m. birželio mėn. raudonajai armijai okupavus Lietuvą bolševikai visus tuos raštus sunaikino.

Kaip jau minėjau, 1973 metų gale pasirodys tik pirmojo tomo Amerikoje atkurta santrauka. Be to, bus išspausdinti fotokopiniu būdu II ir III tomai. Pirmasis tomas bus trumpa Vlado Pūtvio gyvenimo ir darbo apybraiža bei pilnas įvadas į jo raštus.

Apie Vladą Pūtvį beveik viską parašė Aleksandras Mantautas, tačiau dėl savo amžiaus jis pavedė to veikalo redagavimą savo sūnui prof. Vaidieviui Mantautui. Mes tikimės, kad ši vertinga knyga pasklis ne tik visų šaulių, bet visų lietuvių tarpe, kad ji ras vietą netik amerikiečių, bet pirmoj eilėj, savųjų bibliotekose.

Tikėsimės, kad šį kartą rasime ir tikslią Vlado Pūtvio gimimo datą, ne vien tik metus, bet ir mėnesį ir dieną.

Seniau buvo manoma, jog jeigu skaudūs smūgiai paliečia tautą ir sunaikina valstybę, tai dažnai esti, kad tokia tauta neištveria vergijos naikinančio negando — sunkių okupanto persekiojimų, vergijos bandymų . . . Ir ji nutausta arba net miršta. Juo labiau, kai raudonosios imperijos kūrėjai išmoko panaudoti naujus tautų genocido būdus. Tuo būdu raudonasis slibinas sugebėjo vieną trečdalį lietuvių sunaikinti. Pagal seną prieauglį šiuo metu Lietuvoj turėtų būti bent 5,000,000 lietuvių, tuo tarpu po 33 Maskvos okupacijos metų, 1973 metais vos peržengtas 3,000,000 gyventojų skaičius su rusais kartu.

Vyriausios kartos lietuvių atgimimo vadai — aušrininkai ir varpininkai — jau išmirę. Ak, kaip nedaug jie apie save parašė. Nedaug žinių jie paliko apie savo darbus ir gyvenimą. Žinios praverstų mūsų tautos istorijai. Bibliotekos jau nebeturi būsimajai suvereninei Lietuvai ir lietuvių tautai svarbių knygų. Jos labai praverstų istorijai.

Lietuvos okupantas Maskvos įsakymu ir MGB ir Raudonosios Armijos pagelba sunaikino visą nepriklausomai Lietuvai svarbią ir brangią literatūrą. Dar turime šiek tiek vertingų raštų laisvajame pasaulyje. Gal dalis ir išliks.

Žymaus asmens reikšmė tautai yra labai didelė, ypatingai jos vertė didėja, jei tam asmeniui teko praminti nauji takai. Dėl to, jei pats tautos žymūnas nėra savęs pakankamai išsipasakojęs, tą turi įsipareigoti atlikti gerai plunksnas valdantieji spaudos žmonės. Išslėpta, išsaugota knyga ar žurnalas, ar kita patriotinė medžiaga, padės ateities istorikui geriau suprasti Lietuvos istorijos rūpimąjį tarpą.

Tokie asmens, kaip Šaulių Sąjungos įkūrėjas Vladas Pūtvyis, yra nemirtingi. Tokie vadai tautoje yra retenybė. Jie kreipia, nurodo ateinančioms lietuvių tautos kartoms kelius. Vladas Pūtvyis laikytinas patriotinės lietuvių tautos vadu. Šaulių Sąjungai pagal sąrašus priklausė 62,000 narių. Tačiau, kita tiek vyresnio amžiaus nebuvo tikraisiais Sąjungos nariais, buvo prijaučiantieji.

VI. Pūtvyis laikytinas varpininku, nes jis "Varpo" gaudesio metu yra atgimęs ir tos srovės buvo smarkiai pagautas. Lenkiškoje kultūroje išauklėtas, kilme bajoras, ryžosi tapti lietuviu. Kaip dauguma žemaičių bajorų, taip ir Putvinskių šeima namie kalbėjo lenkiškai, bet save laikė "gente sum lituani, natione poloni" — kilme lietuvis, lenkų tautos. Vėliau per jo dvarą buvo platinamos lietuviškos knygos ir laikraščiai. Knygnešiai nešė spaudą iš Rytprūsių. Tilžėje buvo lietuviškos spaudos cent-

ras. Iš šio centro plito knygos po visą Žemaitiją. Nuo 1864 m. Rusijos caro vyriausybės buvo griežtai uždrausta spausdinti betkokiais knygais lietuvių kalba lotyniškoms raidėm. Buvo uždarytos lietuviškos pradžios mokyklos. Tas draudimas užtruko 40 metų.

Lietuvybės, lietuvių kalbos ir patriotizmo "liga" buvo "susirgusių" ir daugiau sulenkėjusių bajorų. Prisiminkime Dovainį Silvestravičių, kalbininką Joną Jablonskį, Donatą Malinauskį, Gabrielių Landsbergį-Žemkalnį ir kitus. Vladas Putvinskis-Pūtvyis glaudžiai bendradarbiavo su studentu Povilu Višinskiu. Šis buvo progresyvus tautininkas. Jis mokė Vladą ir vėliau jo žmoną Emiliją Putvinskius lietuvių kalbos. Jam patiko jaunimas, nes pats buvo jaunas. Mėgo veiklius, judrius studentus. Jam nesvarbu tautininkų ar socialistų pasaulėžvalgos jie buvo. Svarbu, kad jie kalbėtų lietuviškai ir tikėtų į prisikėlimą laisvos, kultūringos Lietuvos.

Putvinskis pastebėjo, kad iš jo kai kada lenkai pasijuokdavo, kad jis, esą, nemoka ir nemokės lietuvių kalbos. Jis ir pats apie tai buvo daug galvojęs. Ilgai nelaukęs, pasitaręs su žmona Gmiliją Gruzdyte — Gruzdžių bajorų dukra — nutarė kalbėti tik lietuviškai. Į namus buvo parsikvietę rašytoją Žemaitę, vėliau savo dvare keleta vasarų turėjo studentą J. Šlapelį. Berods, 1898 m. (ir tur būt 1900) Vlado Pūtvio dvare lankėsi ir porą mėnesių ten gyveno studentas J. Jablonskis. Tuomet Jablonskis parašė Lietuvių kalbos gramatiką. Jis prie to darbo sugebėjo pritraukti keleta gerai lietuvių kalbą mokančių lietuvių studentų. Carų laikais, kaip ir šiandien, Maskvos raudonųjų imperijos kūrėjų okupacijoje, viskas buvo laikoma nusikaltimu. Net melstis iš lietuviškos maldaknygės buvo laikoma nusikaltimu. Putvinskio dvare buvo paruoštos slėptuvės, ne tik lietuviškiems raštams slėpti, bet ir padaugėjusiems ir ilgesnį laiką dvare gyvenantiems svečiams. A. Smetona tvirtina, kad 1899 m. J. Jablonskis buvo parašęs ir tą pačią žiemą Tilžėje paskelbęs Rygiškių Jono slapyvardė gramatiką. (Trimitas 1930 metų kovo 6 d. Nr. 10)

Rusų žandarai, dažniausiai raiti, sekė Vladą Putvinskį ir jo dvarą lankančius žmones. Bet jiems nepavyko pagauti. Jis inteligentams pabrėždavo, kad be reikalo nerodytų didvyriškumo. "Reikia saugotis", jis sakydavo. Reikia gudriai slėptis. Tausokime savo jėgas: "Būkime nuolankūs ir taikūs kaip balandžiai, bet kartu ir gudrūs, kaip žalčiai." Jo dvare buvo įrengti keli urvai spaudai — knygoms, knygelėms slėpti. Visai atskirai buvo slepiami naujai gauti žurnalai "Varpas", "Ūkininkas". Į šiuos laikraščius jis nuolat ir straipsnius rašė, buvo nuolatinis šių laikraščių bendradarbis.

Clevelando "Kar. Juozapavičiaus" kuopos su-
ruoštamame Vlado Pūtvio 100 metų gimimo su-
kakties minėjime rugsėjo 23 d., iš k. į d.: prie
kuopos vėliavos V. Langienė, vėliavnešis M.
Smelstoriū ir L. Kazienė; paskaitą skaito Cent-
ro Valdybos vyk. vicepirmininkas Alfonsas Šu-
kys, prie stalo — kuopos p-kas dr. K. Pautienis.

Iš Vl. Pūtvio raštų ištraukas skaičiusi skautė,
čiurlionietė L. Nasvytytė, moterų vadovė O. Mi-
kulskienė, viešnia iš Detroito A. Šukienė, V.
Langienė ir L. Kazienė.

Nuotraukos Vlado Bacevičiaus

Vladui Pūtviui nepavyko visą laiką laimingai išsislapstyti. 1906 m. jis buvo suimtas ir uždarytas kalėjime. Tačiau ilgainiui buvo paleistas. Pirmojo Pasaulinio karo metu, 1914-1918 metais, buvo ištremtas į Rusijos gilumą, net buvo patekęs į Voskresenką (1915-1916 metais).

Dar caro valdymo laikais Vladas Putvinskis sakydavo savo patikimiesiems: "Geruoju laisvės mes iš Rusijos caro negausime. Reikia visoms tautoms jungtis ir ginkluotis. Turime žvalgytis saulės nušviestos progos, o progai pasitaikius, ginklo pagalba, versti valdžią." Tačiau caristinės Rusijos laikais ir Vladas Pūtvy dar nesvajėjo apie suvereninę Lietuvą.

Naudota literatūra:

1. Lietuvių Enciklopedija XXIV t. 282 pslp. Vladas G. Putvinskis.

2. Laiškai Dr. Vaidieviutis A. Mantautas
3. Vlado Pūtvio Filosofija 4 psl. atspaudas.
4. Emilijos Pūtviienės Žodis Šauliams ir Visuomenei Vladiui Pūtviui mirus. Grauzikai 1929 m. kovo 26 d.
5. Trimitas 1930 m. V.D. metų, Nr. 9 — 165, 166 Metams suėjus A. Marcinkevičius. Vasario 16 dienos, 1930 metų.
6. Vl. Andriukaitis. Vladas Putvinskis Šaulių Sąjungoje. Trimitas Nr. 9 169-171 psl.
7. Putvinskį Atsiminus. Trimitas, 1930 m. kovo 6 d. Nr. 10
8. Vl. Putvinskis-Pūtvy: "Visuotinam Lietuvos šaulių sąjungos suvažiavimui. Grauzikai, 1925 m. vasario 28 d.
9. Nepriklausomai Lietuvai, 1965 m. Cikaga 500 psl.

KUNIGĖLIS

BALYS GRAŽULIS

(Iš pulkininko Giedraičio pasakojimų)

Kaime, kuriame ruošėsi puolimui N. Rinktinės III batalionas, tą sekmadienį panešėjo į didžiulius atlaidus. Dar apypiečiais ant didžiausio kiemo suklykė armonika, vadindama jaunimą šokiams. Bematant prigužėjo, prisigrūdo pilnutėlis kiemas. Mergaičių tik keliolika, o vyrų visas batalionas. Net ir ne šokėjai pažiopsot nuėjo.

Alasas buvo neapsakomas. Armonikos garsai maišėsi su juoko ir džiugėsio prasiveržimais be jokios pertraukos. Tik retkarčiais šį užėsį nuslo-pindavo galinga, kiemo kampe susibūrusių, kareivių daina, kartis nuo karto prasimušdavo išsigėrusiųjų šauksmai. Dulkių sūkoriai virš kiemo debesiu kilo.

Kas gyvas, kas tik paeit galėjo, grūdosi į kiemą ar stoviniavo aplink jį patvoriais. Močiutės stebėjo kaip kareivėliai myluoja jų dukras, vyrai jieškojo progų su svečiais patarškėti, o kiti vadino juos į šalį, vedė prie bonkutės stipriosios ar draudė bernus, kad kareiviams nepavyduliautų. Ir niekur neapsėjo be zujančių vaikų. Į pavakarį visas kaimas virė. Visuose kampuose girdėjosi dainos, visur matėsi bešlitinėją kareiviai, kaimo vyrus apsikabinę.

Nei fronto artumas, nei pavojaus baimė šio siautimo netramdė. Pas visus liejosi nuotaika per kraštus. Net ir to būtino nerimo, to juntamo įtempimo prieš žygį nebuvo. Gal tai dėl to, kad bolševikus iš Zarasų išmušus buvo tikima, kad priešui nugarkaulis jau perlaužtas ir bereikia tik paskutinio į minkštimą išsviesti jį už Dauguvos. Ir net karininkai nedraudė siausti. Ir jų dalis suko mergaites ant kiemo, o kiti gurkšnojo alų seklyčioje su seniais. O ir varžytis nebuvo ko. Dar šeštadienį pasklido žinia, kad Rinktinės vadas su adjutantu išjojo Zarasuosna. Ko išjojo, niekas nežinojo, bet spėjo, kad ten yra fronto vadas. Kalbėjo, kad paskutinių įsakymų gauti išjojo.

Nuotaikingi užaujančių garsai sklido toli per laukus. Jie plaukė per N. Rinktinės štabo kiemą ir slėgė, negailestingai skaudino štabo sargybinius ir telefonininką. Štabas buvo įsikūręs galiniame kaimo name, seklyčioje. Namas buvo dviejų galų su bendra priemene per vidurį. Viename gale gyveno ūkininko šeimyna, o kitame įsitaisė štabas. Rinktinės vadas su adjutantu štabe ir miegojo. Be jų seklyčioje dar budėjo telefonininkas. Atokiau na-

mo esančiame klojime įsikūrė štabo būrys, o trisie-nyje, prie tvarto, buvo įrengta sargybinė.

Slampinėjo dabar sargyviniai po kiemą, godžiai rijo atskrendančius garsus ir keikė savo dalią. Ir jie buvo jauni ir širdys visais jausmais veržėsi iš kiemo. Tik vienas jų dėl tos nelaimės nesijaudino. Sėdėjo jis prie sargybinės ant vežimo galo ir šveitė savo šautuvą.

Telefonininkas galvą iš seklyčios per langą iškišęs žiūrėjo į gatvę ir kalbėjosi su sargybiniais, susėdusiais ant vartų. Jų buvo du — viršininkas ir sargybinis. Netrukus, palikęs savo postą, prie jų prisidėjo ir posto sargybinis. Visi keturi atidžiai sekė aplink šokius zujančių jaunimą ir garsiai tarpusavyje kalbėjosi. Pavieniui, būreliais gatve praeidavo kareiviai kandžiomis pastabomis apšaudydami sargybinius. Sargyviniai aštriai atsikirsdavo ir taip svaidėsi sąmojum su kiekvienu praeiviui.

Pradžioje šautuvą valęs kareivis į garsus prie vartų nekreipė dėmesio, bet kai pamatė, kad posto sargybinis taip pat nuėjo, jis pakilo ir palengva priėjęs švelniai jam tarė:

— Taip negalima, draugas! Grįžk į postą. Taip negalima. Tu pastatytas štabą saugoti.

Posto sargybinis piktai atsisuko.

— O kas tau į snapą! Tu man pasakysi, kur aš turiu stovėti?

Telefonininkas susijuokė:

— Dėmesio! Kunigėlis pamokslą pradeda.

Staiga pajuko ir ant vartų sėdintieji, o kunigėliu pavadintas kareivis atsakė:

— Nepyk, draugas, aš tavęs nebaidau, aš tik primenu, kad mes atėjom tėvynės ginti ir turim savo pareigas kaip reik atlikti. Mūsų tėvynė dideliame pavojuje ir mes turim budėti, o draugas nebudi. Taip negalima.

— Pasilipk ant vartų, Kunigėli, tai bus lyg iš sakyklos, — paerzino sargybos viršininkas.

— Lipk, Kunigėli! Balsas iš aukštybių geriau į širdį eina, — šaukė telefonininkas.

— Aš jam tuoju tą purviną srėbtuvą užčiaupsiu, — niršo sargybinis.

— Neimk į galvą, — ramino viršininkas, — žinai jį. — O Kunigėliui: — Koks iš tavęs kunigas, kad pamokslą nepersizegnojęs pradedi.

Visi sužvigo juoku, bet Kunigėlis nei sumišo, nei supyko.

— Nesijuokit, draugai, čia reikalas rimtas. Tėvynė dideliame pavojuje! Pražus tėvynė, jei mes nebudėsime. Tu, draugas, grįžk į postą, tau patikėtą saugoti. Grįžk, draugas . . .

— Eik, eik sau, kol į snapą negavai! — pagrasino sargybinis.

— Jeigu draugas negrįši, aš pasakysiu vadui. Aš

prisiekiau tėvynei tarnauti ir mano pareiga pranešti, kas įsakymui nusižengia, — ramiai ir tyliai kalbėjo Kunigėlis. — Tu nepyk, draugas, jei aš pasakysiu.

Sargybinis norėjo šokti ant Kunigėlio, bet viršininkas sulaukė.

— Kokio velnio čia riejatės! Išskirsiu aš jus tuojau. Tu marš į postą, o tu geriau žiūrėk, kad kažerga nesurūdytų!

— Rupūžė! Atsilyginsiu aš tau . . . — grieždamas dantimis grūmojo sargybinis grįždamas atgal.

— Nepyk, draugas, aš nieko blogo, . . . — atsiprašinėjo Kunigėlis.

Sargybiniui nuėjus ir Kunigėlis grįžo prie trisienio. Ilgokai jis sėdėjo ant vežimo susimąstęs. Sėdėjo, sėdėjo ir staiga uždainavo visa jėga:

*Aušta aušrelė, netoli diena,
Rengiasi į kovą visa Lietuva.
Girios, kalneliai, sveikinamė jus!
Ruoškite drąsuoliams tinkamus kapus.*

Balsas jo buvo galingas ir ta graži daina lėkė iki pat miško ir grįžo aidu atgal. Daina buvo graži ir Kunigėlio balsas galingas, bet skambėjo ji iš jo lūpų alkano vilko staugimu. Kunigėlis buvo šveplys, jo balsas iš gerklės veržėsi gargėdamas ir negalima buvo nesijuokti jo dainos klausantis.

— Tegul jį velniai, tai dumplės! Dar stogą nuplės, — keikėsi telefonininkas.

— Tegul miklinasi, — juokėsi viršininkas, — kai paleisim taip baubiantį ant bolševikų, tai iš baimės tik Maskvoj atsisuks.

O Kunigėlis jau traukė antrą posmą:
*Čia, papūtus vėjui, krinta laikada
Ant karžygio kapo sidabro rasa.*

Ši daina buvo Kunigėlio mylimoji. Ją dainuojant jo galva iškildavo ir akys blizgėdavo. Ir traukė jis ją, kada tik laiko turėjo. Draugai juokdavosi, erzindavo, bet jis nieko nebudamas rėkdavo visu rimtumu. Ir ką jis darė — vis iš visos širdies. “Trenktas”, klausydami jo kalbų, sakė draugai. Visada rimtas, vis susikaupęs ir, atrodė, tik ir laukia progos apie tėvynės meilę pakalbėti. Ir kai pradės, tai vis iškilmingai, pamokančiai . . . Dėl to pamokslininkavimo jį ir praminė Kunigėliu. Buvo tokių, kurie net nežinojo, kad jo pavardė buvo Petras Meilus. Visi taip jį vadino, taip šaukiamas atsiliepdavo ir dėl to nepyko. Kažin, ar jis iš viso pykti mokėjo. Su visais būdavo malonus ir niekada joks žodis nei veiksmas jo neįžeisdavo. Iš jo juokiasi, kolioja, o jis vis ramiai ir maloniai, ir vis kiekvieną “draugas” vadina. O tas jo būdas su jo išvaizda nei trupučio nesiderino. Nebuvo jis augštas, bet platesnis, negu augštesnis. Tikras ažuolo drūtuolio kelmas! Kojos trumpos ir kaip luotai — taip ir čiuožia

nuo žemės neatkeldamas, į abidvi šalis krypudamas. O rankos ligi pačių kelių! Ir ką nutvers savo letena — braška ir lūžta. Ir ne tik stuomuo ar galūnės priminė pirminį žmogų — jo galva taip pat buvo lyg kokio apsigimėlio. Veidas apskritas, raudonas, maža plokščia nosytė ir po ja visada praviros mėsingos lūpos. Tik kuokštais susivijusių šviesių garbanų ir vaiskiai mėlynų akių galima buvo pavydėti. Tik tos akys ir darė jį žmogumi. Tik akys ir švelnino tą antžmogį. Niekada jose nesimatė kieto žvilgsnio, visada jose švietė minkštas meilumas. Tas akių žvilgsnis ir darė jį tokiu, koku jį visi laikė — vaiku, iš kurio galima pasijuokti keršto nesibijant. O keršto jis net priešui nežadėjo. Ėjo, kirto juos kaip šienpiūvys — reikia lauką nurėžti, reikia tėvynės priešus iškirsti. Vis ramiai, be pykčio, su ūkininkui įprastu užsispyrimu.

Ir tik stebėjosi visi, iš kur pas jį tie gražūs žodžiai. Kai taip kalba mokytas žmogus, dažnai klausoma su pagarba, bet kai kaimo bernas tokiais žodžiais prabyla — tik juokas ima. O jis kalbėjo kiekviena proga. Ir dažnai vis tą patį, tarytum išmokytas špokas. Tėvynė jam buvo šventas ir didingas žodis. Ir tarnavo jis jai visais jausmais.

Ne jį vieną tėvynės meilė atvedė. Tėvynės balso paklausiusių daugiau buvo nei tų, kuriuos alkis, nuotykių jieškojimas ar žemės pažadai į savanorių eiles įjungė ir kuriems tėvynė ar Lietuva buvo neaiškios sąvokos. Bet tie, kurie tėvynę mylėjo, Kunigėlio kalbomis bodėjosi, o kiti jo net ir suprasti negalėjo. Ir taip Kunigėlio niekas negerbė. Tik vienas — Jurgis Karka — iš viso būrio Kunigėlio nevengė ir iš jo nesišaipė. Išklausydavo Kunigėlį ir kai reikėdavo dar pats pridėdavo. Todėl ir žodis “draugas”, kai juo šaukdavo Karką, nebuvo vien įprastas kreipinys, bet turėjo tikrąją prasmę. Ja gėrėjosi, o ant vartų sėdintieji juokėsi. Tik šeiminkė, eidama iš tvarto su milžtuvėmis, stabtelėjo paklausti. Kunigėliui baigus ji pagyrė:

— Gražiai giedi, kareivėli. Ir giesmė tokia puiki . . .

— Žygio daina, močiute! — pasigyrė Kunigėlis.

— Kokio Žygo, ar iš Gaidelių? — moteris nesuprato.

Paskui ją iš tvarto išėjęs šeiminkas subarė:

— Kad ir nesupranti, motin. Žygio — reiškia kareivių giesmė.

— Taip ir yra, — pritarė Kunigėlis.

— Iš kur man žinoti, — teisinosi moteris. — O tamsta kodėl nėjai šokti? — klausė.

— Negaliu, močiute, — esu tarnyboje, turiu namus saugoti.

— Kas čia juos ims, kai ruskį išvarėt. Bet gal tamsta vedęs?

— Nevedęs, močiute, bet negaliu eiti. Iš visų pusių priešai tyko, budėti reikia. Ne laikas linksmintis, kada tėvynė pavojuje, kada broliai po priešų padu dejuoja.

— Ar tai pas jus dar ruskis. Iš toli tamsta?

— Iš Žemaičių žemės, močiute. Ten ruskių jau nebėra.

— Tai kad sakėt broliai dejuoja . . . Ar daug jų turit?

— Neturiu nei vieno. Vienas pas tėvą esu.

— Vaje, tu mano, aš jau neprigirdžiu.

— Kad tu ir nesupranti, motin, — įsikišo šeimininkas.

— Ir nesuprasit jo, mama! — riktelėjo sargybos viršininkas nuo vartų. — Jis gi Kunigėlis, o ir kunigą sunku suprasti.

— Teisybė, tamsta, o gražiai kalba, — pagyrė moteris.

— Eitum jau motin. Apsiliuobėm ir galim vėl prie šokių grįžti, — paragino šeimininkas.

— Dar ko nebuvo! — pakėlė balsą žmona. Ir taip jau ant kojų nepastovi, prisiputęs. Ir taip rytą reikės tave su pagaliu iš lovos kelti.

— E . . . su tavim . . . — niurnėjo žmogus ir pažauzė kryptį į trobą. — Tai ramios nakties! — šūkelėjo Kunigėliui.

— Labanakt, tėvuk! — atsiliepė Kunigėlis.

Palengva sutemo. Tačiau nebuvo tamsu. Rugpjūčio nakties žvaigždžių spinksnėjimas nakties tamsą pavertė jaukia prieblanda, sakytum mėnulis šviestų. O ir vakarai dar virš miško. Bet ramybė su naktimi neatėjo. Vakaruškininkų siautulys kaip tik pasiekė pačias augštas. Ir ties štabo durimis išdygo šmėkliškai plati Kunigėlio stovyla. Pakostas sargybinis nuėjo prie vartų draugų erzelinį isterpti.

Kunigėlis stovėjo poste lyg įkastas, nei kaimo alasas, nei draugų plepalai jo dėmesio nuo pareigos nenukreipė. Po kurio laiko sargybiniams pabodo ant vartų karoti ir jie palengva sulindo trisiecinį nusnausti. Liko tik telefonininkas. Pasiklausė viliojančių garsų ir pradėjo šnekinti Kunigėlį:

— Tai kad ne tas budėjimas, sušoktumėm ir mudu, Kunigėli! Griebtumėm mergaitę už paširdžių . . .

— Nekalbėk su manim, draugas — aš sargyboj, man negalima kalbėtis, — nutraukė jį Kunigėlis.

— Ir aš tarnyboj, juk nepašalinis.

— Vistiek, draugas, aš negaliu, man budėti reikia. Tu nepyk, draugas, man negalima.

Ir su tais žodžiais Kunigėlis sučiaupė lūpas.

Telefonininkas ir kalbėjo, ir koliojo, o jis neatsiliepė. Netekęs vilties Kunigėlį prakalbinti, telefonininkas pradėjo snausti. Ramu paliko kieme. Tik iš toliau atsitrenkdavo armonikos cypavimas ir kartais jį pramušdavo savanorių daina.

Ant saulės ginklai sumirgėjo,

Pasigirdo galinga daina

Ir gatvė visa sudulkėjo —

Atžygiavo kareivių kuopa.

Ji prablaivė telefonininką ir net Kunigėlio širdį suvirpino. Antrą posmą niūniavo ir telefonininkas.

Langelis skubiai atsidarė,

Pasirodė veidelis meilus —

Nedrišta, ir vėl užsidarė.

Oi bus čia išdaigų, oi bus.

Paniūniavo ir vėl užsnūdo. Kunigėlis paliko vienas. Netrukus štabo kareiviai parvilko nusilesusį draugą. Taip ir velka pro pat Kunigėlį.

— Stok! Šausiu! — rėkia Kunigėlis.

— Ką? — pakėlė balsą vienas kareivių.

— Stok! Šausiu! — Kunigėlio balsas išduoda, kad jis taip ir padarys.

Kareiviai sukeikia ir tempia girtąjį šalin. Pažįsta Kunigėlį, žino, kad tarnyboj jis pavojingas.

Ir vėl tylą. Parsvirduliuoja gatvė kareivis ir šaukia, Kunigėlį pamatęs:

— Budi, Kunigėli?!

— Budžiu! — atsako jis.

— Kvailas . . . eitum mergaičių rikdyti . . .

— Nekalbink manęs, draugas, aš tarnyboj.

Ir taip kiekvienam. Netrukus, pėdos, parslenka Kunigėlio draugas Karka.

— Kas ten! Stok! — šaukia Kunigėlis.

— Jurgis. Ar nepažįsti?

— Vistiek, per čia negalima, draugas.

— Na nebūk jau toks, Petrai, — priekaištauja Karka. Ir eina artyn.

— Šausiu! — Ir Kunigėlis klabena šautuvo užraktą.

— Tai toks tu draugas, Petrai . . . Aš tyčia parėjau su juo pakalbėti, o jis — kaip laukinis.

— Nepyk, draugas, aš tarnyboj, — teisinasi Kunigėlis.

Karka pasiremia ant darželio tvoros ir tęsia:

— Gailiuosi, kad nepaklausiau tavęs, Petrai.

Net širdį spaudžia pažiūrėjus. Laka, linksminasi ir nei ne galvoj jiems tėvynė. Negalėjau ilgiau žiūrėti ir parėjau.

Tie žodžiai, kaip medus, saldina Kunigėlio širdį. Jis net užmiršta, kad jam kalbėti negalima.

— Gerai, kad susipratai. Man taip liūdna buvo tau nuėjus, — prisipažįsta jis. — Tu šoki, o tėvynė kenčia.

— Nešokau, Petrai. Kaip tu gali pamanyti! . . .

Ir taip jie įsikalba. Jų erzėjimas net telefonininką prižadina.

— Ar nenustosit jūs ten! Nei užmigti negalima . . .

Staiga Karka išsitiesia, sušnypščia telefonininkui, kad tylėtų ir žiūri susikaupęs į daržą.

— Kame reikalas? — teiraujasi telefonininkas.

— ŠŠŠ! . . .

Ir vėl palinkęs žiūri. Paskui pamoja jam ir sako pašnabždomis:

— Lipk čia?

Telefonininkas išlipa per langą ir prieina.

— Kas yra?

— Ššš . . . Žiūrėk ten! Matai? Prigulė!

— Kas?

— Ar aš žinau. Mačiau patvoriu per daržą artyn sėlinant. Pajuto rupūžė! Pasislėpė. Eime!

Prieina ir Kunigėlis. Šautuvas jo rankose jau paruoštas.

— Kur?

— Ššš . . . Tu bėk gatve jam iš priekio už-eiti, — sako telefonininkui, — o tu, Petrai, lėk iš kito šono, aplink tvartą. Matot, kaip slenka bulvėmis prie klojimo. Matyt ginklus pavogti nori. Tik tyliai, be triukšmo.

Telefonininkas susilenkia ir dumia gatve patvoriais. Kunigėlis nubėga už tvarto. Po valandėlės prie klojimo sutinka telefonininką.

— Ar radai, draugas?

— Ššš . . . Turbūt bulvėse guli. O gal į klojimą įlindo.

Kunigėlis žengia prie klojimo durų.

— Palauk! Karka daržą apžiūrės. Tada visi apsupsim.

Bet Karkos nesimato. Užtai daržu jau bėga kiti sargybiniai. Jau ir čia.

— Kame reikalas? — klausia sargybos viršininkas.

— Kažinkas bulvėse pasislėpė, — paaiškina Kunigėlis.

— Nėra bulvėse.

— Tai gal klojime? — sako telefonininkas.

Staiga, viršininkas žengia prie Kunigėlio.

— O koks velnias tave čia atnešė? Žinai savo vietą! Tai dumk atgal!

— Šnipą pamatėm . . . — bando aiškintis Kunigėlis.

— Tau bus šnipas! Marš į postą!

Iš už klojimo išlenda Karka.

— Nėra?

— Klojime sėdi, — atsako viršininkas.

Įsiveržia klojiman. Bet ten tik girtasis kriokia. Išverčia sieną, išbado šakėmis — nėra. Tada vėl daržą iškrečia — nėra.

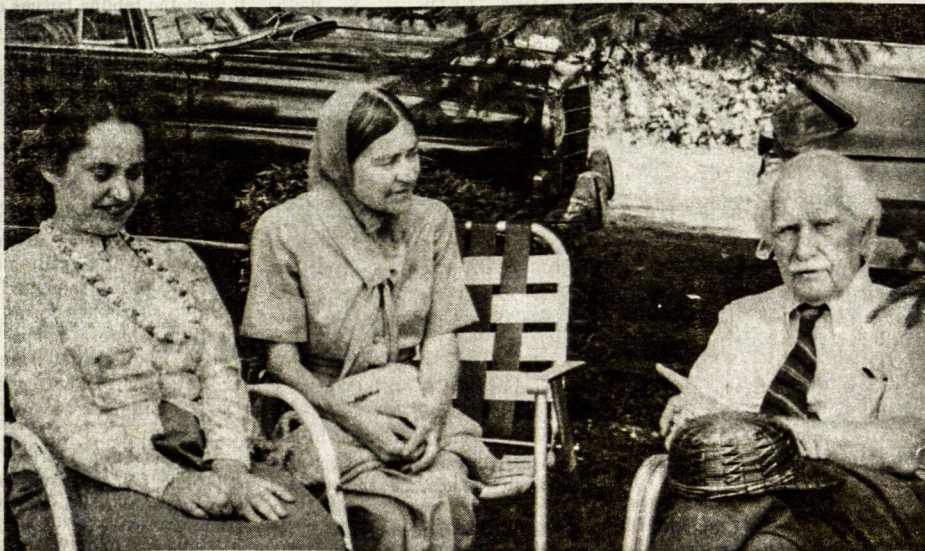
— Gal tik pasirodė, — abejoja viršininkas.

— Tikrai mačiau! Juk ne visai tamsu, — tvirtina Karka.

— Velniai jo nematė! — nusprendžia viršininkas.

Pamažu jieškotojai išsiskirsto. Sargybiniai grįžta trisienin, telefonininkas seklyčion, o Karka lenda klojiman. Tik Kunigėlis vis dar budriai poste žvalgosi. Vis dar akimis šnipo jieško.

(Bus daugiau)

Kultūrinėje savaitėje poilsio metu įspūdingais dalinasi: "Vytauto Didžiojo" kp. šaulės Galindaitės ir S-gos garbės narys profesorius Dirmantas. Kazimiero Sragausko nuotr.

Nuotrauka P. Maletos

ĮAMŽINTI LIETUVOS PREZIDENTAI

1973 metų rugsėjo 9 d. iškilmingai atidengti Lietuvos prezidentų dr. Kazio ir Aleksandro Stulginskio, paminklai International Friendship Garden, Michigan City, Indiana. Nors rytas buvo lietingas, tačiau čikagiečiai nepabūgo suslapti ir vyko į iškilmės. Nemažas būrys lietuvių, daugelis iš Čikagos, suvažiavo į parką, kur mūsų visiems trims prezidentams yra pastatyti paminklai ir pasodinti medeliai — amžinai žaliuojančios eglės. Prezidentui A. Smetonai paminklas buvo pastatytas jau daug anksčiau, o eglė, jo paties pasodinta, šiandien jau dangų remia. Prieš pat iškilmės pasirodė saulutė ir praskaidrino nuotaikas.

Iškilmės pradėtos pamaldomis, kurias atlaikė kun. J. Borevičius. Iškilmėms vadovavo kpt. A. Juškevičius. Jis pasveikino susirinkusius ir ragino, kad bent vieną kartą metuose susirinktų prie šių istorinių nepriklausomos Lietuvos prezident medžių, kurie padės susikaupti, prisiminti Lietuvą ir šių dienų pavergtos tėvynės vargus, ašaras, skausmus.

Jo žodžiais tariant: "Lai būna ši vieta susikaupimo ir tautinio atsigavavimo vieta. Tebūna šie prezidentų medžiai vieninių darbų, vieningos kovos, ryžto ir ištvermės šaukliai, lietuviško kelio švyturiai..."

Lietuvos prezidentams dr. K. Griniui ir A. Stulginskiui paminklus atidengė žurn. Z. Juškevičienė ir adv. L. Šmulkštys.

Lietuvos generalinė konsulė J. Daužvardienė, dalyvaujant organizacijų atstovams, perkirpo Lietuvos trispalvį kaspiną.

Gėles prie prez. Griniaus paminklo padėjo šaulys Vl. Išganaitis ir birutietė V. Kulikauskienė. Prie prez. Stulginskio — šaulė St. Cecevičienė, plk. K. Dabulevičius, ir birut. Dainauskienė; prie prez. A. Smetonos — plk. J. Švedas ir birut. M. Babickienė. Taip pat gėles prie visų trijų paminklų padėjo moksleiviai Renata Variakojytė ir Arvydas Bagdonas.

Lietuvos gener. konsulė J. Daužvardienė tarė žodį. Vėliau kalbėjo įvairių organizacijų atstovai: LVS "Ramovė" CV pirm. gen. prof. S. Dirmanas, LKKS CV pirm. plk. L. Švedas, LKBD CV pirm. M. Babickienė, LKDS — S. Rauckinas, LVL — adv. L. Šmulkštys, ALTS — K. Petrauskas, PLB — kun. J. Borevičius, A. LB — J. Kavaliūnas, LŠST ir "Vytauto Didžiojo" š. kp. vardu kalbėjo adv. A. Budreckas. Jis kalbėjo: "Paminklais stengiamasi ką nors priminti, pagerbti, įamžinti... Dažniausiai paminklai byloja praeitį. Praeivis, praeidamas pro paminklą, stabtelė ir dažnas paskaito, susikaupia, pagalvoja... Lietuviai būdami tremtyje turi skelbti visam pasauliui, kas ištiko mūsų tėvynę Lietuvą. Lietuva okupuota — pavergta ir aneksuota — prievarta prijungta.

Buvusių Lietuvos prezidentų paminklai šiame parke ne tik byloja praeitį, bet taip pat kiekvienam čia atsilankiusiam, o ypač lietuviui turi priminti dabartinės Lietuvos sunkią dalį. Taigi, tie paminklai ne tik byloja, bet ir įpareigoja..."

Čikagos kariai — ramovėnai, visa tai gerai suprastami, Michigano miesto parke pastatė mūsų prezidentams paminklus

Lietuvos prezidentų paminklų atidengimo iškilmės, Michigano miesto sode. Lietuvos gen. konsulė atidengia Lietuvos prezidentų: dr. K. Griniaus ir A. Stulginskio paminklus, perkirpdama trispalvį kaspiną. Iš k.: V. Išganaitis, gen. konsulė J. Daužvardienė, S. Rauckinas, V. Kerelytė, S. Dirmanas, K. Petrauskas.

ir prie jų pasodino medelius kaip simbolį, kad tėvynės laisvės troškimas mums nėra miręs, kad jis tebėra gyvas...

Mieli Ramovėnai, mes šauliai didžiuojamės Jūsų darbais. Lietuvos Šaulių S-ga Tremtyje ir "Vytauto D." šaulių kuopos į šias iškilmės atvykę atstovai sveikina Jus ir reiškia Jums padėką ir šaulišką pagarbą.

Tebūna šie — Lietuvos buv. prezidentams pastatyti paminklai mums visiems stiprybės šaltiniai kovoje už mūsų pavergtą tėvynę, teprimena mūsų pavergtų sesių ir brolių kančias, o pasodinti medeliai tebūna laisvės simboliu mūsų pavergtai ir kenčiančiai tėvynei Lietuvai."

Po prakalbų buvo sugiedotas Lietuvos himnas, kurio garsai skambėjo parko medžių viršūnėse.

Algirdas Budreckas

"Kar. Juozapavičiaus" kuopa Clevelande rugsėjo 23 dieną atšventė Vlodo Pūtvio šimto metų gimtadienio sukaktį. Įdomią paskaitę apie sąjungos įkūrėją skaitė iš Detroito su ponija atvykęs Sąjungos vyk. vicepirm. Aldonsas Šukys. Ištraukas iš Vl. Pūtvio raštų skaitė skautė čiuurlionietė L. Nasvytytė. Dalyvavo šauliai ir svečiai. Po minėjimo buvo suruoštos vaisės.

St. Petersburg, Florida. Lankydamiis Floridoje CV vicepirm. dr. K. Pautienis su Albertu Mateika, įsteigė šaulių kuopą. Įstojo 23 vyrai ir moterys. Šiuo metu daugelis lietuvių kuriasi St. Petersburg, todėl kuopa, atrodo, greit padidės.

ŠAULIAI KALIFORNIJOJ

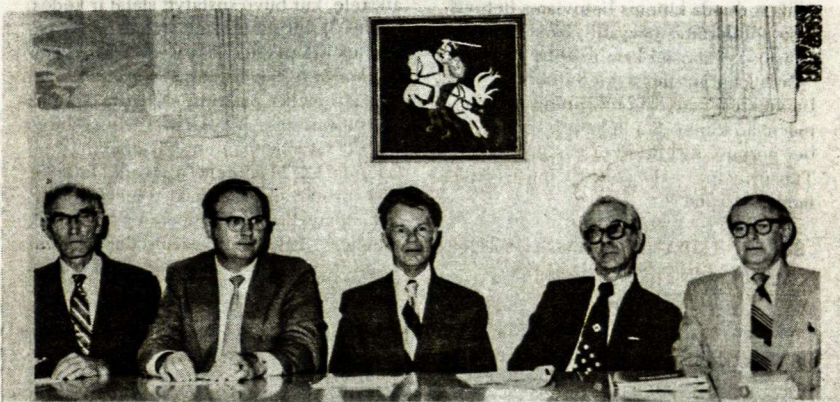
Dr. Gr. Valančius

Organizuotus LB vienetus Kalifornijos lietuviai turi tik tris: Los Angeles, Santa Monica ir San Francisco. Long Beach lietuviai turi savo Klubą, o pora šimtinių San Diego lietuvių neorganizuoti.

Ats. kpt. Osvaldo Žadvydo iniciatyva ir pastangom, prieš devynerius metus, buvo įsteigta gausi ir gyvai veikianti "Juozo Daumanto" šaulių kuopa Angelų mieste. Dalyvauja ir vienas kitas iš kaimyninės Santa Monikos. Gal prisidės vėliau ir netolimas Long Beach. Kuopai visą laiką sėkmingai vadovavo jos įsteigėjas Osvaldas Žadvydas. Šaulės sumaniai rikiavo sesė Stasė Žadvydienė. Dabar, Červenės kankinys senstelėjęs pavargo ir "dykumose" apsigyvenęs nuo aktyvaus darbo pasitraukė. Šiuo metu kuopai energingai vadovauja ir visą veiklos vežimą traukia naujasis pirmininkas, žinomas žurnalistas Kazys Karuža. Jis nemokamai užleido šauliams naudotis savo vilos "Trakai" svetaine.

Be trijų minėtųjų šaulių, veikloje gyvai reiškiąsi šauliai: Gilyš, Žukas (linkime jam greit pasveikti), Janušauskas, Paltus, Stančikas, Uksas ir kiti. "Daumanto" kuopai šiuo metu priklauso 70 narių, jų tarpe s-gos garbės narys gen. Černius su ponija, plk. teisin. Sereika, poetė Mitkienė ir kiti. Reikia pabrėžti, kad didesnę narių pusę suverbavo pats p-kas Karuža. Tai labai talentingas organizatorius.

Pirmasis jo kadencijos šaulių susirinkimas š. m. rugsėjo 16 d. "Trakų" svetainėje buvo labai gausus, apie 50 dalyvių. Fotografavomės, gerėme kavą ir kalbėjome rimtai ir nerimtai. Daugiausia — apie rugsėjo 22-ros d. šaulių su ramovėnais ruošiamą subatvakarį. Plk. Sereika, Danutei Mitkieniui sekretoriaujant, sklandžiai pravedė susirinkimą. Pirmininko ir kitų pranešimai buvo trumpi ir dalykiški. Valdyba raštu ar asmeniškai paguodė sergančius: konsulo Bielskio žmoną, dr. Jurkūną ir Žuką. Kartu su ramovėnais šauliai ruoš ir Kariuomenės Atkūrimo šventės bei VI. Pūtvio gimimo šimto metų sukaktis lapkr. 25 dieną. Pranešta apie šaulių išvyką į kalnus, apie pastangas organizuoti šauliams šaudymo pratimus (Stančikas, Gilyš, Karuža) ir pirmosios pagalbos kursų (dr. Jusionis). Į teis. Paltus vadovaujama garbės teismą pririnktas plk. Sereika. Nuolatiniais korespondentams — vienam tapus p-ku, kitam aptingus (Razutis), patalkinti išrinktas dr. Valančius, nors ir sprijojosi. Moterų vadovės p. Žadvydienės pagalbininke ir įpėdine, jei

"Juozo Daumanto" š. kuopos Los Angeles, Kalifornijoje, valdyba. Iš k. sekr. J. Uksas, vicep. VI. Gilyš, p-kas K. Karuža, išd. J. Janušauskas ir sporto vad. Br. Stančikas susirinkimo metu. Nuotrauka L. Kanto

ši atsisakys, išrinkta šaulė Sofija Vizgirdienė (korespondentas abejoja šios gerasirdės ir švelnios moters komandavimo sugebėjimais). Šaulė Orloviene išrinkta balius — subatvakario vyriausia šeimininke. Tas pareigas ji puikiai atliko.

Subatvakaris — balius, ramovėnų p-ko Mirono ir ponios, Karužos, programos pravedėjo Šimoliūno ir ponių: Orloviene, Puikūnienės, Banionienės dėka, puikiai pasisekė. Dalyvavo virš šimtinės svečių. Įėjimo bilietai išparduoti už \$428, laimėjimų kuponų už \$112.75. Grojo "Latvala" orkestras lietuviškus šlagerius, dainavo solistas H. Paškevičius, laimėjimus traukė jauniausia šaulė mokytoja Rymantė

Barauskaitė. Svarbiausius laimėjimu nunešė: dr. A. Milaknis — dail. plk. Andrašūno paveikslą "Ruduo", p. Sturonas sklpt. Gasparonio "Pirmas Stebuklas", radijo aparatą — dovana p. Frank Keršis — ponai Pažiūros. P. Mironienės tortą ir ornamentinį krepšį, autorių Norimo ir Puičkūno aukotas knygas, degtinės ir vyno bonkas laimėjo kiti. Mironas ir Vilkas net ramentais pasiramsčiuodami atkrypavo baliui.

Kitą dieną pasimeldėme bažnyčioje žymaus vietos veikėjo ir ilgamečio ramovėnų p-ko, neseniai mirusio ats. mjr. Kosto Liaudansko, intencija. Gražu, labai gražu, kad šauliai ir ramovėnai taip gražiai bend-

"Juozo Daumanto" kuopos susirinkimo, įvykusio rugsėjo 16 d., dalyviai: iš k. į d.: poetė D. Mitkienė, Ir. Janušauskienė, š. k. p-kas K. Karuža, T. Mickevičienė, plk. J. Andrašūnas, plk. Sereika, O. Macėnienė, K. Bulotienė. II eilėje: viešnia Stankienė, J. Stankus, T. Žemaitaitienė, M. Barauskienė, dr. Gr. Valančius, Br. Šimkevičienė, J. Uksas, M. Barauskas, Br. Gieda, Br. Stančikas, Algis Gustaitis, J. Janušauskas, V. Pužauskas, L. Reivydas, Č. Tuminas, A. Galdikas, Br. Žemaitaitis, VI. Gilyš, O. Orloviene, J. Venckus, M. Uksienė, D. Kaškelienė, Sof. Vizgirdienė.

Nuotrauka L. Kanto

rauja ir duoda kitiems lietuviams lietuviško solidarumo pavyzdį. To solidarumo dvasios netetai kai kam ir pritrūksta.

Nusikalsčiau tiesiai, jei Kalifornijos šaulių veikloje matyčiau tik spindulius, o nematyčiau dūmų. Yra jų kaip ir visur kitur, bet norime, kad jie liktų pas mus namie. Tuo principu vadovaujantis mūsų veikla tampa našesnė.

ŠAULIŲ IR RAMOVĖNŲ GEGUŽINĖ SAN BERNARDINO SLĖNY

Kazys Šešupė

Šeštadienį, birželio 30 d., apie 85 mylios nuo Los Angeles, Rim Forest miestelio šone, Petro ir Rūtos Sakų gražioje vasarvietėje "Valley Lodge Vista" įvyko ramovėnė ir šaulių suruošta gegužinė.

Nuo ankstyvo ryto, šeštadienį, abiejų organizacijų pirmininkai, šauliai, ramovėnai ir svečiai riedėjo iš triukšmingo miesto greitkelio į San Bernardino miestelį, kuris gražiai įsikūręs kalnų papėdėje. Pravažiavę miestelį 18 keliu, kilome į kalnų viršūnes vingiuotais tarpekliais apie 6000 pėdų aukštį. Kelias puikus, bet susisukęs kaip gyvatė. Aplinka pasakiškai graži. Kalnai ir kalnagubriai apkloti įvairių spalvų granitu, o tarp jų stūksa įvairiaspalviai krūmai. R. ir P. Sakų vasarvietė paskendusi tarp didžiulių pušų. Dešinėje pusėje, iš pietų, matosi San Bernardino, Redland ir Riverside miesteliai.

Šeimnininkas pasitiko svečius. Jis priklauso ramovėnams ir yra šaulys. Mielai priėmė ir paruošė rytiniame vilos šone

aiškstelę, kur buvo sustatyti stalai ir kėdės. Šaulės ir birutietės ant stalų sudėjo paruoštus užkandžius ir vaisvandenių. Prasiėdė vaisės ir draugiški pašnekesiai. Gražia muzika pasirinko šaulių kuopos vicepirmininkas Vl. Gilys. Diena buvo graži ir saulėta, visų nuotaika pakili.

Ponia O. Mironienė pravedė loteriją. Visi surinkti pinigai paskirti rašyt. A. Mirono spausdinamam rumanui "Miršta tik Žmonės". Vakarp atvažiavo dar daugiau žmonių, viso dalyvavo apie 30 žmonių. Mažoka, nes daugelis nevažiavo, nes toloka ir kalnuota vieta.

Gegužinėje atšventėme ir petrines, nes šeimnininkas Petras. Ta proga jam visi svečiai sugiedojom Ilgiausių Metų. Mielasis Petras visus pakvietė į vidų. Vasarnamis viduj labai gražiai įruoštas, baldai įdomūs, senovę primeną. Ant sienų įvairūs paveikslai ir plk. Juozo Andriaus pieštas Lietuvos žemėlapis.

Šeimnininkas visus gražiai priėmė, privaisino. Dalis svečių pasiliko nakvoti. Tikrai nuoširdus aukštaitis. Jam ir jo mielajai poniai Rūtai visų ramovėnų, šaulių ir svečių širdinga padėka.

Apie 10 val. vakaro pradėjome skirstytis. Mūsų "greitieji žirgeliai" vingiuotais tarpeklių keliais leidosi žemyn. Paskui, greitkelio į gražų, žavingą Angelų miestą, kurį supa palmės, o vakaruose ošiantis Ramusis vandenynas. Kadangi ploto atžvilgiu didžiausias pasaulyje miestas, o gyventojų apie 7 milijonai, todėl aš jį vadinu milžinišku kaimu.

WORCESTERIS, MASS. IŠPŪDINGA ŠAULIŲ ŠVENTĖ

Alberto Mateikos iniciatyva Worcesteryje įsteigtoji "Dr. Vinco Kudirkos" šaulių kuopa gegužės 5 ir 6 dienomis atšventė savo šventę. Šiuo metu kuopai vadovauja pirm. A. Zenkus, vicepirm. K. Prapuolenis, sekretorė E. Gorodeckienė ir ižd. J. Spirauskas.

Gegužės 5 d. Maironio Parko svetainėje buvo suruoštas koncertas-vakaras su vaišėmis, šokiai ir menine dalimi. Meninę dalį atliko rašytojas A. Gustaitis iš Bostono ir populiarusis M. M. Penketukas iš Worcesterio.

Atliktą programą publika buvo patenkinta, ypač darniai sudainuotom patriotinėm ir romantiškom dainom.

Svečių atsilankė ne tik iš Worcesterio, bet ir tolimesnių apylinkių.

Gegužės 6 d. Šv. Kazimiero parapijos bažnyčioje buvo atlaikytos iškilmingos mišios už žuvusius partizanus ir šaulius. Klebonas kun. A. Miciūnas pašventino šaulių kuopos vėliavą. Kun. J. Budžeka pamokslė išryškino vėliavos reikšmę. Pamaldose dalyvavo ir Šaulių Sąjungos įkūrėjo VL. Pūtvio dukra prof. Emilija Pūtvytė.

Po pamaldų Maironio parko salėje įvyko kuopos narių priesaika ir vėliavos įteikimas. Vėliavą kuopos valdybos pirmininkui A. Zenkui įteikė Šaulių Sąjungos p-ko įgaliotas šaulys prof. V. Mantautas. Kuopos p-kas vėliavą perdavė kuopos vėliav-

"DLK Algirdo" š. kuopos Hamiltone, Ont., Kanada, dviejų metų kadencijos valdyba ir kiti pareigūnai: sėdi iš k. į d.: A. Šukaitis — kasin. A. Patamsis — vicep. P. Kanopa — p-kas, šaulė S. Petkevičienė — moterų skyr. vadovė, J. Deksnys — rev. k-jos p-kas; stovi Pr. Enskaitis — sekret. A. Jankauskas — sporto vad. pad., A. Žulys — protokolų sekr., M. Juodis — kuopos turto glob. ir vėliauninkas, K. Deksnys — antras vicep. jaunimo reikalams, A. Petkevičius — parengimų vad. ir J. Žemaitis — rev. k-jos narys.

nešiu K. Prapuoleniui. Vėliavos krikšto tėvai buvo šauliai R. Molienė ir J. Stašaitis. Krikšto aktą pasirašė šauliai — svečiai, vietiniai šauliai ir visi aukojusieji vėliavos fondui.

Iškilmų metu šaulė E. Gorodeckienė už lietuvišką ir šaulišką veiklą buvo apdovanota Šaulių Žvaigždės medaliu. Medalį jai prisegė svečias kun. J. Bakanas.

Gauta sveikinimų iš Centro v-bos pirm. Vinco Tamošiūno, kuopos steigėjo Alberto Mateikos, ir iš Amerikoj esančių kuopų. Asmeniškai sveikino vietinių organizacijų atstovai. Simbolinę dovaną — šautuvą — Maironio Parko vadovybės vardu kuopai įteikė šaulys A. Kauševičius.

Šaulys prof. Mantautas Vaidievtis ta proga skaitė labai įdomią, kondensuotą paskaitą — Nuo Aušros iki Trimito; nuo Vinco Kudirkos iki Vlodo Pūtvio.

Šventė visapusiškai pasisėkė dėka visų kuopos šaulių, ypač moterų darnau darbo. Šventės iškilmes fotografavo šaulys St Urbonas iš Bostono.

V.D.

"DR. VINCO KUDIRKOS" KUOPOS VEIKLA

Birželio 17 d. įvyko tragiškųjų įvykių minėjimas. Mišiose dalyvavo organizacijos su vėliavomis. Vadovavo "Dr. Vinco Kudirkos" šaulių kuopa su savo neseniai pašventinta vėliava.

Kuopos susirinkimas įvyko rugpjūčio mėn. 19 d. Turime 35 narius: 23 vyrus ir 12 moterų. Susirinkimo metu įstojo dvi naujos narės, būtent, p-ko žmona Birutė Zenkienė ir Amerikoj gimusi lietuvaitė Francis Ginkienė. Malonu, kad ir čia gimusieji domisi šaulių organizacija. Penki nariai pasižadėjo įsigyti uniformas.

Artimiausioje ateity numatyta suruošti šaudymo varžybas, kurioms vadovaus Alfonsas Kauševičius.

Spalio mėn. 21 dieną Lietuvių Organizacijų Taryba rengia maldos dieną už pavergtą Lietuvą Šv. Povilo katedroj. Šauliai irgi dalyvaus organizuoti su savo vėliava.

Lapkričio mėn. 25 d. ruošama kultūrinė popietė. Bus Bostono "Jono Vanagaičio" kuopos narės Elenos Valiukonienės juostų audimo — rankdarbių parodėlė ir rodomos tos pat kuopos šaulio Stasio Urbono skaidrės iš III Kultūrinės savaitės, kuri įvyko 1972 m. liepos 8-15 dienomis Kennebunkport, Maine. Atsilankę svečiai bus sesių pavaišinti kavute.

Elena Gorodeckienė

TORONTO "VLADO PŪTVIO" ŠAULIŲ MOTERŲ VEIKLA Š. M. Jokubaitienė

LŠST Centro V-bos moterų atstovės Kanadoje iniciatyva, kartu su "Vlodo Pūt-

Šaulės E. Jankutės bute susirinkusios šaulės: žemai, iš k. į d. L.L. Lenauskienė, G. Adomaitienė, A. Gataveckienė, M. Makarenkienė; II eilėje — L. Arštikonienė, M. Jokubaitienė, c.v. narė E. Klupšienė S-gos garbės šaulė, O. Mikulskienė S-gos moterų šaulių vadovė, E. Jankutė, E. Dambrauskienė, Z. Jonikienė "VI. Pūtvio" kp. moterų vadovė. Stovi: St. Zavienė, E. Jankutė, R. Daugeliienė, Kazlauskienė, M. Valiulienė, J. Barauskaitė, A. Urbonavičienė, T. Benotienė, O. Adomavičienė, J. Liutkienė. Nuotrauka St. Dabkaus

vio" kp. moterų vadovė š. Z. Jonikiene, š. m. spalio 8 dieną, šaulės Elzės Jankutės bute buvo sukvietas šaulių moterų pasitarimas. Sueigoje dalyvavo mielos viešnios iš Amerikos: S-gos moterų vadovė sesė Ona Mikulskienė ir "VI. Pūtvio" šaulių kp. įsteigėja, s-gos garbės šaulė Eugenija Klupšienė, taip pat gražus būrys "VI. Pūtvio" kp. sesių. Toronte viešėjo iš Montrealio į Lietuvių Dieną atvykusios "Neringos" kp. jūros šaulės bei "Baltijos" jūros šaulių kp. Kelios sesės į pasitarimą atvyko uniformuotos.

Šaulių S-gos moterų vadovė O. Mikulskienė savo kruopščiai paruoštoje paskaitoje davė mums daug gražių minčių. Pagrindinė paskaitos mintis: Kam reikalinga išėivijoje Lietuvos Šaulių S-ga ir tautos garbė — aukščiausias šaulės, -io idealas, ypač svetur kovojant už Tėvynės laisvę. Nurodė ateities veiklos gaires, davė patarimų, žadėjo paramos.

Tai buvo maloni ir įspūdinga prošvaitė šauliškoje veikloje. Už tai, sesei O. Mikulskienei, visų nuosirdi padėka.

Kuopų moterų atstovės padarė savo veiklos pranešimus. Artimiaus susipažinta su viešniomis iš toliau. Pasitarta rūpimais klausimais. Sueiga baigta giesme "Lietuva Brangi". Sekė bendros, sesių Elzės Jankutės, Suzanos Jonikienės ir Marijos Jokubaitienės paruoštos, vaišės.

Atsigaivinusios ir sustiprėjusios šauliška dvasia, ryžomės dar daugiau dirbti ir aukotis pavergtos Tėvynės labui ir Šaulių S-gos gerovei. Šaulė

CICERO JŪRŲ ŠAULIAI

Cicero Jūrų Šaulių Kuopos "Klaipėda" šauliai, rugsėjo mėn. 30 d. Cicero Lietuvių Medžiotųjų ir Žuvautojų klubo šaudykloje atliko šaudymo varžybas Centro Valdžybos Jūrų Šaulių skyriaus vedėjo j. š. Vitkaus dovanotos pereinamos taurės laimėjimui. Nors iš ryto oras buvo nepalankus, tačiau suvažiuavo gerokas būrys šaulių. Varžyboms vadovavo kuopos sporto vadovas V. Krikščiuikas. Teisėjų Komisiją sudarė: P. Padvaiskas — "Vytauto Didž." Šaulių Kuopos A. Valeika — "Klaipėda" j. š. kuopos ir K. Vabalaitis — Cicero Medžiotųjų ir Žuvautojų klubo. Varžybose dalyvavo ir gavo taškų: 1. S. Bernatavičius — 463—4—X. 2. Ed. Krikščiuikas—426—1—X. 3. J. Bliujus — 411. 4. K. Milkovaitis — 393—3—X. 5. B. Latoža — 327. 6. J. Krikščiuikas — 325—1—X. 7. V. Krikščiuikas — 281—1—X. Taigi, šiais metais pereinamoji taurė teko S. Bernatavičiui.

Noriu paminėti Krikščiuikų šeimą. Tėvai, Aldona ir Vytautas jau senai yra šauliai, o dabar du jų sūnūs irgi įstojo į Cicero j. š. kuopą, dalyvavo varžybose ir neblogojai pasirodė. Senieji šaudymo, speciai pasitempkite, nes jaunimas lipa ant kulnų. Garbė šauliškai Krikščiuikų šeimai. Tikiu, kad Krikščiuikų atžalynas nebus tėvų siunčiamas į pavergtos Lietuvos pionierių stovyklą, bet vyks į šio krašto jaunimo ar šaulių stovyklas.

Alf. Gailius

— Amerikiečių karinėje spaudoje buvo komentuojama lėktuvų numušimo priežastys Vietnamo fronte. Surinkti numuštų lėktuvų pilotų pareiškimai rodo, kad lėktuvai, ypatingai dideliu greičiu būdavo išvedami iš rikiuotės ir labai dideliu nuošimčiu, dėl vienos šautuvo kulkos klydimo, arba ir visai neekliudyti. Ypatingai atkreiptas dėmesys į tai, kad lėktuvo konstrukcija lūždavo visai nesant priešų ugnies, bet darant staigius posūkius. To pagrindinė priežastis tai medžiagos atsparumas ir nepakankami — neišsamūs konstrukciniai skaičiavimai.

Savo laiku išgarsintas amerikiečių žvalgybos lėktuvas U-2 nebuvo pašautas raketos, kaip skelbė rusai, bet dėl lakūno Powers klaidos, nes, per neapsižiūrėjimą, jis praskrido taikinį, kurį turėjo nufotografuoti. Nesumažinęs greičio, jis darė devyniasdešimt laipsnių posūkį. Lėktuvas neišlaikęs spaudimo sulūžo ir pilotas Powers tik parašiuo išsigelbėjo. Raketos susprogdintas lėktuvas būtų su savim nusinešęs žemėn ir pilotą (G. S. Bradley — Materials for supersonic aircraft).

Pagrindinei lėktuvo konstrukcijai vartojami titanius lydiniai nepakankami šiuo metu statomams reikalavimams. Lydinio atsparumas priklauso nuo molekulių konstrukcijos, ne nuo proporcinio elementų santykio lydinyje. Visi metalai ir metalų junginiai turi savo atsparumo ribę, kurią apibrėžia — nusako struktūros dalies skersinio pjūvio forma ir molekulių keitimasis veikiant energijai į tą struktūros dalį, kuri pasireiškia spaudimu, tempimu, temperatūra, vibracija ar tokiu kitu būdu. Energijos telkinio pasekmės ypatingai išsiryškina bombonešiuose ir didelio greičio naikintuvų struktūrose, kur struktūros sąskaiton mažinamas lėktuvo svoris ir dalį struktūros sudaro plonas lėktuvo padengimo kriautas. Žiūrint iš konstruktavimo taško, yra beveik neįmanoma apskaičiuoti visus galimus apkrovimus visose lėktuvo struktūros vietose. Kitaip tariant, apskaičiuoti koncentruotą energijos pasireiškimą

struktūroje, kad tiksliai nustatytų vietas ar kitos lėktuvo konstrukcijos dalies saugų skersinį pjūvį, šiuo metu nesiimama žinomų priemonių. Prieđui, metalų elementų lydymas nėra vykdomas tiksliai, prisimenant, kad ne lydinio elemento proporcija bet molekulių konstrukcijos charakterizuoja lydinio atsparumą; gi pastarosios priklauso nuo daugelio aplinkybių. Pagamintų lėktuvų pavyzdiniai apkrovimai tiesa, daromi, tačiau neduoda visų kautynėse pasitaikančių aplinkybių, tas taip pat labai klaidina konstruktorius (pavyzdžiui nerūdijančio plieno lydiniai žemoje temperatūroje, prie normalaus apkrovimo, gali trūkti — "crack with ex-

Lėktuvų konstruktoriai ir metalurginiai visus trūkumus žino, tačiau juos pašalinti kliūdo ekonominės ir politinės priežastys, skiriama nepakankamai pinigų nuodugnai metalurginiai gamybai ir konstrukcijai. Privati iniciatyva nenori investuoti didesnius kapitalus išradimams, nes žino, kad perkamos lėktuvų statybai tokios medžiagos, kurios pigiau kainuoja ir pigiau iš jų gaminamos dalys. Šiuometinis metalų lydymo metodas tebenaudojamas nuo 13 šimtmečio ir neataitinka didelės energijos apkrovimams. Yra dedama pastangų panaudoti naujus metodus, pagrįstus didelės energijos fizine chemija, įvedant kvantų teoriją matematiniais apskaičiavimams, kad nustatytų iš anksto molekulių kombinaciją lydinyje, kuri turėtų reikalingą atsparumą tinkantį paskutiniesiems reikalavimams. Naujas metodas ne tik užtikrintų lėktuvų saugumą ore, bet įneštų daug pagerinimų statyboje ir mašinų konstrukcijoje.

— 1973 m. rugpjūčio mėn. Kambodijoje, 6 mylias į pietus nuo Phnom Penh, pirmą kartą didesniais kiekiais komunistai panaudojo paralizuojančias dujas, iššaudomi iš B-40 minosvaidžių dujines raketas — minas. Minėtos rūšies dujos mažesniais kiekiais šioje srityje buvo panaudota ir anksčiau.

— Paskutiniuose ribotuose karuose, taktiniai tiesioginės paramos ginklai įgijo didelės reikšmės. 500 svarų bombos, metomos iš 500-600 pėdų aukščio, tiksliai pasiekdavo puolančio priešų telkinius visai arti gynybos pozicijų ir kaip taisyklė, visuomet palauždavo puolančiųjų pastangas. Puolamuose veiksmuose, pasireiškus prieš didesniais atsparumui, arba vykdant priešpuolius, taktinės pagalbinės priemonės sėkmingai naikindavo priešų ugnies lizdus ir priešpuolančią gyvąją jėgą. Napalmo bombos didelio vertinimo neturėjo, tačiau sukelti gaisrus, arba trukdyti priešų judesį, transportus, šios bombos buvo visai tinkamos. Prieš gyvus taikinius tinkamiausias pasirodė 20 mm automatiniai pabūklai dėl taiklumo, galingos ir tolimos ugnies. Tinkamai pasirodė ir vairuojamos prieštankinės raketos, tačiau sudarė nepatogumų raketos valdymo įrengimais. Reikia paminėti ir infraraudonais spinduliais vairuojamos taktinės bombos — raketos, nes jomis galima būtų sustabdyti masinis tankų puolimas Europos fronte.

Britai sumodernino kautynių bombonešį Jaguar, pritaikydami šviesos (laser) taikymo įrengimus ir kompiuterių sistemą lėktuvo ir ginklų valdymui. Jaguaras gali kilti trumpam take su 5 tonų krūviu. Ginkluotas radaru nepagaunamom raketom oro taikiniams ir raketomis žemės taikiniams, artimosios kautynės — 30 mm automatiniai pabūklai. Pagerintais Jaguar lėktuvais, anglai numato pakeisti dabartinių metu laikomus lėktuvus Vakarų Vokietijoje.

— Žydai 1968 m. karo metu paimtus iš arabų rusų tankus T 54 A pritaikė saviems reikalavimams ir įvedė ginklavimam.

— Austrų krašto gynimo taryba patvirtino generolo Spannochi planą, vakarų sienos apsaugai sudaryti 15,000 vyrų gerai ginkluotą ir parengtą rinktinę su vadoviete Vienoje ir padalinių vadovietėmis Salzburge ir Graze. Šiuos, dviejų divizijų sudėties dalinius, sudarytų trims metams įsipareigoję atsarginiai, gyvenantieji vakarinėje valstybės srityje, kurie būtų pilnai pasirėngę su visomis priemonėmis, kiekvienu momentu, veikti ir tam tikrais laikotarpiais dalyvauti apmokyje ir bendruose pratimuose. Tai būtų parinktas elitai, kuris turėtų eilę privilegijų ir pareigų ne vien sienos apsaugoje bet ir politiniuose veiksmuose toje krašto dalyje. Viena kliūtis — tam tikslui iš šiemetinio biudžeto reikia 5 bilionų šilingų, kurių vyriausybė negali surasti.

ATVIRAS LAIŠKAS O. URBONUI

Pone Pulkininke,

Šių metų "Kario" 6-me numeryje yra tilpęs Jūsų straipsnis apie generolą Petrą Kubiliūną.

Koks buvo reikalas, kokia prasmė, daugiau nei 30 metu prasliskus, sudrumsti jo — ir daugelio kitų straipsnyje minimų ir nežinia kur bolševikų nukankintų karių — amžino poilsio ramybę?

Virš dviejų metų buvau artimu Kubiliūno padėjėju, gerai jį pažinau, ir iki šiai dienai nešiojuosi geriausių prisiminimus. Todėl ir negaliu sutikti, kad jis liktų mūsų buvusios kariuomenės karių prisiminimuose kaip žmogus be valios, be charakterio, kaip Jūs rašote, tikras "skuduras".

Straipsnio pradžioje iš mano prisiminimų cituojate mano pasisakymą apie Kubiliūną. Ten aš esu parašęs, kad jis buvo "tikras karys, tikras rikiuotės generolas, sakyčiau, vokiško tipo generolas". Visai neliečiau vadui reikalingų privalumų. Kai dėl sakinio "greičiau vokiško tipo generolas", tai taip. Kartą teko dalyvauti vokiečių kariuomenės manevruose, ir girdėti jų generolus manevrus nagrinėjant. Trumpai, labai aiškiai, vienus pagiriant, kitus už klaidas papeikiant, ir tai neatsižvelgiant į jų laipsnius. Ir kai pasitaikydavo girdėti Kubiliūną nagrinėjant atliktą manevrą, tai man vis prisimindavo tie vokiečių manevrų įvertinimai. Tad, lyg palyginimą, aš ir parašiau "vokiško tipo generolas". Visai neminėčiau koki reikalavimai yra statomi vokiečių generolams. Taigi, be pagrindo man priskiriat Jūsų paties, iš piršto išlaužtus, prasimanymus.

Savo straipsnyje rašote, kad Kubiliūnas buvo tragiškiausia figūra mūsų kariuomenėje. Esą visos jo darbo pastangos baigdavosi nepasisekimu, arba net visiška katastrofa. Argi ištikrųjų taip buvo?

Aš stengiausi prisiminti ano meto mūsų kariuomenės gyvavimą, Kubiliūno veiklą ir, kolkas birželio įvykius paliekant nuošaliai, negalėjau surasti ženklų, kurie liudytų jo pradėto darbo griuvėsius. Atvirkš-

čiai, jam esant Vyriausiojo Štabo viršininku, nežiūrint kuklių lėšų, buvo labai daug padaryta. Drausmė kariuomenėje buvo gera. Maistas, apranga ir kitoks aprūpinimas — neblogas. Kariuomenės apmokymas, statutai aptvarkyti ir vis gerinami. Nepamirštas kareivių švietimas. Moderniškais pagrindais suorganizuotas kariuomenės štabas. Karininkų pasitobulinimui pristeigta įvairių kursų. Suorganizuoti Generalinio Štabo kursai. Sutvarkytas karininkų siuntimas į užsienio karo akademijas. Tai vis gražūs ir teigiami darbo rezultatai. Tai kur gi Kubiliūno darbo nesėkmės?

Kubiliūnas norėjo pakeisti kariuomenės organizaciją, išigyti daugiau transporto, ryšių priemonių, geresnių ginklų. Bet tam reikėjo lėšų. Čia ir yra priežastis Kubiliūno pašlijusių santykių su ministeriu Giedraičiu. Bet tų reikalų Jūs neliečiat. Neliesiu ir aš.

Kubiliūno darbo nepasisekimus Jūs nurodote pavyzdžiais. Trumpumo dėliai paminėsime tik keletą svarbesnių. Vienas tokių pavyzdžių yra pulko vado Čapliko atestavimas. Divizijos vadas Skučas Čapliką atestuoja kaip tinkamą užimti aukštesnę vietą. Jūs, kaip kariuomenės inspektorius, padėjote savo prierašą kad Čaplikas netinka ne tik aukštesnei vietai, bet ir užimamai.

Čaplikas karo metu baigęs Vilniaus karo mokyklą, Lietuvoje nebuvo lankęs jokių pasitobulinimo kursų. Kariškuose dalykuose, ypatingai lauko pratimuose, nebuvo stiprus. Su ministeriu Giedraičiu artimai draugavo, ir, atrodytų, kad tik dėl to buvo priimta Skučo parašyta atestacija. Kubiliūnas matė Čapliko trūkumus ir greičiausiai nenoromis padėjo savo parašą po tokia šališka atestacija. Bet ką gi jis turėjo daryti? Daužyti kumščiu stalą, rašyti atsistatydinimo raportą? Iš šio pavyzdžio neatrodytų, kad Kubiliūnas nebūtų turėjęs valios pasipriešinti Giedraičio stipresnei valiai, bet tik savo tiesioginiam viršininkui ministeriui nenorėdamas dėl smulkmenų kelti erzelio. Tuo labiau, kad nuo Kubiliūno priklausė ar progai pasitaikius Čapliką skirti į aukštesnę vietą, ar ne.

Kitas pavyzdys tai delsimas pakeisti kariškuose dalykuose nepažangius divizijų vadus. Kubiliūnas gerai matė, kad nei Tamašauskas, nei Adamkavičius divizijos vado pareigoms netiko. Carinėje Rusijoje baigę tik karo mokyklas, nelankę jokių pasitobulinimo kursų. Į besikuriančią mūsų kariuomenę įstojo savanoriais. Juos atleidis — ką paskirti į jų vietas? Kaip žinome, caro laikais lietuviams katalikams durys į aukštesias karo mokyklas buvo uždarytos. Lietuviai katalikai karininkai net pulko vado pareigų negalėdavo užimti. Išimtį sudarė tik gen. Žukauskas, bet jis buvo provoslavas. Taigi, Kubiliūnas neturėjo vyresnių karininkų kuriais būtų galėjęs pakeisti atleidžiamuosius. Negalėjo ir "variagu" išsikviesti. Tuo tik ir galima paaiškinti Kubiliūno "palauksim, gal išeis į pensiją". Argi tai yra Kubiliūno valios silpnumas, ar jo darbo nesėkmė?

Citatos iš lenkų pulkininko Mitkiewicz raštų apie mūsų aukštesnių viršininkų silpnumus 1938 m. manevruose visai ne vietoje. Juk jau keli metai buvo praėję kai Kubiliūno kariuomenėje nebebuvo. O nepakeistų viršininkų vis dar buvo užsilikę. Ir tik dėl tos pat priežasties, kad nebuvo kuo juos pakeisti.

Atrodo, kad pavėluotas poligono gavimas irgi yra priskiriamas Kubiliūno darbo nesėkmei. Galima sutikti, kad Kubiliūno raportai nepraeidavo per Giedraičio rankas. Giedraitis mėgdavo sakyti, kad "mes ir genštabistus mokam patvarkyti". Vietoje rašyti naują raportą, jis pasiuntė Jus pas Žemės ūkio ministerį poligono reikalui. Tokį darbo metodą Kubiliūnas praktikuodavo. Atsimenu, ir mane siuntė pas Saugumo Departamento direktorių Statkų įspėti jį, kad liautūsi verbavęs karininkus savųjų sekimui.

Kad Aleksa liepė kasti kapčius, arba kad poligono reikalas galima buvo sutvarkyti ir be Giedraičio žinios, tai jau pasaka. Kas gi galėjo sutvarkyti grynai karišką reikalą be Krašto Apsaugos ministerio žinios? Juk reikėjo Ministerių Taryboje priimti įstatymą nusavinti žemę. Reikėjo lėšų ūkininkams atlyginti už žemę ir trobesius. Jei viskas praėjo, tai ma-

tyti ir Giedraitis tam nesipriešino. Taigi, ar šį poligoną pavyzdį galima priskirti prie Kubiliūno darbuotės nepasisekimų? Visai ne. Ir poligonas buvo gautas ir įrengtas Kubiliūno, o ne Kubiliūno pasiūsto pas Žemės Ūkio ministerį žmogaus, pastangomis.

Kubiliūnas politikos nemėgo. Vidus ir užsienio politikos klausimuose jis nebuvo stiprus. Todėl ir vokiečių okupacijos metu, jam esant pirmuoju generaliniu tarėju, jis neturėjo aiškios, tiesios savo veiklos linijos. Neretai vokiečiams nusileisdavo, ir už tai iš lietuvių visuomenės susilaukdavo kvilingo ar vokiečių pataikūno pravardžiavimų. Bet ar visada jis vokiečiams nusileisdavo? Ne! Atsimenu, vienintėlį kartą, 1944 m., ir man teko dalyvauti Rentelno sušauktame generalinių tarėjų posėdyje. Rentelnas su Justu reikalavo, kad tarėjai pasirašytų jaunų vyrų šaukimą į vokiečių organizuojamus darbo ir kariškus dalinius. Ir kagi? Tik Kubiliūnas su Germantu prieštaravo vokiečių argumentams. Rentelnas pyko, daužė duris, ragino greičiau pasirašyti, esą latviai jau pasirašė. Kitaip lietuviai bus pamiršti Hitlerio naujojoje Europoje. Tame posėdyje joks šaukimas nebuvo pasirašytas tik dėka Kubiliūno ir Ger-

manto argumentų ir pasipriešinimo.

Gaila, kad neparašėte kokių Vietinės Rinktinės reikalų Kubiliūnas Jums liepė nusileisti. Ar tai buvo svarbus, esminis reikalas, ar tik taip sau reikaliukas? Gal dėl smulkmenų Kubiliūnas nenorėjo vokiečių pykdyti. Taipogi neaiškus lieka klausimas ar tik ne dėl tų griežtų pasipriešinimų vokiečiai Vietinę Rinktinę išvaikė.

Dabar dar grįžkime prie birželio įvykių. Savo prisiminimuose aš rašiau, kad sukilimo organizatoriai ir vadai kaip Bačkus (ne Bačkis), Narakas, ir kiti neturėjo tikslo pašalinti Prezidentą ar pakeisti režimą. Jie tik norėjo pasiekti vyriausybės pakeitimo, gal net reikalauti Voldemarą įtraukti į naują vyriausybę. Tokios pat nuomonės laikais ir šiandien. Jūs gi rašote kad buvo tikrai mėginta praveisti perversmą. Tai kas gi sutrukde? Kodėl kariuomenės daliniai išėję į gatvę delėsė, nieko nedarė? Nereikėjo ir geležinės valios žmogaus, būtų užtekę ir paprasto Tamošiaus su kuopa kareivių užimti Prezidentūrą, suimti vyriausybės narius. Jeigu to nebuvo padaryta, tai tik todėl, kad sukilimo vadai neturėjo tokio tikslo.

“Geležinės valios” žmogaus karščės prie Panemunės tilto nebūtų

padariusios žalos Karo mokyklai. Karo mokykla nemanė eiti per Šančius, kur buvo daug, nežinia kaip nusiteikusių, kariuomenės, arba eiti į Kauną kur patuliavo sukilėliai. Jeigu karo mokykla būtųėjusi apginti Prezidentūrą, arba sukilėliams užėmus ją, išlaisvinti, tai būtų pasinaudojusi saugesniu keliu — pro Napoleono kalną.

Straipsnyje daug kartų pabrėžiamas Kubiliūno bevališkumas, charakterio stoka. Bet vien tas faktas, kad jis neklausė Jūsų išjudinimų, patarimų, pakartotinių įspėjimų pasako, kad jis nebuvo toks bevalis. Jis vadovavosi savo nuomone. Ir gerai kad nepaklausė, nes būtų pridaręs visokių išsišokimų ir nevykusių sprendimų.

Kai pradžioje, taip ir baigdamas šį laišką apgailėstauju, kad be prasmės buvo sudrumsta Kubiliūno ir kitų buvusių mūsų viršininkų ar bendradarbių amžino miego ramybė.

Kubiliūnas nebuvo mūsų kariuomenės tragiškiausia figūra. Nebuvo jis žmogus be valios, be charakterio, ir jokiū būdu jis nebuvo “skuduras”. Petras Kubiliūnas buvo ano meto mūsų kariuomenės pats geriausias generolas.

Kazys Musteikis

DAUGIAU PIRMOSIOS DORYBĖS

Ponas O.Ž. savo str. “Praeities Pėdsakai Lietuvos Pajūryje”, KARYS 1973 m. Nr. 3, rašo kokius argumentus naudojo pasienio rajono v-kas, ats. kpt. A.A. V. Bručkus, buvęs operos solistas (ar neperdaug patoso), atsakydamas būti skiriamas šaulių būrio vadu, būtent: a) neturįs visuomeninėje veikloje patyrimo, b) galįs vadovauti kariuomenės daliniui, c) dainuoti operoje ir d) dirbti vaidybos srityje.

Logiškai, A.A. V.B. atsakymas yra visais atžvilgiais atviras, pamatuotas, teisingas ir džentelmeniškas. Nežinau koks būtų p. O.Ž., sėdint A.A. V.B. kėdėje.

Šį A.A.V.B. atsakymą pateisins žemiau sekantis:

A.A.V.B. iš gimnazijos suolo pateko rusų armijon, įgijo karin. laipsnį,

dalyvavo kautynėse, tapo sunkiai sužeistas, ilgai gulėjo ligoninėje ir po ilgesnių sveikatai pataisytį atostogų, atsidūrė raudonojoje armijoje. Ištrūkęs iš jos, 1922 m. grįžo Lietuvon ir vėl — į kariuomenę. Joje tarnaudamas baigė Meno M-lą tapo operos solistu. Iš operos atsidūrė pasienio polic., r. v-ku. Taip, jog visuomeninei veiklai nebuvo laiko ir progos, tai ir negalėjo turėti patyrimo. Tuo laiku meninėje — parodė sugebėjimą, veiklumą ir darbštumą, suorganizuodamas operos skyrių Klaipėdoje, kuris keletą sezonų sėkmingai veikė.

Bet, ne čia esmė. Ponas O.Ž. atsakymo motyvus atmeta, nepasitikinęs daro tendencingą ir neteisingą sprendimą ir riša garbės nedaranciais įtarimais, rašydamas: a) jog tikroji priežastis buvo paslaptis, kurią nei jis galėjo pasakyti, nei mums buvo žinoma, b) A.A.V.B. okupanto buvo paskirtas Mil. D-to dir., c) po dauge-

lio metų ir tik iš okupanto šaltinių sužinota apie tarnybą raudon. armijoje, d) kilęs iš mišrios šeimos ir e) tarnavo vieniems ir kitiems pagal aplinkybes.

Iš eilės, apie: a) čia, tikrai, p. O.Ž. lakios vaizduotės padaras, paremtas aukščiau išvardintų b), c), d), ir e) šešelyje. b) dėl paskyrimo Mil. D-to dr., čia ilgesnė istorija, vargu ar bus įdomi skaitytojams, gi, jeigu p. O.Ž. panorės, parašysiu asmeniškai (reikia irgi pridėti, jog čia tik dramatinis farsas). Jeigu būtų kitaip, tai būdamas Mil. D-to dir. galėjo pasinaudoti privilegija sprukti į sovietus, kaip padarė jo tiesioginis v-kas Gedvilas ir daug kitų išrinktųjų. A.A.V.B. to nepadarė, liko Kaune — nebėgo. Tai įrodo jog paslaptinga priežastis nepasiteisina. Ta pačia proga, reikia pridėti, jog raud. laivynė A.A. V.B. turėjo įtakingų asmenų iš buvusių mokyklos draugų.

c) A.A.V.B. apie tarnavimą raud. armijoje, būdamas Lietuvoje, niekad ir nei bet kam neslėpė. Daug sykių yra pasakojęs, kolegų tarpe, paminėdamas detales ir tuos sunkumus iki pasisekė iš jos ištrūkti. Nejaugi šios viešos paslapties galėjo nežinoti vyresnybė ir viršininkai, skirdami V.B. Karo Mokyklon vadovauti ir auklėti kariūnus — būsimus karininkus ir prie šio viso avansuoti laipsnyje iš vyr. ltn. į kapitono. Čia karjera baigėsi, nes užbaigęs M.M. jis perėjo, ar nuėjo operon solistui.

d) A.A.V.B. buvo menininkas — tiktas — menas. Atsiradus kitam okupantui jis dirbo vaikų teatre. Nepaslaptis, kad G.S. turėjo puikią agentūrą, bet jo netardė kaip dirbusio vieniems ar kitiems.

Sugrįžus sovietams, jis, buvęs „našim ir vašim“, nebuvo priskirtas praktiniųjų tarpan, arba grąžintas į turėtą poziciją, liko neberekalingas ir dirbo vėl mizerną darbą vaikų teatre. Čia pasitvirtina, jog jo paskyrimas Mil. D. dir. tik farsas buvo.

e) Apie kilimą iš mišrios šeimos neteko išsikalbėti, nes tuo laiku atrodė neesminis.

Taigi, A.A. V.B. atsisakymą būti skirtu šaulių būrio vadu, norom nenorom, prisieina pateisinti, neprikerigiant politinių-partinių, motyvų ar įtarimų. Jis, tikrai, tuo neužsitarnavo.

Išsivijoje mes turime labai daug gabiu ir išmokslintų žmonių, bet de ja mažai kas turi gabumų veikti visuomeninėje veikloje.

Pabaigai, norėtųsi išgirsti iš p. O.Ž. ar jam yra žinomas p. Heinrich Hegold, tai buvęs Šventosios šaulių būrio vadas ats. ltn. Jagoldas.

V.D., Gloucester, Mas:

NAPOLLEONO KALNAS

S. Raštikis, „Įvykiai ir žmonės,“ II tomo 10 puslapyje rašo: „Prasidėjus vadinamajam generolo Kubiliūno „sukilimui“, 1934 m. birželio m. 6-7 d. gen. Jackus iš Aukštos Panemunės, aplinkiniu keliu pro Napoleono kalną su kariūnų daliniu buvo atskubėjęs į Kauną, Respublikos Prezidentui apsaugoti. Už tą savo sprendimą priešintis sukilėliams, jis Respublikos Prezidento buvo paskirtas, atleisto iš pareigų gen. Kubiliūno vieton, Vyriausio Štabo Viršininku“.

K. Musteikis „Prisiminimų fragmentai“ 17 puslapyje rašo, „Iš priešingos pusės,

Karo Mokyklos Viršininkas gen. Jackus, ponios Čaplikienės įspėtas, aplinkiniu keliu, pro Napoleono kalną, su kariūnų daliniu nuskubėjo prezidento apsaugoti. Prezidentūros ginti neteko, nes joks kariuomenės dalinys neturėjo uždavinio ją užimti, ir niekas nesikėsino į prezidento asmenį“.

Pagal mano žinias, nei vieno nei kito minėtas Napoleono kalnas nieko bendro neturi su ano meto aprašytais įvykiais. Tuomet buvau Karo Mokykloje XVI laidos kariūnu, taigi turėjau būti ir sukilimo malšintojas. Aną ankstyvą birželio 7 dienos rytą, dar nepradėjus dangui rytuose rausti, visi Karo Mokyklos kariūnai buvo išrikiuoti gimnastikos salėje; o jau praušus — gretomis po keturis, ant kelio prieš kazematus. Gerokai palaukus, atvykęs Karo Mokyklos viršininkas gen. Jackus pranešė, kad įvykęs sukilimas ir Karo Mokykla eis išvaduoti prezidentūrą. Pasiukus dešinim, tankinėje rikiuotėje nužygiuota iki mokyklos pagrindinių vartų, kur gen. Jackų sustabdė 5 p. p. lauko sargyba, susidedanti iš vieno puskarininko ir berods dviejų kareivių. Karo Mokyklos ltn. Danilevičius minėtą sargybą, šposaudamas, pasiuntė atgal į 5 p. p. o pats su būriu kadro kuopos kariūnų, perbėgimais per kelią, užėmė ant Nemuno kranto buvusias kapinaites, suorganizuodamas „atramos postą“ už akmeninių kapinaičių tvoros, prieš pat Karo Mokyklos vartus. Likusi mokyklos dalis, stoviniavo ant kelio mokyklos rajone, tankinėje rikiuotėje, „priedangoje“, virš Vytauto Didžiojo stovylos, atšlaitėje, išsidėsčiusių 5 p. p. sunkiųjų kulkosvaidžių, kurie buvo nukreipti išilgai minėto kelio link pagrindinių mokyklos vartų. Ant A.

Panemunės tilto judėjimo nesimatė, išskyrus 2 p. p. sargybas. Gerą valandą pastoviniavus, buvo pasiūstas būrys priekinei saugai, A. Panemunės tilto link, likusieji kariūnai grįžo kazematuosna. Saulei persiritus į kitą horizonto pusę, kazematuosna grįžo ir kautynių daliniai iš apsaugos postų, ir tą dieną daugiau jokių staigmenų nebuvo.

Kas liečia Napoleono kalną, kurį dažnai šeštadieniniais rytnečio mankštos proga bėgte lankydavom, ltn. Danilevičiaus vedami (arba dažniausiai sekami), tai nuo anos sukilimo malšinimo savaitės, iki mokyklos baigimo, daugiau lankyti nebeteko.

Tai, galbūt, tik smulkmena neverta popieriaus, tačiau esmėje buvusių atsakingų pareigūnų minima kaip faktas, menkina vertę visų kitų aprašymų, sukelian abejonę ir jų tikrumui. Manau būtų tikslinga, kad šią smulkmeną paryškintų ir kiti ano sukilimo malšinimo dalyviai, tuo metu buvę Karo Mokykloje, o laisvajame pasaulyje dar yra jų keletas išlikusių. B.B.

KLAIPĖDOS SUKILIMAS IR KPT. E. NOREIKA

Klaipėdos sukilime man dalyvauti neteko, bet kaikiuriuos asmenis dalyvavusius sukilime gerai pažinau ir juos prisimenu. J. Tapulionio straipsnyje „Klaipėdos krašto atvadavimo istorijos“, Karys Nr. 5 ir 6, yra dažnai minimas kapitonas Eduardas Noreika.

Su juo teko man tarnauti 2 pėst. pulke ištisus 1919-1921 metus, tai yra kovų dėl Lietuvos Nepriklausomybės laikotarpyje. Drauge, petis į petį eidami, kariavome su bolševikais, bermontininkais ir lenkais. Kpt. E. Noreika buvo kuopos ir vėliau bataliono vadas. Kaip vadas buvo sumanus, drąsus, greitos orientacijos ir savo valdinių mylimas. Kautynėse su Lietuvos priešais pasižymėjo nebe vieną kartą, įvykdydamas keletą ypatingai svarbių uždavinių. Tapo apdovanotas dviem Vyčio Kryžiaus ordinais (žr. L. E. XX tomas pslp. 408).

Privačiame gyvenime jis buvo malonaus būdo, paslaugus ir draugiškas. Žuvo kautynėse prie Klaipėdos 1923 m. sausio 15 dieną, nakties metu.

J. Tapulionis straipsnyje kpt. E. Noreika apibūdintas visai nevykusiai, kaip baigštus, be orientacijos ar sumanumo. Nėra parašyta kad „bailys“ ar silpnos orientacijos“, bet toks vaizdas nenoroms susidaro pas skaitytoją skaitant J. Tapulionio straipsnį. Pavyzdžiui: užėmus Bajorų gyvenvietę bijojo eiti į policijos įstaigą pasikalbėti telefonu su sukilimo vadu J. Budriu; pozicijoje prie Klaipėdos miesto, daktarą Bruzdeilina įtarė esant šnipu ir norėjo sušaudyti; nesugyveno su šauliais, savo kuopos valdiniais. Netikiu kad taip buvo, visai neatatinka kpt. E. Noreikos būdai, kurį gerai pažinau.

Pagal J. Tapulionį kpt. E. Noreika darė vien klaidas, kurias J. Tapulionis, kaip pavaduotojas, ištaisydavo. Šave J. Tapulionis aukština, kpt. E. Noreiką, žuvusį kovose draugą, žemina (Argi? Red.) Gaila man kpt. E. Noreikos, kad sulaukė tokio nepalankaus aprašymo ir įvertinimo.

Bendrai, straipsnis ilgokas, tačiau jame nėra paminėtas nei vienas garbingesnis lietuvių sukilėlių žygis, ar veiksmas. Pasitenkinta vien neigia-

mų reiškimų, mažareikšmių "istorijų" aprašymu.

Klaipėda buvo paimta gan greitai ir su palyginamai mažomis aukomis, tad reiškia kad buvo veikiamas sumaniai ir drąsiai. Sukilėliai, savanoriai, visi kaip klaipėdiečiai ir taip atvykę iš Lietuvos turi kuo pasididžiuoti. Jie savo pareigą atliko. Nepavydėkime garbės klaipėdiečiams, šauliams ir kariuomenei. Visi sukilimo dalyviai buvo lietuviai.

Pabaigoje savo rašinio J. Tapulionis visai be reikalo pasityčioja iš šaulių, sukilimo dalyvių, parašė: "šauliai ir atskiri savanoriai buvo tik priešas". Yra gi žinoma, kad sukilimo metu, užimant Klaipėdos kraštą ir miestą, žuvo 4 šauliai. Tad ar reikėjo taip rašyti ir rūšiuoti? Visi jie siekė vieno ir to paties tikslo, kovoje dėl Lietuvos laisvės.

Plk. Anarius Butkūnas
(Buvęs 8 p. Kun. Vaidoto p. vadas)
St. Charles, Ill.

Kovų dalyvių atsiminimai yra jų asmeniškai išgyvenimai ir įspūdžiai. Objektiviai praeitį aprašyti yra istorikų uždavinys, kuriems kovų dalyvių subjektyvūs atsiminimai yra brangi ir būtina studijų medžiaga.

Red.

DĖL KLAIPĖDOS KRAŠTO ATVADAVIMO "ISTORIJŲ"

J. Tapulionio gana vaizdžiai aprašyta, bet aš kaip dalyvis norėčiau kai ką patikslinti.

KARYS Nr. 5, 146 psl. Šančių ramposje sulipome į traukinį su ginklais ir uniformuoti. Galvojome, kad vykstame Vilniaus link, o ypač tai pasitvirtino kai mūsų traukinys pasuko link Kaišiadorių. Čia persirengėme civiliais rūbais. Kad vykstame Klaipėdon, mes kariūnai sužinojome tik traukinyje naktį, važiuodami per Latvijos teritoriją. Tą atliko vyr. ltn. Novakas, pranešdamas, kad nuo dabar jis vadinasi Naujokas, taigi, kur vykstame, iš anksto nežinojome.

KARYS Nr. 5, 150 psl. 1. kuopos bare prancūzai raketų nenaudojo, bet labai įkyriai nuolat veikė prožektorius, visą kuopos sektorių apšvietė. Tai buvo pozicinio I Pas. karo liekana.

KARYS Nr. 6. 190 psl. Kai gavome įsakymą iš kuopos vado pradėti puolimą lygiai 3-čia val., buvome priekinėje užtvaroje 18 vyrų, daug buvo ir iš jaunesnio kurso. Manau, kad tas mūsų puolimas 3-čia val. turėjo tikslą suklaidinti priešą, nukreipiant jo dėmesį nuo pietinio sektoriaus kur turėjo įvykti pagrindinis smūgis. Tą patį rašo ir J. T., kad puolimą pradėdant prasidėjo didelė ir stipri pūga, kuri mus judančius pridengė nuo prancūzų ugnies taiklumo, nors prožektorius ir veikė. Priartėjus prie Dangės upės prancūzų šaudymas tuoj nutrūko, pasirodė, kad tuoj pasitraukė.

KARYS Nr. 6, 191 psl. Schemoje kuopos pozicija parodyta klaidingai dešiniajame Dangės krante. Ištikrųjų pozicijas ir kulkosvaidžio lizdą mes turėjome kairiajame Dangės krante. Vėliau, jau dienos metu, perėjome per tiltą į Klaipėdą.

Sausio 15 d. iš ryto į Bachmano dvarą atvežė žuvusiųjų sušalusius laonus: poros kariūnų ir kpt. Noreikos. Kurie greta buvo, taip pasakojo: Noreika mirė didvyrio mirtimi, dėl didžios drąsos ir pasiaukojimo, nes prie taip stiprios priešų ugnies ryžosi pats sutvarkyti užspringusį kulkosvaidį ir ant kelių atsiklaupęs, nesisaugodamas, tvarkė, bet, štai, suriko ir krito negyvas. Tą patį kalba J.T. savo aprašyme, kad nuėjo tvarkyti kulkosvaidį. Tik gaila, kad J.T. toje schemoje (ar padidintoje) neparodė žuvimo vietos, nes jis vienintelis kompetingas karininkas, kuris buvo arčiausia kpt. Noreikos jo mirties valandoje. Arba tuo turėjo pasirūpinti vėliau Kariuomenės Štabas, įamžinti tą vietą į žemėlapius ir pastatyti paminklą. Ar tai buvo atlikta?

K. Čeputis
Muskegon, Mich.

★ ★ ★

"Kary" Nr. 5 ir 6 — 1973 m. Jūsų Klaipėdos Krašto Atvadavimo "Istorijos" labai objektyviai parašyta. Aš manyčiau, kad turėtų būti ne "istorijos", bet istorija. Ateities istorikams bus gera medžiaga Lietuvos Istorijai.

Su pagarba

J. Dubickas (Nottingham, Anglija)

Buvęs Karo Mokyklos 2 kuopos-jaunesniojo kurso kariūnas.

DĖL RAMOVĖNŲ CV-BOS BENDRARAŠČIO NR. 108

Šių metų rugpiūčio-rugsėjo mėn. "Karyje" buvo išspausdintas CV-bos bendraraštis, liečiantis Sąjungos skyrių atstovų visuotinį suvažiavimą. Bendraraštis taip pat iškelia kitus opius klausimus, pabrėžiant, kad visuotiniame suvažiavime svarstyti klausimai turi būti kiekvienam ramovėnui iš anksto žinomi. Ši CV-bos nuomonė yra labai svarbi, ypač kad toliau pripažįstamas ir pavienių ramovėnų minčių reikšmingumas. Gaila, tik, kad CV-ba kartu nepaskelbė provizorinės numatomos darbotvarkės, tada ir pavieniai ramovėnai galėtų dėl jos pareikšti savo pageidavimus, arba pateikti pasiūlymus ir taip palengvintų sudaryti galutiną darbotvarkę. Be abejonės, darbotvarkė bus skyriams sšsiųsta, bet ji bus paskubomis skyriaus susirinkime perskaityta ir — užmiršta.

CV-bos bendraraštyje yra nusi-skundimas pasyvia sąjungos veikla, kad nariai daugiau dėmesio skiria kitoms organizacijoms negu savajai. Atrodo, kad be efektingesnės CV-bos pagalbos skyriai nėra pajėgūs išvystyti didesnės veiklos. Sąjungos statusas (punktas 73) numato, kad CV-ba ne tik prižiūri skyrių veiklą, bet ir duoda jiems reikalingus nurodymus. Neužtenka pasakyti, kad nepadaryta, bet kai kada reikia patarti ką ir kaip daryti. CV-ba turi didesnių galimybių suorganizuoti skyriuose paskaitų ciklą, pakviesti iš kitų vietų paskaitininkus ir rasti kitas priemones, kurios Sąjungos narius išjudintų iš apatijos.

CV-ba konstatuoja faktą, kad kai kurie skyriai neprisilaiko statuto, nesiuočia CV-bai nustatyto mokesčio, neduoda savo veiklos apyskaitos, nepristato susirinkimui patvirtinti finansinio plano (st. p. 24, 49). CV-ba žino, bet nemini kitų punktų, kurie taip pat dažnai pažeidžiami (13, 46, 48).

Sąjungos statusas yra pagrindas jos egzistencijos ir kelrodis veiklai. Pažeidimas ar ignoravimas kai kurių statuto punktų pažeidžia visą statutą, priimtą daugumos sąjungos narių. Jeigu statusas atrodo netobulas ir kai kurie punktai netinka dabartinėms

gyvenimo sąlygoms, tai reikia jį begaliai visuotiniame skyrių atstovų suvažiavime keisti ir tobulinti. Skyrių veikla turi būti statutinė ir neišeiti iš jo ribos. Nukrypimai nuo statuto turi iššaukti griežtą CV-bos reakciją, net suspenduojant nestatutinius skyrių veiksmus. Tas klausimas turi būti išsamiai išnagrinėtas skyrių atstovų suvažiavime.

Bendraprašis nurodo mažas CV-bos pajamas ir atliktus didelius šalpos darbus. CV-bos šalpa nėra ir nebus efektyvi, nes tam reikalui ji neturi pakankamai lėšų. Šalpai suaktyvinti reikia ieškoti kitų priemonių: per savo atstovą prie valdiškų įstaigų užmegzti kontaktą su amerikiečių visuomenės šalpos fondu, o taip pat kreiptis į Balfą ir Lietuvos Dukterų draugiją. Ramovėnai, būdami bendruomenės nariais, aukoja Balfui ir Lietuvos Dukterų draugijai šalpos reikalams, tai turi teisę jų prašyti šelpti tuos asmenis, kurie Lietuvos nepriklausomybės laikais paaukojo tėvynei savo sveikatą. Tos organizacijos neatsisakys nuo to kilnaus darbo, nes tam reikalui visuomenė skiria joms savo aukas.

Karo Muziejui įrengti lėšų klausimas yra labai svarbus, nes ta įstaiga ateityje gali būti vieninteliu pėdsaku, liudijančiu apie ramovėnų veiklą Amerikoje. Neteko užtikti spaudoje ar girdėti, kad komitetas būtų sudaręs projektą, kaip manoma muziejų įrengti ir kiek tam tikslui reikės lėšų (st. p. 49 ir 63). Be projekto ir sąmatos bus sunku lėšas surinkti. Atsižvelgiant į tai, kad dauguma sąjungos narių jau nedirba ir jų lėšos yra ribotos, vargu ar jie galėtų visą reikalingą įrengimui sumą sudėti. Reikia ieškoti kitų šaltinių. Tas šaltinis būtų Lietuvių Fondas, kurio dauguma ramovėnų yra nariai. Karo Muziejaus klausimas turėtų būti skyrių atstovų suvažiavime išdiskutuotas, nes gal būt, teks tam tikslui paskirti nariams vienkartinį mokestį.

Šis straipsnis nėra CV-bos bendraprašio kritika, bet pasitlymai ir mintys, pareikštos busimo atstovų suvažiavimo proga, remiantis CV-bos paheidavimu bendrapraštyje Nr. 108.

G. Songinas

A.A. GEN. ŠT. PLK. LTN.
N. TAUTVILA

1973 m. rugpiūčio mėn. 18 d., po skausmingos ligos, Washingtonė mirė gen. št. plk. ltn. Narcizas Tautvilas. Dar šių metų pradžioje buvo sulaukęs 70 metų amžiaus ir išėjęs į pensiją. Deja, ramias pensininko dienas sutrukdė skausminga liga ir mirtis. Velionį į amžinojo poilsio vietą palydėjo Washingtono lietuviai. Jo karstą nešė: av. kpt. J. Andriušis, dr. K. Jurgėla, dr. D. Krivickas, L. Kačinskas, inž. V. Masiulis ir P. Zalubas. Kapuose, ginklo draugų vardu, žodį tarė av. kpt. J. Andriušis. Paskutinė karinė pagarba buvo atiduota komanda "ramiai", kurią padavė gen. št. plk. K. Škirpa prie velionies karsto išsirikiavusiems buvusiems Lietuvos kariams: av. kpt. J. Andriūšiui, kpt. B. Aušrotui, plk. Vildžiui, dr. K. Jurgėlai ir jūrų kpt. P. Labanauskui.

Velionis plk. N. Tautvilas gimė Rozalimo mieste, Panevėžio apskrityje. Mokėsi Rozalimo pradžios mokykloje, Panevėžio ir Šiaulių gimnazijose. 1925 m. baigė Karo mokyklos VII karininkų laidą. 1926 m. stojo į Aukštųjų karininkų kursų karo aviacijos skyrių. Kursus baigė 1927 m., gaudamas II-ros eilės karo lakūno vardą. Atlikus reikiamą stažą ir įvykdžius duotus uždavinius, jam buvo suteiktas I-mos eilės karo lakūno vardas.

1937 m. kpt. Tautvilas baigė Vytauto Didžiojo Karininkų kursų generalinio štabo skyrių, gaudamas generalinio štabo karininko vardą ir teises. Baigęs aukštuosius karinius mokslus, jis grįžo į Karo aviaciją. Kaip labai gerai baigęs generalinio štabo kursų — pirmuoju, jis buvo paskirtas tų kursų lektorium antraeilėms pareigoms. Kpt. Tautvilas greitai buvo pakeltas į majoro laipsnį ir paskirtas laik-

nai vadovauti žvalgybos eskadrilei. Šis vadovavimas buvo tik stažas prieš paskiriant grupės vadu. 1939 m. pradžioje jis buvo paskirtas žvalgybos grupės vadu ir tų pat metų rudenį buvo pakeltas į pulkininko leitenanto laipsnį. Būdamas grupės vadu, jis tarnybiniuose pareigose yra įvedęs kai kurių pakeitimų, kurie sudarė palankesnes sąlygas karo lakūnams tiksliai atlikti duotus uždavinius. Taip pat jis dalyvaudavo komisijoje, kai aviacijos karininkai laikydavo egzaminus aukštesnėms pareigoms užimti.

1940 m. kai bolševikai okupavo Lietuvą, plk. Tautvilas vienas pirmųjų buvo atleistas į atsargą. Bolševikams buvo svarbus ne karinis mokslas, bet palankumas partijai. Jo vieton buvo paskirtas Lietuvos rusas kpt. Kovas, buvęs Kopukovas. Dabar plk. Tautvilas kovojo prieš okupantus slapta, o, prasidėjus vokiečių-bolševikų karui, stojo į kovą prieš raudonuosius atvirai. Deja, rudieji okupantai taip pat nedavė Lietuvai laisvės. Ir prieš tuos okupantus plk. Tautvilas išėjo į bendrą protestą.

Kai bolševikai antrą kartą užplūdo Lietuvą, plk. Tautvilas su šeima pasitraukė į Vokietiją. Ketverius metus gyveno Bavarijoje, Kempteno mieste. Čia jis nuoširdžiai dirbo savo tautiečių labui, nesigailėdamas laiko nei sveikatos. Jis buvo beveik nuolatinis lietuvių komiteto narys. Taip pat buvo Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Kemptene skyriaus pirmininkas.

1949 m. plk. Tautvilas su šeima atvyko į JAV. Kurį laiką gyveno Philadelphiajioje. 1954 m. persikėlė į Washingtoną ir dirbo Kongreso bibliotekoje. Čia jis taip pat savo gabumais ir darbštumu greitai išmoko anglę kalbą ir dirbo jam pavestą atsakomąją darbą, susilaukdamas iš savo viršininkų įvertinimo ir padėkos.

Velionis plk. Tautvilas buvo tikras kario pavyzdys: gabus, darbštus, teisingas, pareiingas. Jis buvo labai vertinamas jo viršininkų ir pavaldinių. Jis, kaip vadas, vadovavosi ne griežtumu, bet geru pavyzdžiu, teisingumu. Jo atminimas ilgai pasiliks ne tik buvusių Lietuvos aviatorių, bet ir visų, jį pažinojusių, tarpe. Velionis paliko liudincią žmoną Bronę ir dukrą Danutę Jurgeliene su šeima.

J. Vaičieliūnas

LAIŠKAS REDAKCIJAI

Vytauto D. pastangos karūnuotis . . .
. . . Labai geras rašinys Viktoro Gidžiūno. Taip aiškiai išdėstė tą painių mūsų praeities laikotarpį, kaip nieks prieš tai . . .

St. Dirmantas,
Čikaga

Adelaidės ramovėnai išsirikiaję Tautos šventės minėjimo metu.

TAUTOS ŠVENTĖS MINĖJIMAS ADELAIDĖJE

Minėjimas įvyko rugsėjo 9 d., Lietuvių Namuose. Prasidėjo vėliavų nuleidimu prie paminklo Žuvusiems už Lietuvą, L.N. sodelyje.

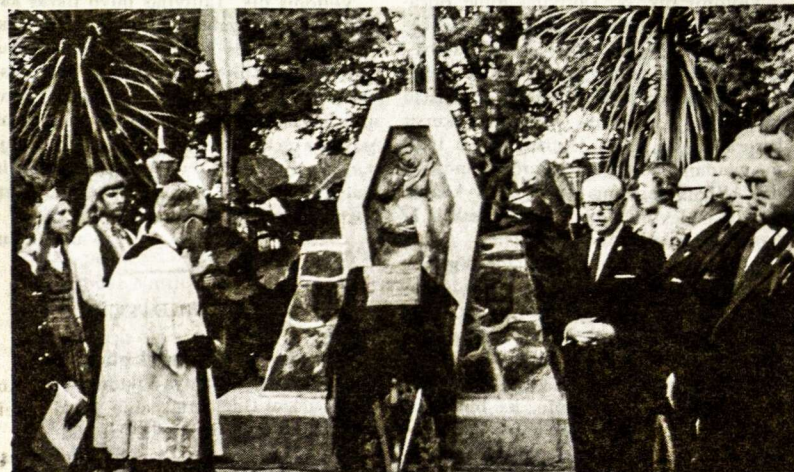
“Ramovyčių” (ramovėnų) išsirikiauvo elitas, nuo pirmojo iki “nepilno”, dviejų laikotarpių: Kūrėjai-savanoriai, pirmūnai: Vyčio Kryžiaus kavalieriai G. V. Dragūnas ir Leonas Vasiliauskas; mjr. Jonas Pyragius ir paskutiniai, L.S.D. buvę kariai, garbės sarbyboje.

Tautos himnas, malda — Marija, Marija... Priešakyje — sk. pirm. kpt. V. Patašius.

Vėliavų programos dalį pravedė P. L. J. S-gos “jaunimiečiai”.

Viena kita organizacija ar sąjunga verbuoja: visi lietuviai stoja nariais. Jei šiuo keliu eitų L.V.S. Ramovė tai jau reikštų “visuotinę mobilizaciją” ir susidarytų

Romo Kalantos minėjime kalba LVS Ramovės Adelaidės sk. pirm. kpt. V. Patašius.

nienio sau pulkelis. Ir ne “dirbti” bet kovoti... Tačiau, laikomasi principo: “savo noru”, kas šiuo metu nemadoje. Net pareigą atlikti, reiškia, atlikti bausmę.

Spalio mėnesis katalikams yra Marijos mėnuo, o visiems lietuviams tebūnie Vilniaus mėnuo. Jį minėdami, visi susirinkę galėsime prisiminti anuos laikus ir užtraukti “Kai mes tarnavom Vilniaus Miestel!”

“Ramovytis” — Petras Juotka

ROMO KALANTOS MINĖJIMAS ADELAIDĖJE

Gegužės 20 d. Adelaidės Lietuvių Bendruomenė, L. V. S. “Ramovės Adelaidės skyriaus iniciatyva, iškilmingai paminėjo už Lietuvos laisvę susideginusio Romo Kalantos mirties metines.

Iš ryto — Lietuvių Namų sodelyje buvo pusiau stiebų pakeltos vėliavos: Šv. Kazi-

miero bažnyčioje buvo atlaikytos šv. Mišios už Romo Kalantos vėlę.

Po pietų, Lietuvių Namų sodelyje, prie Žuvusiems už Lietuvą paminklo, prie kurio ant paaukštinto buvo padėta L.V.S. “Ramovės” paruošta Romo Kalantos atminimui paminklinė lenta, susirinko didelė minia tautiečių. Priekyje — viename šone išsirikiauvo ramovėnai, kitame šone sustojo choras “Lituania”. Prie paminklo garbės sargyboje, su uždegtais fakelais, stovėjo vietos lietuvių jaunimo organizacijų atstovai. Atidaromąjį žodį tarė ir minėjimą pravedė L.V.S. “Ramovės” pirmininkas V. Patašius. Gražų vainiką prie paminklo padėjo trys “Žilvino” šokėjai. Labai įspūdingą kalbą pasakė P. L. Jaunimo S-gos Adel. Skyriaus pirmininkas dr. A. Stepanas, poetiškais žodžiais iškeldamas Romo Kalantos aukos prasmę ir didybę. Sekantis kalbėtojas, A.L.B. Krašto Valdybos vicepirmininkas inž. A. Galatilis, savo kalboje pareiškė:

“...Romas Kalanta, paaukodamas, žiauriausiu būdu — susideginimu, brangiausią savo turtą — gyvybę, įrodė visam laisvam pasauliui dabartinio Lietuvos okupanto — sovietinės Rusijos — veidmainiškumą... Jis visiems abejojantiems įrodė, kad Sovietų S-ga yra viena iš didžiausių dabartiniam pasauly kolonialinių imperijų, kur žmogaus pilietinės teisės, tautinė ir religinė laisvė yra visiškai suvaržytos; kad vienintelė laisvė, egzistuojanti Sovietų S-goj, tai laisvė valdančiajai partijai užčiaupti burnas visiems asmenims, galvojančioms ne pagal tos partijos liniją, sodinant juos į kalėjimus arba tremiant į Sibirą... Romas Kalanta tapo mums kovos simboliu... Ateis laikas, kad ir kolonialinė raudonoji imperija, kaip ir visos kitos pasaulio istorijoje egzistavusios imperijos, subyrės ir bus atstatyta laisvė ir nepriklausomybė, su visomis žmogaus teisėmis, visoms pavergtoms tautoms, jų tarpe ir Lietuvai... Tegul ši paminklinė lenta primena mūsų šiame krašte gyvenantiems tautiečiams, ypač jaunimui, dar labiau suintensyvinti pastangas padėti mūsų broliams, kovojantiems už laisvę pavergtoje tėvynėje...”

Romo Kalantos paminklinės lentos pašventinimo apeigas atliko klebonas kun. A. Kazlauskas. Choras “Lituania” sugiedojo “Libera”. Vėliavas nuleido L.V.S. “Ramovė”.

Visiems dalyviams sugiedojus Lietuvos Himną, Savanoris-kūrėjas, Vyčio Kryžiaus kavalierius L. Vasiliūnas iškilmingai įnešė Romo Kalantos paminklinę lentą į Adelaidės Lietuvių Muziejaus — Archyvo patalpas, kur ji bus pritvirtinta prie sienos.

(Adelaidės Lietuvių Žinios, 3.6.73)

**LIETUVOS GEN. ŠTABO KARI-
NINKŲ IV LAIDOS KLAUSY-
TOJAI IR LEKTORIAI**

prašomi atsiliepti sekančiu adresu:

Jonas Gaizutis

7259 So. Sacramento Ave.

Chicago, Illinois 60629, U.S.A.

Smulkesnės informacijos bus
pasiųsta vėliau — gavus tikslus ad-
resus.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

MŪSŲ ŽINIOS, Nr. 13, 14, 15 ir
16 1973 m. Lietuvių Jėzuitų ir Jau-
nimo Centro Čikagoje dvisavaitinis
biuletėnis.

MŪSŲ ŽINIOS, Nr. 13, 14, 15
ir 16 1973 m. Lietuvių Jėzuitų ir Jau-
nimo Centro Čikagoje dvisavaitinis
biuletėnis.

AUKOJO KARIUI:

\$30.00:

LVS "Ramovė" Los Angeles Sk.

LVS "Ramovė" Omaha Sk.

LŠST Los Angeles Š. Kp.

\$25.00:

Tamošiūnas, Jr., Detroit, Mi.

\$15.00:

Vasiliūnas L., So. Australia

\$10.00:

Detroit'o jūros šauliai

\$8.00:

Aižinas K., Chicago, Il.

\$6.00:

Dirkis Pov., Chicago, Il.

\$5.00:

Chmieliauskas L., Australia

Šilinskas Vl., Australia

\$3.00:

Daniliauskas Jz., Stamford, CT

Tveras A., Chicago, Il

\$2.00:

Bielskis, L., Vancouver, Canada

Michels Br., Washington, DC

Nenortas Vac., Hartford, CT

Petrauskas E., Chicago, Il

Stašaitis Jz., Dorchester, Ma

Tamošiūnas V., Detroit, MI

\$1.00

Čeputis Kl., Muskegan, MI

Jasiūnas Edm., Chicago, Il

Lesčinskis J., V. Vokietija

Sadauskas K., Baltimore, MD

Strungys, Jz., Waterbury, CT

Uselis Ad., Chicago, IL

Vencus J., Boston, MA

Vyšniauskas Jz., St. Catharines,

Dail. Jurgio Juodžio paveikslų

PARODA

Paroda dedikuota mūsų Tautos Didvyrių
ROMO KALANTOS, SIMO KUDIRKOS ir kitų
garbei, įvyks gruodžio 8 ir 9 dienomis, naujose
Kultūros Židinio patalpose, New Yorke.

Parodą ruošia Fronto Bičiuliai

U. S. POSTAL SERVICE STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION (Act of August 12, 1970: Section 3685, Title 39, United States Code)		SEE INSTRUCTIONS ON PAGE 2 (REVERSE)
1. TITLE OF PUBLICATION KARYS		2. DATE OF FILING Sept 30, 1973
3. FREQUENCY OF ISSUE Published monthly except July and August		
4. LOCATION OF HEADQUARTERS OR GENERAL BUSINESS OFFICES OF THE PUBLISHERS (Not printers) 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, Kings County, N.Y. 11221		
5. NAMES AND ADDRESSES OF PUBLISHER, EDITOR, AND MANAGING EDITOR		
PUBLISHER (Name and address) Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVE, Inc. 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y.		
EDITOR (Name and address) Z. Raulinaitis, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, Kings County, N.Y. 11221		
MANAGER EDITOR (Name and address) Same		
7. OWNER (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual must be given.)		
NAME		ADDRESS
Lithuanian Veterans Association		916 Willoughby Ave., Brooklyn, Kings Co., N.Y. 11221
RAMOVE, Inc.		
8. KNOWN BONDHOLDERS, MORTGAGEES, AND OTHER SECURITY HOLDERS OWNING OR HOLDING 1 PERCENT OR MORE OF TOTAL AMOUNT OF BONDS, MORTGAGES OR OTHER SECURITIES (If there are none, so state)		
NAME		ADDRESS
None		
9. FOR OPTIONAL COMPLETION BY PUBLISHERS MAILING AT THE REGULAR RATES (Section 132.121, Postal Service Manual)		
39 U. S. C. 3626 provides in pertinent part: "No person who would have been entitled to mail matter under former section 4959 of this title shall mail such matter at the rates provided under this subsection unless he files annually with the Postal Service a written request for permission to mail matter at such rates."		
In accordance with the provisions of this statute, I hereby request permission to mail the publication named in Item 1 at the reduced postage rates presently authorized by 39 U. S. C. 3626.		
(Signature and title of editor, publisher, business manager, or owner) <i>Z. Raulinaitis</i>		
10. FOR COMPLETION BY NONPROFIT ORGANIZATIONS AUTHORIZED TO MAIL AT SPECIAL RATES (Section 132.122, Postal Manual)		
(Check one)		
The purpose, function, and nonprofit status of this organization and the exempt status for Federal income tax purposes		(If changed, publisher must submit explanation of change with this statement.)
Have not changed during preceding 12 months		Have changed during preceding 12 months
11. EXTENT AND NATURE OF CIRCULATION		AVERAGE NO. COPIES EACH ISSUE DURING PRECEDING 12 MONTHS
A. TOTAL NO. COPIES PRINTED (Net Press Run)		1355
B. PAID CIRCULATION		87
1. SALES THROUGH DEALERS AND CARRIERS, STREET VENDORS AND COUNTER SALES		91
2. MAIL SUBSCRIPTIONS		1110
C. TOTAL PAID CIRCULATION		1201
D. FREE DISTRIBUTION BY MAIL, CARRIER OR OTHER MEANS		54
1. SAMPLES, COMPLIMENTARY, AND OTHER FREE COPIES		54
2. COPIES DISTRIBUTED TO NEWS AGENTS, BUT NOT SOLD		-
E. TOTAL DISTRIBUTION (Sum of C and D)		1255
F. OFFICE USE, LEFT-OVER, UNACCOUNTED, SPOILED AFTER PRINTING		100
G. TOTAL (Sum of E & F—should equal net press run shown in A)		1355
ACTUAL NUMBER OF COPIES OF SINGLE ISSUE PUBLISHED NEAREST TO FILING DATE		1400
I certify that the statements made by me above are correct and complete.		
(Signature of editor, publisher, business manager, or owner) <i>Z. Raulinaitis</i>		

Prenumeratorių dėmesiui!

Žemiau išvardinti UŽSIENIO čekiai, ar "Money Order" negali būti priimami, kadangi su pinigų inkasavimu yra daug ir visokių sunkumų: 1. Asmeniniai čekiai; 2. The Resurrection Parish (Toronto) Credit Union Ltd.; 3. "Parama", Toronto; 4. "Talka", Hamilton; 5. "Litas", Montreal.

UŽSIENIO čekiai, ar "Money Order" priimami tik tie, kuriuose yra atžymėta "U.S. Currency", arba "U.S. Dollars".

"Kario" prenumeratos kaina yra pažymėta viršelio antrame puslapyje (9 dol. metams).

"KARIO" Administracija

KARIO LEIDINIAI

H. Sienklevičius, KRYŽIUOČIAI. Trijų tomų istorinė novelė, iliustruota, viso 1116 psl. Vertė K. Jankūnas; dall. V. K. Jonyno spalvotas piešinys viršelyje ir aplanke. (I tomas išparduotas); II tomas \$3.50, atpiginta kaina \$1.00; III tomas \$3.50, atpiginta kaina \$1.00.

Vaclovas Biržiška, PRAEITIES PABIROS. Rinkinytis straipsnių iš Lietuvos istorijos, iliustruota istoriniais paveikslais, kietais viršeliais, 352 psl. Kaina \$6.50. Atpiginta \$2.50.

O. Urbonas, 1410 METŲ KARAS IR ŽALGIRO MŪŠIS. Pirmas toks išsamus veikalas apie žymiausią mūšį Lietuvos istorijoje. Iliustruota, dviejų spalvų mūšio schemas, 110 psl., kaina \$3.00. Atpiginta \$1.50.

O. Urbonas, DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE. Studija apima karinius įvykius XVII a. gale ir XVIII a. pradedant. Dėmesys kreipiamas į kovas Lietuvoje vykusias tarp lietuvių švedų pusėje ir tų, kurieėjo išvien su lenkais ir rusais. Iliustruota, dviejų dalių, viso 259 psl. (I dalis išparduota); Vienos dalies kaina \$1.75. Atpiginta \$1.00.

Z. Raulinaitis, DURBĖS MŪŠIS. Aprašo 1260 m. įvykusią didžiąją žemaičių pergalę, kovas ir įvykius privedusius prie to mūšio ir pasekmes. Iliustruota, 96 psl., kaina \$1.25 (Išparduota).

Z. Raulinaitis, AISCIAI KARINĖS ISTORIJOS SVIESOJE. Baltų karinės istorijos pradžia. Įvykiai apima I a. ir prieškristinius amžius. Iliustruota, 64 psl., kaina \$1.25 (Išparduota).

Z. Raulinaitis, HUNŲ ŽYGIS Į PRŪSUS. Aprašo įvykusį V a. hunų žygį į Prūsų Gamalį pilį. 32 psl. Kaina \$1.00.

Plk. K. Škirpos studija: 5 D.L.K. KĘSTUCIO PULKO KOVOS TIES SEINAIŠ 1920 METAIS, yra atspausta atskira knyguote, 124 psl. Autorius studiją peržiūrėjo, atitaisė netikslumus ir KARYS patiekia ją skaitytojams kaip dokumentą jamžinančių mūsų kovų dėl nepriklausomybės vieną iš sunkiausių laikotarpių. Kaina \$3.00.

Z. Raulinaitis, GALINDAI PRIEŠ ROMĄ. Įvykiai vyksta II-IV a., kai gotai viešpatavo Rytinėje Europoje ir Ermanrikas valdė nuo Baltijos iki Juodųjų jūrų. Iliustruota, 80 psl., kaina \$1.50. Atpiginta \$1.00.

Z. Raulinaitis, VAIDEVUTIS. Nagrinėja, ar Valdevutis buvo istorinė, ar legendinė asmenybė. 64 psl. Kaina \$1.00.

J. Variakojis, 4 P. LK MINDAUGO PULKAS. Pulko kovos Nepriklausomybės karo frontuose: bolševikų, bermontininkų, lenkų. Žygiai ir kovos pavaizduotos brėžiniais ir dalyvių nuotraukomis. Viso apie 50 iliustracijų, 120 psl. Kaina \$3.50. Atpiginta \$2.75.

P. Žilys, SUOMIŲ - SOVIETŲ KARAS. Karo išvakarėse, derybos, įtampa, laukimas... Pirmosios kovos, Kaučynės šlaurėje, prie Ladogos ežero, Karelijos sąsmaukoje... Suomių narsų gynyba ir jų tipinga "motti" taktika. Sunkūs nuostoliai, lėta užsienių parama... Suomija priversta pasirašyti taiką... Prarasta teritorija, karo nuostoliai, evakuacija... Plk. Žilys sukūrė tikslų ir aiškių šių žiaurių grumtynių vaizdą. Iliustruota, 176 psl. Kaina \$3.50. Atpiginta \$2.75.

Dr. J. Puzinas, KELIAS Į LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS ATSTATYMĄ. Pasinaudodamas įvairiuose šaltiniuose paskelbta medžiaga, prof. dr. Jonas Puzinas bendrais bruožais nušviečia tuos įvykius, kurie turėjo įtakos Lietuvos valstybės atstatymui. Dokumentinė medžiaga yra paskleista įvairiuose leidiniuose, daugeliui sunkiai, arba ir visai neprieinama. Todėl šis leidinys yra labai svarbus, nes čia yra sutelkti visi svarbesnieji dokumentai nuženklinantieji mūsų kelią į Vasario 16-los Aktą, 90 psl. su iliustracijomis. Kaina \$2.50. Atpiginta \$2.00.

Z. Raulinaitis, FRIEŠ VIKINGŲ AUDRĄ. Šie yra pagrindiniai studijos skyriai: Anglai saksai ir aisčių Pabaltijys; Baltų kraštai švedų žygiams prasidėjus; Danai pradeda puldinėti Baltijos kraštus; Starkadas; Bravajos mūšis; Ginklai (400-800 metais). 72 psl. Kaina \$2.00.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.